

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΔΕΣΠΩΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΥΠΟ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΠΑΡΑΠΟΝΩΝ, ΕΠΙΤΟΠΙΩΝ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ,
ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΜΕ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ,
ΜΕ ΜΚΟ ΚΑΙ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ**

Λευκωσία, Απρίλιος 2022

Βυζαντίου 5, Spyrides Tower, 1ος όροφος, 2064, Λευκωσία

Τηλ. +357 22873200, Φαξ +35722872365

Ιστοσελίδα: www.childcom.org.cy, Ηλ. Διεύθυνση: childcom@ccr.gov.cy

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ

ΔΥΚΕ	Διευθύντρια/της Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας
ΕΕΕ	Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα
Επιτροπή	Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΛΚΥ	Λειτουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Σύμβαση	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΥΕΠΚΑ	Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΥΚΕ	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας
ΥΥ	Υπουργείο Υγείας
ΥΨΥ	Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας
ΥΨΥΠΕ	Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
B. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ/ΔΟΜΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ	6
Γ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ 2011-2021	6
<u>Γ.1. Περιγραφή των παραπόνων</u>	6
Γ.1.1. Οι γενικές κοινές θεματικές των παραπόνων	7
Γ.1.2. Οι θεματικές κατηγορίες των παραπόνων που αφορούν ειδικότερα το καθεστώς της αναδοχής	8
Γ.1.3. Οι θεματικές κατηγορίες των παραπόνων που αφορούν ειδικότερα τα ιδρύματα παιδικής προστασίας	9
<u>Γ.2. Διερεύνηση, παρεμβάσεις και άλλες δράσεις</u>	10
Δ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	13
<u>Δ.1. Γενικές διαπιστώσεις και συστάσεις</u>	13
<u>Δ.2. Ρυθμιστικό Πλαίσιο</u>	16
Δ.2.1. Διαπιστώσεις	16
Δ.2.2. Συστάσεις	20
<u>Δ.3. Το σύστημα υπηρεσιών που παρέχεται στα παιδιά υπό φροντίδα του κράτους</u>	20
Δ.3.1. Γενικές διαπιστώσεις	20
Δ.3.2. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας	22
Δ.3.3. Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας	23
Δ.3.4. Εκπαίδευση	26
Δ.3.5. Υπηρεσίες Υπουργείου Εσωτερικών και ΓεΣΥ	26
Δ.3.6. Παιδιά με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής ή/και παραβατικής συμπεριφοράς	27
Δ.3.7. Παιδιά υπό φροντίδα με αυξημένη ευαλωτότητα που αφορούν θέματα φύλου και αναπηρίες	29
Δ.3.8. Συμμετοχή παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μηχανισμός υποβολής παραπόνων	29
Δ.3.9. Διαδικασίες φροντίδας και αποκατάστασης των παιδιών μετά την ενηλικίωση	30
Δ.3.10. Ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής	31
Δ.3.11. Γενικές συστάσεις	32

<u>Δ.4. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας</u>	35
Δ.4.1. Ειδικές διαπιστώσεις	41
Δ.4.2. Ειδικές συστάσεις	
<u>Δ.5. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για το θεσμό της αναδοχής</u>	41
Δ.5.1. Ειδικές διαπιστώσεις	41
Δ.5.2. Ειδικές συστάσεις	46
<u>Δ.6. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για την ιδιωτική τοποθέτηση παιδιών</u>	47
<u>Δ.7. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για το θεσμό της ημιανεξάρτητης διαβίωσης</u>	48
Δ.7.1. Ειδικές διαπιστώσεις	48
Δ.7.2. Ειδικές συστάσεις	50
<u>Δ.8. Ειδικές διαπιστώσεις για με τα παιδιά υπο φροντίδα με αναπηρία</u>	51
Δ.8.1. Ειδικές διαπιστώσεις	51
Δ.8.2. Ειδικές συστάσεις	55
<u>Δ.9. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για τους ασυνόδευτους αιτητές ασύλου</u>	55
E. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ	56
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	58
A. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ/ΔΟΜΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ	58
B. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΥΠΟ ΦΡΟΝΤΙΔΑ	61
B.1. Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, τα Δικαιώματα της Σύμβασης και της Νομολογίας της	61
B.2. Διεθνή Πρότυπα και Κατευθυντήριες Γραμμές	64
B.3. Εθνική Νομοθεσία	65

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα Έκθεση συντάχθηκε στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Θεσμού δυνάμει των περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμων, Ν.74(Ι)/2007 και Ν.44(Ι)/2014, άρθρα 4(1)(ε), (θ), (2)(δ) και (ι) (εξουσία διερεύνησης παραπόνων).
2. Η παρούσα Θέση επικεντρώνεται στο **σύστημα εναλλακτικής φροντίδας που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**. Σκοπός της είναι να εντοπίσει κενά και ανεπάρκειες του εν λόγω συστήματος σε επίπεδο νομοθεσίας, διαδικασιών και διοικητικών πρακτικών, καθώς και να υποβάλει εισηγήσεις για την αντιμετώπισή τους ώστε να διασφαλίζονται τα δικαιώματα της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.
3. Σχετικές με εν λόγω θέμα είναι μια σειρά από Θέσεις/Εκθέσεις¹ του Γραφείου μου οι οποίες πραγματεύονται πτυχές που σχετίζονται, είτε άμεσα είτε έμμεσα, με το σύστημα εναλλακτικής φροντίδας: Θέση² για το μοντέλο κοινωνικών υπηρεσιών των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ) όσον αφορά παρεμβάσεις σε παιδιά και τις οικογένειές τους στους τομείς της πρόληψης και της έγκαιρης παρέμβασης, Θέση³ για τη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού στο ψηλότερο επίπεδο ψυχικής υγείας, Έκθεση⁴ για τη μεταχείριση παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης καθώς και τέσσερις Εκθέσεις⁵ οι οποίες αφορούν τη μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου.

¹ Όλες οι Θέσεις/Εκθέσεις βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου <http://www.childcom.org.cy>, στο σύνδεσμο *Για Ενήλικες/ Η άποψη της Επιτρόπου/ Επίσημες Θέσεις / Εκθέσεις / Πορίσματα Επιτρόπου*.

² «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας σε παιδιά και τις οικογένειές τους στους τομείς της πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης, Απρίλιος 2017».

³ «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Δέσπως Μιχαηλίδου, αναφορικά με τη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού στο ψηλότερο δυνατό επίπεδο ψυχικής υγείας του όπως αυτό διασφαλίζεται μέσα από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες στην Κύπρο, Δεκέμβριος 2021.»

⁴ «Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθόσον αφορά την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του, Οκτώβριος 2014».

⁵ «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών, Νοέμβριος 2014».

«Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την εκτίμηση της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018».

Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018».

«Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τη μετάβαση στην ενηλικίωση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018»

B. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ/ΔΟΜΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ

4. Η κυπριακή νομοθεσία ορίζει ότι, η γονική μέριμνα συνιστά καθήκον και δικαίωμα των γονέων το οποίο όμως πρέπει να ασκείται με κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζει το συμφέρον του. Στις περιπτώσεις επομένως όπου, η άσκηση της γονικής μέριμνας δε διασφαλίζει το συμφέρον του παιδιού (παραμέληση, κακομεταχείριση, εγκατάλειψη ή κακή άσκηση του γονικού ρόλου), το Δικαστήριο έχει τη διακριτική ευχέρεια να αφαιρέσει τη γονική μέριμνα από τον ένα ή και τους δύο γονείς αναλόγως της περίπτωσης. Η νομοθεσία επίσης ρυθμίζει την κηδεμονία των ασυνόδευτων παιδιών αιτητών ασύλου, θυμάτων εμπορίας και εκμετάλλευσης ή/και κάθε ασυνόδευτου παιδιού από γονέα ή κηδεμόνα του. Την ανάληψη της προστασίας και φροντίδας όλων των παιδιών που χρειάζονται εξωοικογενειακή φροντίδα αναλαμβάνει δυνάμει νόμου, ή/και στη βάση διατάγματος Δικαστηρίου, η Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΔΥΚΕ) οπότε σε τέτοια περίπτωση τα παιδιά τοποθετούνται σε εναλλακτικές μορφές φροντίδας.

5. Οι εναλλακτικές μορφές φροντίδας⁶:

- I. Ανάδοχες οικογένειες
- II. Δημερεύουσα εξυπηρέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες.
- III. Ανάδοχες οικογένειες για ομάδα παιδιών
- IV. Παιδιά ιδιωτικά τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες.
- V. Παιδιά τοποθετημένα σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.
- VI. Δημερεύουσα εξυπηρέτηση παιδιών σε ιδρύματα παιδικής προστασίας
- VII. Ιδιωτικές παιδικές στέγες.
- VIII. Θεσμός ημιανεξάρτητης διαβίωσης.

Γ. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ 2011-2021

Γ.1. Περιγραφή των παραπόνων

6. Την περίοδο από το 2011 μέχρι και το 2021 λήφθηκαν περίπου 90 παράπονα που αφορούσαν τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους από τις διάφορες συναρμόδιες Υπηρεσίες⁷. Ακολουθεί σύντομη περιγραφή των θεματικών των εν λόγω παραπόνων.

⁶ Αναλυτική περιγραφή για την κάθε μια από τις εναλλακτικές μορφές φροντίδας βλέπε στο Παράρτημα.

⁷ Στην καταμέτρηση δεν συμπεριλαμβάνονται τα παράπονα που αφορούν θέματα κηδεμονίας των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου.

Γ.1.1. Οι γενικές κοινές θεματικές των παραπόνων είναι οι εξής:

- Συχνό παράπονο που υποβάλλεται από τους βιολογικούς γονείς ή/και την ευρύτερη βιολογική οικογένεια αφορά αυτή καθ' εαυτή **την αφαίρεση των γονικών τους δικαιωμάτων και της μετακίνησης του παιδιού**⁸.
- Θέματα σε σχέση με την **επικοινωνία που διατηρούν τα παιδιά με τη βιολογική οικογένεια**. Παράπονα στην κατηγορία αυτή υποβάλλονται, τόσο από τους βιολογικούς γονείς οι οποίοι διαμαρτύρονται για περιορισμούς και εμπόδια που παρεμβάλλονται στην επικοινωνία τους με τα παιδιά τους, όσο και από ανάδοχους γονείς, σε σχέση με παρεμβάσεις των βιολογικών γονιών προς τους ανάδοχους και την προστασία του παιδιού κατά την επικοινωνία, όταν αυτή, κατά τη γνώμη τους δεν διασφαλίζει το συμφέρον του.
- Θέματα που αφορούν **την τελική και μόνιμη αποκατάσταση του παιδιού**. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται: η **ενδυνάμωση, υποστήριξη των βιολογικών γονιών** στο γονικό τους ρόλο προκειμένου το παιδί να επιστρέψει κοντά τους καθώς και λήψη απόφασης για τοποθέτηση του παιδιού για υιοθεσία στις περιπτώσεις όπου δεν φαίνεται να υπάρχει προοπτική αποκατάστασης στη βιολογική οικογένεια.
- Θέματα με την **πρόσβαση και επικοινωνία των εμπλεκόμενων** (παιδί υπό φροντίδα, βιολογικοί γονείς, ανάδοχοι γονείς) **με τους αρμόδιους κατά περίπτωση ΛΚΥ** τα οποία σχετίζονται, ανάμεσα σε άλλα, με το **φόρτο εργασίας** τους, καθώς επίσης με θέματα που αφορούν τη **συχνή εναλλαξιμότητα** των ΛΚΥ σε διάφορα καθήκοντα.
- Θέματα με τις παρεχόμενες **υπηρεσίες ψυχικής υγείας** που σχετίζονται, ανάμεσα σε άλλα με την υποστελέχωση, τον τρόπο λειτουργίας των ΥΨΥ και την έλλειψη εξειδικευμένων δομών και προγραμμάτων και υπηρεσιών.
- Θέματα σε σχέση με την **ομάδα παιδιών που παρουσιάζει αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά**. Συχνά, η συμπεριφορά αυτή περιλαμβάνει, παράβαση κανόνων, επιθετικότητα (προς άλλα παιδιά ένοικους ή/και το προσωπικό), συχνές φυγές, χρήση ουσιών και έκθεσή τους σε διάφορους κινδύνους. Στα παράπονα θίγονται πτυχές που αφορούν την προστασία του ίδιου του παιδιού, τις επιπτώσεις στη σωματική και τη ψυχική υγεία των υπόλοιπων παιδιών και προβλήματα στους χειρισμούς από τις συναρμόδιες υπηρεσίες (ΥΚΕ, ΥΨΥ, Αστυνομία).
- Θέματα στη **μεταχείριση ανήλικων υπό φροντίδα που εγκυμονούν** και ειδικότερα την υποστήριξη που λαμβάνουν προγεννητικά και μεταγεννητικά.
- Θέματα σε σχέση με τις **διαδικασίες φροντίδας και αποκατάστασης των παιδιών υπό φροντίδα μετά την ενηλικίωσή τους** καθώς και την ενημέρωση και προετοιμασία που τους παρέχεται για το μέλλον τους.
- Θέματα σε σχέση με προβληματικούς **χειρισμούς και μεγάλη καθυστέρηση στη διαχείριση πτυχών που άπτονται της μετανάστευσης**, όπως η διευθέτηση του

⁸ Να σημειωθεί ότι, εφόσον, η λήψη γονικών δικαιωμάτων από τη ΔΥΚΕ και η μετακίνηση παιδιού, πραγματοποιείται στη βάση Δικαστικού Διατάγματος, οι παραπονούμενοι ενημερώνονται ότι δεν έχω αρμοδιότητα να προβώ σε οποιοδήποτε παρεμβάσεις.

καθεστώς παραμονής παιδιών μεταναστών και η έκδοση εγγράφων, των οποίων η μη διασφάλιση επηρεάζει σοβαρά την πρόσβαση των δικαιωμάτων τους.

- Θέματα στο χειρισμό περιπτώσεων όπου **τα παιδιά κατακρατούνται, κατά παράβαση διατάγματος**, από τους βιολογικούς γονείς και εκτέλεσης των σχετικών διαταγμάτων.
- Θέματα σε σχέση με τις **διαδικασίες μετακίνησης των παιδιών από και προς την οικογένεια**.
- Πολλαπλά θέματα σε **σχέση με τη μεταχείριση των παιδιών με αναπηρία υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**, είτε βρίσκονται σε καθεστώς αναδοχής (ατομικής ή ομαδικής), σε ιδρύματα με άλλα παιδιά τυπικής ανάπτυξης, είτε σε πλαίσια/ιδρύματα ειδικά για παιδιά υπό τη νομική φροντίδα με αναπηρίες.

Γ.1.2. Θεματικές κατηγορίες παραπόνων που αφορούν ειδικότερα τα ιδρύματα παιδικής προστασίας:

- Θέματα σε σχέση με την παρεχόμενη **φροντίδα, επιτήρηση, οριοθέτηση/διαπαιδαγώγηση** των παιδιών και τη **συμπεριφορά του ιδρυματικού προσωπικού**. Δυσκολίες του προσωπικού ως προς τη **διαχείριση της απειθαρχίας, των προβληματικών συμπεριφορών και των συγκρούσεων** που προκύπτουν.
- Θέματα σε σχέση με τη διαχείριση **παιδιών που παρουσιάζουν αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά στο χώρο του ιδρύματος**.
- Θέματα σε σχέση με τη **μεγάλη διάρκεια παραμονής** των παιδιών στις Στέγες, **το μεγάλο αριθμό παιδιών** που μπορεί κατά καιρούς να φιλοξενεί (15-20 παιδιά), **την ανομοιογένεια στις ηλικίες** των παιδιών και το ότι ιδρύματα για έφηβους υπάρχουν μόνο στη Λευκωσία.
- Θέματα που σχετίζονται με την **ανεπαρκή στελέχωση των ιδρυμάτων, την κατάρτιση και εκπαίδευση του ιδρυματικού προσωπικού, και την εναλλαξιμότητα** των ιδρυματικών λειτουργιών.
- Θέματα με την **κατάσταση των κτιριακών υποδομών, τη συντήρησή τους και θέματα ασφάλειας και υγείας**.
- Θέματα στη διασφάλιση του **δικαιώματος των παιδιών να εκφράζουν την άποψή τους και σε διαδικασία υποβολής παραπόνου**. Σχετικό με την κατηγορία αυτή ήταν παράπονο που υποβλήθηκε για προβληματική διερεύνηση και χειρισμό των παιδιών που διέμεναν σε Ξενώνα σε σχέση με περιστατικό κλοπής.
- Θέματα που αφορούν τη **μεταχείριση των παιδιών με αναπηρίες** από ΛΚΥ και το ιδρυματικό προσωπικό στο πλαίσιο των **ιδρυμάτων όπου διαμένουν με άλλα παιδιά τυπικής ανάπτυξης** όπως η μη έγκαιρη προώθηση ενεργειών για τη διευθέτηση ιατρικών ραντεβού και η περιορισμένη εκπαιδευτική και ψυχαγωγική απασχόληση.

- Θέματα που αφορούν τη **μεταχείριση των παιδιών με αναπηρίες που διέμεναν σε εξειδικευμένα ιδρύματα για παιδιά με αναπηρίες** (π.χ. έλλειψη φροντίδας, κακοποιητική συμπεριφορά από το ιδρυματικό προσωπικό και ελλιπής κοινωνικοποίηση).
- Κατηγορία από μόνη της αποτελεί η περίπτωση παιδιού το οποίο, πάσχει από σπάνιο σύνδρομο και το οποίο, τα πρώτα χρόνια της ζωής του και μέχρι να δημιουργηθεί το κατάλληλο πλαίσιο φιλοξενίας, διέμενε στο Μακάρειο Νοσοκομείο.

Γ.1.3. Θεματικές κατηγορίες παραπόνων που αφορούν ειδικότερα το καθεστώς της αναδοχής:

- Θέματα **προετοιμασίας/εκπαίδευσης, αξιολόγησης, παρακολούθησης και εποπτείας/υποστήριξης των ανάδοχων γονιών**. Συγκεκριμένα, από τα πιο συχνά παράπονα της κατηγορίας αυτής είναι η ανεπαρκής προετοιμασία και η μη συστηματική και ουσιαστική παρακολούθηση και ενδυνάμωση μέσω επισκέψεων και συναντήσεων της εξέλιξης της αναδοχής, τόσο των ανάδοχων γονιών όσο και για τη στήριξη του παιδιού, από τις ΥΚΕ. Τα προβλήματα αυτά συντείνουν στην ανάπτυξη συνθηκών είτε για αποτυχία της αναδοχής είτε για τη μη αποτελεσματική προστασία του ανάδοχου παιδιού.
- Υποβλήθηκαν **παράπονα που αφορούσαν δύο διαφορετικές περιπτώσεις παιδιών νηπιακής ηλικίας σε καθεστώς αναδοχής, τα οποία απεβίωσαν από πνιγμό από τροφή**. Οι παραπονούμενοι προέβαλαν ισχυρισμούς ότι ο θάνατος σχετίζεται με κακοποίηση ή/και παραμέληση από μέρους της ανάδοχης μητέρας και με αμέλεια από τις ΥΚΕ στην επίβλεψη της αναδοχής.
- Θέματα σε σχέση με την **αποσαφήνιση του ρόλου και των υποχρεώσεων των ανάδοχων οικογενειών**, καθυστέρηση από τις ΥΚΕ στην υπογραφή του συμβολαίου τοποθέτησης και καθυστέρηση στην έναρξη καταβολής των τροφείων. Στην ίδια κατηγορία εμπίπτουν θέματα, που υποβάλλονται από ανάδοχους γονείς **οι οποίοι διαμαρτύρονται για τον τερματισμό της αναδοχής** και διεκδικούν τη συνέχιση της σχέσης ή/και της επικοινωνίας τους με το παιδί.
- Θέματα, **πρακτικά και νομικά, με τη δικαστική διαδικασία ανάληψης γονικών δικαιωμάτων από τη ΔΥΚΕ**, στις περιπτώσεις όπου δεν μπορούν να εντοπιστούν οι γονείς και να τους επιδοθούν οι σχετικές αιτήσεις.
- Θέματα σε σχέση με την ομάδα των παιδιών που διαμένουν και φροντίζονται από άλλα άτομα, εκτός των βιολογικών γονιών, είτε από συγγενικά είτε φιλικά άτομα, υπό το **καθεστώς της ιδιωτικής τοποθέτησης**.
- Θέματα σε σχέση με τον **τρόπο μετακίνησης και τοποθέτησης παιδιού** σε ανάδοχη οικογένεια, χωρίς να έχει προηγηθεί η κατάλληλη προετοιμασία.
- Θέματα στην αναδοχή όταν τη φροντίδα των παιδιών αναλαμβάνουν παππούδες και γιαγιάδες μεγάλης ηλικίας με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, με προβλήματα υγείας και με περιορισμένες ή παρωχημένες γονικές δεξιότητες. Θέματα που αφορούσαν την περίπτωση **ομαδικής αναδοχής**, σε ότι αφορά το προφίλ των παιδιών που τοποθετηθήκαν, την αξιολόγηση, την υποστήριξη και επίβλεψη προς την ανάδοχη οικογένεια.

Γ.2. Διερεύνηση, παρεμβάσεις και άλλες δράσεις

7. Το Γραφείο μου για τη διερεύνηση του συστήματος εναλλακτικής φροντίδας που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, προέβηκε σε πολλαπλές και πολυεπίπεδες παρεμβάσεις. Συνοπτικά, οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν τα πιο κάτω:

- I. **Διερεύνηση με γραπτές παρεμβάσεις** (εξατομικευμένες και ομαδικές) προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες στις οποίες υποβάλλονται εξατομικευμένα, αναλόγως της περίπτωσης ερωτήματα, καθώς και γενικά ερωτήματα όσον αφορά την πολιτική, τις διαδικασίες και τις διοικητικές πρακτικές που εφαρμόζονται.
- II. **Επισκέψεις του Γραφείου σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.** Κατά τις επισκέψεις αυτές πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με τους αρμόδιους Λειτουργούς Κοινωνικών Υπηρεσιών (ΛΚΥ) και το ιδρυματικό προσωπικό, με στόχο την ενημέρωση σχετικά με τη φροντίδα και προστασία που παρέχεται στους ανήλικους στα συγκεκριμένα ιδρύματα.
- III. **Συνάντηση Λειτουργών του Γραφείου μου με εκπροσώπους των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ)** Hope for Children και Παγκύπριο Σύνδεσμο Ανάδοξης Οικογένειας «Φωλιά Αγάπης», που δραστηριοποιούνται με την ομάδα των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους.
- IV. **Συνάντηση το 2017 Λειτουργών του Γραφείου μου με εκπροσώπους των ΥΚΕ,** με στόχο τη διερεύνηση των αναγκών που προκύπτουν για τη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών και συζήτηση των δράσεων που η Επίτροπος θα μπορούσε να προωθήσει.
- V. **Συμμετοχή το 2020 σε πολυθεματική συνάντηση** με εκπροσώπους της Αστυνομίας, των ΥΚΕ και των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων **σε σχέση με τη διαχείριση των φυγών των παιδιών υπό φροντίδα από τα ιδρύματα που διαμένουν.**
- VI. **Συνάντησή μου με πρωτοβουλία της ΔΥΚΕ** για συζήτηση διάφορων θεμάτων που άπτονται των αρμοδιοτήτων της, συμπεριλαμβανομένων και πτυχών που αφορούν τα παιδιά υπό φροντίδα, και **συνάντηση με τον Υπουργό Υγείας** με τον οποίο συζητήθηκαν θέματα που αφορούν την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας στα παιδιά υπό φροντίδα.

8. **Επιπρόσθετα, και στη βάση της πιο πάνω διερεύνησης, το Γραφείο μου προέβηκε/προβαίνει και στις εξής παρεμβάσεις/δράσεις:**

- I. Προώθηση **επιστολών αξιολόγησης προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες** με διαπιστώσεις και συστάσεις σε σχέση με παραβιάσεις των δικαιωμάτων εξατομικευμένων περιπτώσεων παιδιών, καθώς και με γενικές διαπιστώσεις σε ότι αφορά προβληματικά σημεία της σχετικής νομοθεσίας και των διοικητικών πρακτικών.

- II. Υποβολή **Υπομνημάτων στις σχετικές Κοινοβουλευτικές Επιτροπές**⁹ για πτυχές που αφορούν την εν λόγω ομάδα παιδιών.
- III. Διατύπωση εισηγήσεων για τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, στα πλαίσια της δημόσιας διαβούλευσης για το **Σχέδιο Αναδιάρθρωσης των ΥΚΕ** οι οποίες προωθήθηκαν στην Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.
- IV. Διατύπωση αναλυτικών απόψεων στα διάφορα προσχέδια Νομοσχεδίων που ετοιμάστηκαν από τις ΥΚΕ για **αναθεώρηση του περί Παιδιών Νόμου και των σχετικών Κανονιστικών Διοικητικών Πράξεων**.
- V. Διατύπωση αναλυτικών απόψεων για τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, στα πλαίσια της συζήτησης για τον **εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου**, οι οποίες προωθήθηκαν στον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως.
- VI. Υποβολή Υπομνημάτων **στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών** με τις θέσεις μου για το Νομοσχέδιο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος 2018»¹⁰.
- VII. Διοργάνωση το 2018 **εκπαίδευσης**, προς τους αρμόδιους ΛΚΥ για τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του Κράτους, και το προσωπικό που εργάζεται στα κρατικά ιδρύματα παιδικής προστασίας. Βασικός στόχος της συγκεκριμένης εκπαίδευσης ήταν οι ΛΚΥ να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες σε ότι αφορά τη διαχείριση θεμάτων που προκύπτουν στα πλαίσια της εργασίας με τα παιδιά που διαμένουν στα ιδρύματα παιδικής προστασίας. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν τρεις εκπαιδεύσεις, στις οποίες συμμετείχαν περίπου 50-60 επαγγελματίες. Οι επαγγελματίες προέρχονταν από όλες τις βαθμίδες της ιεραρχίας των ΥΚΕ, συμπεριλαμβανομένου και του βοηθητικού ιδρυματικού προσωπικού. Στο πλαίσιο των εκπαιδεύσεων αναφέρθηκαν προβλήματα και ανεπάρκειες του συστήματος παιδικής προστασίας και των παιδικών ιδρυμάτων.
- VIII. Διεξαγωγή, σε συνεργασία με το Center for the Study of Childhood & Adolescence (Κέντρο Μελέτης της Παιδικής και Εφηβικής Ηλικίας), έρευνας με

⁹ Βλέπε «Υπόμνημα της Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών: Η ανάγκη ενίσχυσης του θεσμού της ανάδοχης φροντίδας παιδιών στην Κύπρο και οι υποχρεώσεις του Κράτους προς τη στήριξη των παιδιών αυτών, 21/5/2018» και «Υπόμνημα Επιτρόπου για τη συζήτηση στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων του θέματος: Τα συχνά περιστατικά εξαφάνισης παιδιών από τα ιδρύματα παιδικής προστασίας των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και μέτρα αντιμετώπισής τους, 06/10/20». Τα Υπομνήματα βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Για Ενήλικες\ Η Άποψη της Επιτρόπου\ Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις/ Πορίσματα της Επιτρόπου.

¹⁰ Όλα τα Υπομνήματα βρίσκονται αναρτημένα στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου <http://www.childcom.org.cy> στο σύνδεσμο Για Ενήλικες/ Η Άποψη της Επιτρόπου/ Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.

θέμα: «Η διασφάλιση του δικαιώματος συμμετοχής των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας», Φεβρουάριος 2009.¹¹

ΙΧ. Δράσεις για την ενδυνάμωση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους (για περισσότερα για τις δράσεις βλέπε στην παράγραφο 9).

9. Για τη διερεύνηση και τη λήψη των απόψεων των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, καθώς και για την ενδυνάμωσή τους σε σχέση με τα δικαιώματά τους, το Γραφείο μου προέβηκε/προβαίνει στα εξής:

- I. Κατά τη διερεύνηση παραπόνων, λαμβάνονται είτε γραπτώς, είτε μέσω συνεντεύξεων τηλεφωνικά ή κατ' ιδίαν, οι απόψεις των εμπλεκόμενων παιδιών.
- II. Κατά τις πιο πάνω επισκέψεις της Επιτρόπου σε ιδρύματα παιδικής προστασίας, πραγματοποιήθηκαν ατομικές και ομαδικές συναντήσεις με τα παιδιά που φιλοξενούνταν στα συγκεκριμένα ιδρύματα και λήφθηκαν οι απόψεις τους για τα θέματα που τα αφορούν.
- III. Συστηματική συμπερίληψη, από το 2017 αριθμού παιδιών που βρίσκονται υπό τη νομική φροντίδα του κράτους στην **Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου** (ΟΕΣ) όπου έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν και να ενδυναμωθούν σε σχέση με τα δικαιώματά τους και να ληφθούν οι απόψεις τους για διάφορα θέματα.
- IV. **Συνάντηση το 2017 με ομάδα εστίασης (focus group) με 6 παιδιά υπό τη νομική φροντίδα** που προέρχονταν από τρία ιδρύματα παιδικής προστασίας της Επαρχίας Λευκωσίας. Στόχος της συνάντησης ήταν η συλλογή των απόψεων των παιδιών σε σχέση με τη μεταχείριση που τυγχάνουν στο σύστημα παιδικής προστασίας, καθώς και των απόψεων τους για προτεινόμενες δράσεις.
- V. Σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες Αρχές και ΜΚΟ το Γραφείο μου διοργάνωσε **εκπαιδευτικό πρόγραμμα** με τίτλο "Μακριά από την Πατρίδα και το Φόβο" με σκοπό την παροχή στήριξης στις σχολικές μονάδες για ένταξη των παιδιών με προσφυγική ή μεταναστευτική βιογραφία στο σχολικό περιβάλλον συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών.
- VI. Συμμετοχή παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους στην **Αξιολόγηση Αντικτύπου**¹² που έγινε για τα μέτρα που λήφθηκαν για τον περιορισμό της πανδημίας. Στόχος ήταν η διερεύνηση του αντικτύπου των μέτρων στη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών.

¹¹ Η έρευνα βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου <http://www.childcom.org.cy>, στο σύνδεσμο *Για Ενήλικες/ Η άποψη της Επιτρόπου/Έρευνες Επιτρόπου*.

¹² <http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/8C9561CB4D31D311C225882200227C0E?OpenDocument>

VII. Στα πλαίσια έρευνας του Γραφείου μου¹³ έγιναν εις βάθος συνεντεύξεις και ομάδες εστίασης με τα παιδιά που διαμένουν σε ιδρύματα προστασίας, τα οποία διατύπωσαν τις απόψεις τους σε σχέση με το κατά πόσον διασφαλίζεται το δικαίωμά τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που τα επηρεάζουν.

Δ. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Δ.1. Γενικές διαπιστώσεις και συστάσεις

10. Από τη δεκαετή διερεύνηση του θέματος, **εντοπίζονται σοβαρές, διαχρονικές ανεπάρκειες και παθογένειες του συστήματος εναλλακτικής φροντίδας** που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, οι οποίες αφορούν πολλές πτυχές και στάδια της μεταχείρισής τους. Οι ανεπάρκειες αυτές δεν συνάδουν με τις πρόνοιες της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τη Νομολογία, τα Διεθνή Πρότυπα και τις Κατευθυντήριες Γραμμές σε σχέση με τη μεταχείριση της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών και έχουν **άμεσες και πολλές φορές μη ανατρέψιμες επιπτώσεις στα επηρεαζόμενα παιδιά**, των οποίων **παραβιάζεται αριθμός δικαιωμάτων τους: το δικαίωμα να λαμβάνεται πρωταρχικά υπόψη το Συμφέρον τους, της μη Διάκρισης, στη Ζωή, την Επιβίωση και την Ανάπτυξη, στην Υγεία αλλά και στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή.**

11. Την ίδια στιγμή, **αναγνωρίζω την έντονη κινητικότητα που παρατηρείται τα τελευταία 2-3 χρόνια και ειδικότερα τον τελευταίο χρόνο, από μέρους των ΥΚΕ**, για την προώθηση μεταρρυθμίσεων και αλλαγών με στόχο την βελτίωση του συστήματος μεταχείρισης των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους. **Μια από τις σημαντικότερες συστημικές εξελίξεις που επιθυμώ να επισημάνω αφορούν κατά πρώτον, το Σχέδιο Αναδιάρθρωσης των ΥΚΕ και του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.** Στόχοι που περιλήφθηκαν στην εν λόγω Αναδιάρθρωση περιλαμβάνουν τον εκσυγχρονισμό νομοθεσιών, πολιτικών και προγραμμάτων, την υλοποίηση δράσεων που αφορούν, μεταξύ άλλων, την αναβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων, τη δημιουργία νέων δομών και την επιμόρφωση του προσωπικού των ΥΚΕ¹⁴. Κατά **δεύτερον η ίδρυση του Υφυπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας¹⁵**, το οποίο από 08/07/2021 έχει αναλάβει συντονιστικές και οριζόντιες αρμοδιότητες και εξουσίες σε θέματα κοινωνικών υποθέσεων και μέριμνας. Και τέλος, **έχουν προωθηθεί τροποποιητικά νομοσχέδια για εκσυγχρονισμό** κάποιων από τις νομοθεσίες που αφορούν και τα παιδιά υπό φροντίδα, καθώς και η ετοιμασία συγκεκριμένου **νομοσχεδίου που**

¹³ Γραφείο Επιτρόπου και Center for the Study of Childhood & Adolescence, «*Η διασφάλιση του δικαιώματος συμμετοχής των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας*», Φεβρουάριος 2009.

¹⁴ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/02/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.004.001.

¹⁵ Η ίδρυση του Υφυπουργείου έγινε με βάση τον «*περί της Ίδρυσης Υφυπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας και περί Συναφών Θεμάτων Νόμο του 2021*», καθώς και με τον «*περί Συμπληρωματικού Προϋπολογισμού Νόμο (Αρ.2) του 2021*».

ρυθμίζει τα θέματα αναδοχής, το οποίο στάλθηκε για διαβούλευση τον Ιανουάριο 2022¹⁶.

12. Επιπρόσθετες αλλαγές, στις οποίες επιθυμώ να αναφερθώ είναι:

- I. Λειτουργούν από το 2019-20 από τις ΥΚΕ, Επαρχιακές Πολυθεματικές Ομάδες (ΕΠΟ) και Κεντρική Πολυθεματική Ομάδα (ΚΕΠΟ), οι οποίες απαρτίζονται από λειτουργούς διαφόρων Υπουργείων καθώς και ιδιώτες επαγγελματίες αναλόγως των αναγκών, στα πλαίσια των οποίων συζητούνται περιπτώσεις που χρήζουν πολυθεματικής διαχείρισης¹⁷ συμπεριλαμβανομένων και σοβαρών περιπτώσεων παιδιών υπο φροντίδα.
- II. Ενεργοποιήθηκε, εντός του 2022, διαδικασία σύμφωνα με την οποία, παραχωρείται, σε όλους του λειτουργούς των ΥΚΕ όλων των βαθμίδων, δυνατότητα για ατομική ή ομαδική επαγγελματική εποπτεία¹⁸.
- III. Για την αντιμετώπιση της υποστελέχωσης των ΥΚΕ ευρύτερα, το 2020 δρομολογήθηκε η πλήρωση σημαντικού αριθμού κενών θέσεων ιδρυματικού λειτουργού καθώς και η πρόσληψη 27 μόνιμων ΛΚΥ.¹⁹ Οι συγκεκριμένες προσλήψεις ολοκληρώθηκαν εντός του 2020.²⁰
- IV. Οι ΥΚΕ, θα επιδιώξουν μέσω της διαδικασίας αγοράς υπηρεσιών, συνεργασία με επαγγελματίες (π.χ. ψυχολόγους, παιδοψυχιάτρους), *«για τη στήριξη και συμπλήρωση των υπηρεσιών των επαγγελματιών...και γενικά τον τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης των ιδρυμάτων...οι Υπηρεσίες μας μελετούν την υλοποίηση προγράμματος παροχής υπηρεσιών συνοδού/μέντορα, για στήριξη απασχόληση και καθοδήγηση των παιδιών υπο φροντίδα, ιδιαίτερα αυτών σε ιδρύματα...»*²¹ Σύμφωνα με πληροφόρηση²², οι εν λόγω δράσεις έχουν υλοποιηθεί το Σεπτέμβριο 2021. Συγκεκριμένα, μέσω της αγοράς υπηρεσιών έχει αναπτυχθεί συνεργασία με ιδιώτες ψυχολόγους με σκοπό την ανάπτυξη παρεμβάσεων για υποστήριξη του προσωπικού και των παιδιών σε όλα τα ιδρύματα παιδικής

¹⁶ Το Νομοσχέδιο στάλθηκε με επιστολή της ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο και άλλους αποδέκτες, ημερ. 17/01/2022 και Αρ. Φακ.: 11.11.001.002.

¹⁷ Επιστολή της ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 25/01/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.005.001.

¹⁸ Η πληροφόρηση δόθηκε από τη ΔΥΚΕ στα πλαίσια συζήτησης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 05/04/2022 και από ΛΚΥ των Κεντρικών Γραφείων των ΥΚΕ στα πλαίσια τηλεφωνικής επικοινωνίας με Λειτουργό του Γραφείου στις 07/04/2022.

¹⁹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/02/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.004.001.

²⁰ Η πληροφόρηση δόθηκε στα πλαίσια τηλεφωνικής επικοινωνίας με Λειτουργό του Γραφείου στις 14/04/2022

²¹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/02/2020 και ημερ. 11.11.014.004.001.

²² Η πληροφόρηση δόθηκε από τη ΔΥΚΕ στα πλαίσια συζήτησης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 05/04/2022 και από ΛΚΥ των Κεντρικών Γραφείων των ΥΚΕ στα πλαίσια τηλεφωνικής επικοινωνίας με Λειτουργό του Γραφείου στις 07/04/2022.

προστασίας. Επίσης, μέσω της αγοράς υπηρεσιών λαμβάνονται υπηρεσίες συνοδού/μέντορα για συγκεκριμένες περιπτώσεις παιδιών.

- V. Για ενίσχυση της διεπιστημονικής προσέγγισης των σοβαρών προβλημάτων αντικοινωνικής και παραβατικής συμπεριφοράς που παρουσιάζονται σε δύο ιδρύματα, υπογράφηκε το 2022 συμφωνία συνεργασίας με συγκεκριμένο Πολυθεματικό Κέντρο, το οποίο θα αναλάβει την υλοποίηση πολυεπίπεδων παρεμβάσεων στο χώρο των ιδρυμάτων αυτών.²³
- VI. Ανάπτυξη συνεργειών των ΥΚΕ με τρεις ΜΚΟ, το Σύνδεσμο Ανάδοχης Οικογένειες «Φωλιά Αγάπης», το Hope for Children (HFC) και το Πανεπιστήμιο Frederic με τις οποίες έχουν υπογραφεί πρωτόκολλα συνεργασίας²⁴ και οι οποίες αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό γενικά του θεσμού της αναδοχής στην Κύπρο.
- VII. Συνεργασία των ΥΚΕ με την Αρχή Αντιμετώπισης Εξαρτήσεων για την ανάπτυξη προγράμματος που να καλύπτει συγκεκριμένες ανάγκες ομάδας παιδιών υπο τη νομική φροντίδα.²⁵

13. Ενόψει του ότι, κάποιες από τις πιο πάνω μεταρρυθμίσεις και αλλαγές είτε εφαρμόζονται πιλοτικά, είτε βρίσκονται σε στάδιο μελέτης/σχεδιασμού ή στα πρώτα στάδια της υλοποίησής τους, χρήζουν στενής παρακολούθησης και αξιολόγησης. **Επομένως, δεν είναι εφικτό να εξαχθούν, στο παρόν στάδιο, ασφαλείς διαπιστώσεις ή συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα και την επάρκειά τους.** Παρόλα αυτά, αποτελούν **σημαντικές εξελίξεις προς τη βελτίωση του συστήματος μεταχείρισης των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους.** Παρόμοια κινητοποίηση για δράση και εκσυγχρονισμό θα πρέπει να αναληφθεί, σε συνεργασία με τις ΥΚΕ και από άλλες συναρμόδιες Υπηρεσίες στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους.

14. **Θεωρώ πλέον επιτακτική ανάγκη την αποτελεσματική αντιμετώπιση, από μέρους του συνόλου της Πολιτείας, των σοβαρών ανεπαρειών του συστήματος εναλλακτικής φροντίδας** που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, με τρόπο ώστε να συνάδει με τις πρόνοιες της Σύμβασης, της Νομολογίας, των Διεθνών Προτύπων και Κατευθυντήρων Γραμμών σε σχέση με τη μεταχείριση της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών και επομένως να διασφαλίζεται αποτελεσματικά το σύνολο των δικαιωμάτων τους.

²³ Η πληροφόρηση δόθηκε από τη ΔΥΚΕ στα πλαίσια συζήτησης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 05/04/2022 και από ΛΚΥ από τα Κεντρικά Γραφεία των ΥΚΕ στα πλαίσια τηλεφωνικής επικοινωνίας με Λειτουργό του Γραφείου στις 07/04/2022.

²⁴ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, ημερ. 11/07/2018 και με Αρ. Φακ.: 11.11.006.005.001.

²⁵ Η πληροφόρηση δόθηκε από τη ΔΥΚΕ στα πλαίσια συζήτησης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 05/04/2022 και από ΛΚΥ των Κεντρικών Γραφείων των ΥΚΕ στα πλαίσια τηλεφωνικής επικοινωνίας με Λειτουργό του Γραφείου στις 07/04/2022.

15. Στο πλαίσιο της παρούσας Θέσης δεν είναι δυνατό να παρουσιαστούν αναλυτικά όλα τα προβλήματα που αφορούν τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους αλλά καταβλήθηκε προσπάθεια για να περιληφθούν οι σημαντικότερες διαπιστώσεις και συστάσεις μου για τις διάφορες πτυχές που ανακύπτουν.

Δ.2. Ρυθμιστικό Πλαίσιο

Δ.2.1. Διαπιστώσεις:

16. Διαπιστώνω **σοβαρές ανεπάρκειες του ρυθμιστικού πλαισίου που αφορά τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**, οι οποίες παραβιάζουν τις υποχρεώσεις που θέτει η Σύμβαση, τα Διεθνή Πρότυπα και οι Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών, σε σχέση με την υποχρέωση των κρατών να διαμορφώσουν το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο (νομοθετικό, διαδικαστικό, διοικητικές πρακτικές, πολιτικές και προγράμματα) προκειμένου να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των παιδιών που χρήζουν εναλλακτικής φροντίδας. Συγκεκριμένα, οι ανεπάρκειες εντοπίζονται:

- I. στις βασικές Νομοθεσίες (περί Παίδων Νόμο και περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμο) που ρυθμίζουν τα θέματα της παιδικής προστασίας και των δικαιωμάτων των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα,
- II. στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των διαφόρων μορφών εναλλακτικής φροντίδας (ανεπαρκές θεσμικό/νομικό πλαίσιο για τον τρόπο και τα επίπεδα/πρότυπα λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας καθώς και παντελής έλλειψη νομοθετικού πλαισίου που να ρυθμίζει τις διάφορες μορφές του θεσμού της αναδοχής και της ημιανεξάρτητης διαβίωσης).

17. Ο **περί Παίδων Νόμος του 1956 (Κεφ. 352)** όπως έχει κατ' επανάληψη επισημανθεί από το Γραφείο μου είναι **απρηχαιωμένος και ανεπαρκής** στο να ρυθμίσει ολιστικά τα θέματα προστασίας όλων των παιδιών και των δικαιωμάτων τους στην Κύπρο και ειδικότερα των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, και ως εκ **τούτου θεωρώ απαράδεκτη την καθυστέρηση που παρατηρείται σε σχέση με την πλήρη αναθεώρηση και τον εκσυγχρονισμό του**. Η ανεπάρκεια του εν λόγω Νόμου έχει ως αποτέλεσμα παιδιά τα οποία έχουν ανάγκη από την προστασία και φροντίδα του κράτους να μην τυγχάνουν της αναγκαίας, κατάλληλης ή/και επαρκούς μεταχείρισης και επομένως όχι μόνο να μην διασφαλίζονται αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους, αλλά πολύ συχνά αυτά, να παραβιάζονται από το ίδιο το κράτος το οποίο είναι και ο κηδεμόνας τους.

18. Σημειώνεται ότι, η προσπάθεια για την αναθεώρηση και εκσυγχρονισμό του συγκεκριμένου Νόμου, ξεκίνησε από τις ΥΚΕ κατά το 2008. Στο πλαίσιο της εν λόγω

προσπάθειας ετοιμάστηκαν από τις ΥΚΕ²⁶ προσχέδια για αναθεώρηση του περί Παιδίων Νόμου και σχετικών Κανονιστικών Διοικητικών Πράξεων τα οποία περιλάμβαναν Ειδικούς Νόμους για την Επιμέλεια, Φροντίδα και Προστασία Παιδίων, για την Παιδική Προστασία και Φροντίδα καθώς και Κανονισμούς για τα Επίπεδα Λειτουργίας Μονάδας Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας. Το 2013 υποβλήθηκαν για τέταρτη φορά, οι απόψεις και οι προτάσεις του Γραφείου μου στην Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων²⁷, σε σχέση με όλα τα προσχέδια νόμων και κανονισμών που προέκυψαν από την όλη προσπάθεια. Οι προτάσεις του Γραφείου επικεντρώθηκαν στη συμβατότητα των νομοσχεδίων με τις υποχρεώσεις του Κράτους όπως απορρέουν από διεθνείς Συμβάσεις, τη σχετική Νομολογία και βιβλιογραφία. Στόχος των εισηγήσεων ήταν να προωθηθεί ένα παιδοκεντρικό ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο να αναγνωρίζει το παιδί ως κάτοχο δικαιωμάτων και ελευθεριών και να διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων του από το κράτος, ιδίως όταν αυτό αναλαμβάνει και την φροντίδα και επιμέλειά του.

19. Δυστυχώς, παρατηρώ ότι μέχρι σήμερα τα πιο πάνω νομοσχέδια δεν έχουν προωθηθεί περαιτέρω, ενώ η τελευταία γραπτή ενημέρωση που έλαβα από τις ΥΚΕ και τη Νομική Υπηρεσία ήταν το 2019, σύμφωνα με την οποία *τα αναθεωρημένα νομοσχέδια για τον εκσυγχρονισμό του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352, είναι στο στάδιο του νομοτεχνικού ελέγχου και έχουν γίνει αρκετές συναντήσεις με τη Νομική Υπηρεσία, προς το σκοπό αυτό*²⁸. Οι απόψεις μου για το θέμα περιλήφθηκαν και σε Σημείωμα²⁹ που κατατέθηκε στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών στα πλαίσια συζήτησης των νομοσχεδίων για τον εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου, στον οποίο δυστυχώς δεν περιλήφθηκε ο εκσυγχρονισμός του περί Παίδων Νόμου. Σύμφωνα με νέα προφορική πληροφόρηση που δόθηκε από τη ΔΥΚΕ και την Επίτροπο Νομοθεσίας³⁰, ετοιμάζονται τρία νέα Νομοθετήματα τα οποία αναμένεται ότι θα αντικαταστήσουν τον περι Παίδων Νόμο.

20. Ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος είναι μεν πιο σύγχρονος και ολοκληρωμένος Νόμος αλλά παρουσιάζει επίσης ελλείμματα. Για την αντιμετώπισή τους ετοιμάστηκε, στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού του Οικογενειακού Δικαίου, το Νομοσχέδιο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος» ο

²⁶ Επιστολή από ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 03/04/2013 και Αρ. Φακ.: 11.11.11.01 με θέμα: *Αναθεώρηση του Περί Παίδων Νόμου και των σχετικών Κανονισμών για τη Λειτουργία Προγραμμάτων.*

²⁷ Επιστολή Επιτρόπου προς Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 25/06/2013 και Αρ. Φακ.: 11.11.001.02.01.

²⁸ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 13/05/2018 και Α. Φακ.: 11.11.014.002.001.

²⁹ Σημείωμα Επιτρόπου με Γενικές Θέσεις επί των νομοσχεδίων για τον εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου προς συζήτηση ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών, 25/04/2018, το οποίο βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Γραφείου μου.

³⁰ Η πληροφόρηση δόθηκε από τη ΔΥΚΕ και την Επίτροπο Νομοθεσίας στα πλαίσια συζήτησης της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στις 05/04/2022.

ο οποίος βρίσκεται για συζήτηση ενώπιον της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών και για το οποίο έχω ήδη καταθέσει το 2019³¹ και το 2021³² τις Θέσεις μου στην πιο πάνω Επιτροπή. Ο εν λόγω Νόμος, εντούτοις δεν επιλύει πολλά από τα συγκεκριμένα ελλείμματα, ενώ, επισημαίνεται ότι ρυθμίζει κυρίως τις σχέσεις των γονέων με το παιδί τους ή/και τις μεταξύ των γονέων σχέσεις αναφορικά με την φροντίδα και επιμέλεια παιδιού, σε ιδιωτικό, κυρίως επίπεδο. Πέραν από τη βασική αρχή ότι η γονική μέριμνα μπορεί να αφαιρεθεί πλήρως ή μερικώς από τους βιολογικούς γονείς από το Δικαστήριο και να ανατεθεί σε Επίτροπο, ο οποίος δυνητικά μπορεί να είναι και η ΔΥΚΕ, δηλαδή το κράτος, κατά τα άλλα δεν ρυθμίζει οτιδήποτε σε σχέση με το πώς παρέχεται αυτή η προστασία και φροντίδα όταν αναληφθεί από το κράτος. Ως εκ τούτου, οι μόνες διατάξεις που μερικώς καλύπτουν τα θέματα της εναλλακτικής φροντίδας και επιμέλειας παιδιού συνεχίζουν να είναι οι παρωχημένες διατάξεις του περί Παίδων Νόμου που αναφέρονται πιο πάνω.

21. Ενημερώθηκα εντούτοις ότι οι ΥΚΕ, υπό την καθοδήγηση της Νομικής Υπηρεσίας έχουν προωθήσει εισηγήσεις για συμπερίληψη σημαντικών προνοιών του περί Παίδων Νόμου, στο Νομοσχέδιο με τίτλο «ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Τροποποιητικός Νόμος του 2019» *«με στόχο την ενοποίηση των νομοθεσιών που ρυθμίζουν την προστασία παιδιών και την ανάληψη παιδιών υπο τη νομική φροντίδα της Διευθύντριας Κοινωνικών Υπηρεσιών»*³³. Εκ πρώτοισ όψεως, φαίνεται ότι το τροποποιητικό Νομοσχέδιο που οι ΥΚΕ διαβουλεύονται με τη Νομική Υπηρεσία³⁴, **περιλαμβάνει επιπρόσθετες διατάξεις που δεν περιλαμβάνονται σε αυτό που ήδη συζητείται κατ' άρθρο στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών**. Επομένως, οφείλω να επισημάνω ότι, δημιουργούνται **προβληματισμοί και ανησυχίες** σε σχέση με **το ενδεχόμενο να τρέχουν δύο παράλληλες διαδικασίες**, που να αφορούν, είτε το ίδιο, είτε δύο διαφορετικά τροποποιητικά Νομοσχέδια του περί Σχέσεων Γονέων Τέκνων, μία σε επίπεδο Υπηρεσιών (της Νομικής Υπηρεσίας και των ΥΚΕ) και μία σε επίπεδο Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών.

22. Παραδείγματα ελλειμάτων/προβληματικών πτυχών που εντόπισα στις δύο πιο πάνω αναφερόμενες βασικές Νομοθεσίες είναι τα εξής:

- I. Νομικά ζητήματα και πρακτικά προβλήματα στη λήψη γονικών δικαιωμάτων από τη ΔΥΚΕ, στις περιπτώσεις όπου, δεν υπάρχει/εντοπίζεται άτομο που να ασκεί τη γονική μέριμνα. Στο πλαίσιο διερεύνησης παραπόνων προέκυψε ότι η Νομική Υπηρεσία, σε όλες τις περιπτώσεις ανάληψης της γονικής μέριμνας παιδιού από τις ΥΚΕ, εφαρμόζει μόνο τις πρόνοιες του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων

³³ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 13/05/2018 και Α. Φακ.: 11.11.014.002.001.

³⁴ Επιστολή του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας προς την Επίτροπο, ημερ.03/04/2019 με Γ.Ε. Αρ.Φακ.: 27/1955/5.

Νόμου, θεωρώντας ότι οι εν λόγω διατάξεις έχουν καταργήσει σιωπηρά άλλες διατάξεις του περί Παιδίων Νόμου. Η πιο πάνω νομική αντιμετώπιση, δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου ως προς τις διαδικασίες ανάληψης γονικών δικαιωμάτων από την ΔΥΚΕ στις περιπτώσεις όπου, η φύλαξη και επιμέλεια των παιδιών δεν ασκείται από τους γονείς/κηδεμόνες τους και σε αυτές των οποίων, οι γονείς είναι άγνωστοι ή διαμένουν σε άγνωστη διεύθυνση. Η δικαστική διαδικασία είναι δύσκολη και χρονοβόρα, ενώ στο μεσοδιάστημα, δεν υπάρχει άτομο που να ασκεί πραγματικά και νομικά τη γονική μέριμνα, με πολλές δυσμενείς επιπτώσεις σε θέματα πρόσβασης και άσκησης των δικαιωμάτων του παιδιού αλλά και της προστασίας και επιμέλειας του.

- II. Νομοθετικό κενό που αφορά την ιδιωτική τοποθέτηση παιδιών και ειδικότερα την ιδιωτική τοποθέτηση παιδιών χωρίς την προϋπόθεση καταβολής αμοιβής προς τη θετή οικογένεια. Παιδιά υπό το συγκεκριμένο καθεστώς αναδοχής παραμένουν χωρίς νομική προστασία ή/και χωρίς υποστήριξη και παρακολούθηση από τις ΥΚΕ. Η θέση μου για το συγκεκριμένο θέμα έχει ήδη περιληφθεί στις Θέσεις μου αναφορικά με το Νομοσχέδιο με τίτλο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018»³⁵.

23. Τα Διεθνή Πρότυπα και οι Κατευθυντήριες Γραμμές καθορίζουν **την υποχρέωση για νομοθετική ρύθμιση όλων των μορφών εναλλακτικής φροντίδας**, στο πλαίσιο της οποίας να καθορίζονται τα **ελάχιστα επίπεδα/πρότυπα ποιότητας της λειτουργίας τους**, καθώς και θέματα όπως αδειοδότηση, εποπτεία/παρακολούθηση στη βάση καθορισμένων προτύπων/κριτηρίων, υποχρεώσεις δημιουργίας γραπτών πολιτικών και κώδικα δεοντολογίας προσωπικού³⁶. Ως εκ τούτου, εντοπίζω:

- I. **Απουσία ρυθμιστικού πλαισίου που να καθορίζει και να ρυθμίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές/πρότυπα ποιότητας της λειτουργίας των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας.** Τα ιδρύματα παιδικής προστασίας, λειτουργούν σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο Οργάνωσης και Λειτουργίας των ΥΚΕ* και τους *Κανονισμούς Λειτουργίας των Ιδρυμάτων Παιδικής και Εφηβικής Προστασίας* που στάλθηκαν με εγκύκλιο από τη ΔΥΚΕ, χωρίς να υπάρχει νομοθετική κατοχύρωση των υποχρεώσεων, αφενός του κράτους και των δικαιωμάτων, αφετέρου των παιδιών, σε ένα τέτοιο πλαίσιο.
- II. **Απουσία ρυθμιστικού πλαισίου που να καθορίζει και να ρυθμίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές/πρότυπα ποιότητας της λειτουργίας των διάφορων μορφών του θεσμού της αναδοχής.** Ο θεσμός της αναδοχής ο οποίος εφαρμόζεται όταν η ΔΥΚΕ αναλαμβάνει είτε πλήρως είτε μερικώς, είτε με τη συγκατάθεση των βιολογικών γονέων είτε με απόφαση Δικαστηρίου, τη

³⁵ Οι θέσεις της Επιτροπής για το Νομοσχέδιο με τίτλο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018» έχουν σταλεί με συνοδευτική επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ημερ. 15/05/2018 και Αρ. Φακελ.: ΓΕΠ 11.11.01.11.

³⁶ Κατευθύνσεις των Ηνωμένων Εθνών για την Εναλλακτική Φροντίδα των Παιδιών (UN Guidelines for the Alternative Care of Children, 2010), παρ. 105-107.

φροντίδα και επιμέλεια παιδιού, ουσιαστικά, δεν είναι νομοθετικά ρυθμισμένος. Οι διάφορες μορφές αναδοχής λειτουργούν στη βάση Υπουργικής Απόφασης και μόνο. Επίσης, εντοπίζω απουσία εθνικών προδιαγραφών για την επιλογή, εκπαίδευση, πιστοποίηση και παρακολούθηση των αναδόχων οικογενειών από τους αρμόδιους φορείς, ώστε να παρέχονται εχέγγυα για την καταλληλότητά τους καθ' όλη τη διάρκεια της αναδοχής.

- III. **Παντελής απουσία νομοθετικής ρύθμισης του θεσμού της ημιανεξάρτητης διαβίωσης.** Ο συγκεκριμένος θεσμός λειτουργεί στη βάση Υπουργικής Απόφασης και εφαρμόζεται στη βάση οδηγιών που περιλήφθηκαν σε Εγκύκλιο της ΔΥΚΕ.

Δ.2.2. Συστάσεις

24. Συστήνω την προώθηση των κατάλληλων ενεργειών για **τον εκσυγχρονισμό και την αντιμετώπιση των σοβαρών ανεπαρειών του ρυθμιστικού πλαισίου που αφορούν τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους.** Ο εκσυγχρονισμός θα πρέπει να αντιμετωπίζει την ανεπάρκεια τόσο των **βασικών Νομοθεσιών** που ρυθμίζουν τα θέματα της παιδικής προστασίας και των δικαιωμάτων των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, όσο και τη δημιουργία του κατάλληλου **θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των διαφόρων μορφών εναλλακτικής φροντίδας.** Το εν λόγω θεσμικό πλαίσιο πρέπει να περιλαμβάνει, ανάμεσα σε άλλα, τα **ελάχιστα επίπεδα/πρότυπα ποιότητας της λειτουργίας** τους, θέματα όπως αδειοδότηση, επαγγελματική επάρκεια, εποπτεία/παρακολούθηση στη βάση καθορισμένων προτύπων/κριτηρίων, υποχρεώσεις δημιουργίας γραπτών πολιτικών, κώδικα δεοντολογίας προσωπικού και άλλων διαδικαστικών εγγυήσεων για τη πλήρη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών κ.ά.

Δ.3. Το σύστημα υπηρεσιών που παρέχεται στα παιδιά υπό φροντίδα του κράτους

Δ.3.1. Γενικές διαπιστώσεις

25. Από τη σφαιρική και διαχρονική μελέτη του θέματος προκύπτουν **συστημικές ανεπάρκειες και πολλαπλές προβληματικές πτυχές στο σύστημα υπηρεσιών που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, ειδικά στο**

σύστημα των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας. Θεμελιώδες γενικό πρόβλημα του συστήματος είναι το γεγονός ότι, **τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, δεν θεωρούνται και επομένως δεν αντιμετωπίζονται ως παιδιά του κράτους, αλλά ως παιδιά, των ΥΚΕ.** Αυτή η άποψη αντανακλάται στη στάση, την αντιμετώπιση, την προσέγγιση καθώς και στη βούληση για ανάληψη ευθύνης από τις διάφορες συναρμόδιες Υπηρεσίες.

26. Η σύγχρονη προσέγγιση που φαίνεται ότι υιοθετείται σε πολλά κράτη, είναι αυτή του «**κράτους ως γονέα**» και η οποία δεν περιλαμβάνει μόνο οργανισμούς πρόνοιας, αλλά όλα τα μέρη που μπορούν να επηρεάσουν τη ζωή των παιδιών που βρίσκονται υπό φροντίδα. Αυτή η **πολυεπαγγελματική θέση** προέκυψε εν μέρει: από τα πορίσματα των ερευνών σχετικά με τα συστήματα προστασίας και εναλλακτικής φροντίδας, ως συνέπεια της αναδυόμενης γνώσης των οικολογικών επιδράσεων στην ανάπτυξη των παιδιών και της αναγνώρισης από το κράτος του τεράστιου κοινωνικού και οικονομικού κόστους της δια γενεαλογικής μεταφοράς της σοβαρής κοινωνικής αντιξοότητας.³⁷

27. **Αντίθετα με την πιο πάνω προσέγγιση, στην Κύπρο, διαπιστώνω ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι κατακερματισμένες στα διάφορα Υπουργεία, ο συντονισμός μεταξύ των Υπηρεσιών προβληματικός, η πολυθεματική προσέγγιση περιστασιακή και δεν υπάρχουν εξειδικευμένα προγράμματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας.** Συγκεκριμένα εντοπίζω **απουσία θεσμοθετημένου πρωτοκόλλου πολυθεματικής προσέγγισης και διεπαγγελματικής συνεργασίας εξειδικευμένο** για τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη φροντίδα. Να σημειωθεί ότι, η λειτουργία των ΕΠΟ και ΚΕΠΟ είναι μια θετική εξέλιξη, αλλά η σύστασή τους έγινε για να χειρίζονται σοβαρές περιπτώσεις που εμπίπτουν σε όλο το πεδίο αρμοδιοτήτων των ΥΚΕ, κι όχι εξειδικευμένα για όλες τις περιπτώσεις παιδιών υπο φροντίδα. Επίσης, η πολυθεματική προσέγγιση και συνεργασία που εφαρμόζεται συναντά συχνά εμπόδια: προσκρούει στην έλλειψη βούλησης των άλλων συναρμόδιων Υπηρεσιών να αποδεχτούν το ρόλο και τις υποχρεώσεις τους έναντι στη μεταχείριση των παιδιών αυτών. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα στην πολυθεματική συνεργασία, η απουσία πρωτοκόλλων και η μη ενσωμάτωση των εμπλεκόμενων φορέων σε ενιαίες δομές/πλαίσια, δεν μπορεί να εξασφαλίσει τον απαιτούμενο συντονισμό και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και δράσεων.

28. Εντοπίζω απουσία **ρητής, θεσμοθετημένης Διαδικασίας Προσδιορισμού του Συμφέροντος Παιδιού (Best Interest Determination)** η οποία να λαμβάνει υπόψη όλο το φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού και η οποία να περιλαμβάνει συγκεκριμένες **διαδικαστικές εγγυήσεις** όπως: α) ξεκάθαρος καθορισμός κριτηρίων, β) διεπαγγελματικός χειρισμός, γ) εφαρμογή εργαλείου/μηχανισμού αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των διαφόρων επιλογών και δ) συμμετοχή του παιδιού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που το αφορούν. Η διαπίστωση αυτή είναι διαχρονική διαπίστωση που περιλαμβάνεται σε όλες τις Εκθέσεις του Γραφείου της Επιτρόπου, αφορά όλες ανεξαιρέτως τις Υπηρεσίες και εντοπίζεται ως γενικότερη ανεπάρκεια από μέρους του Κράτους.

³⁷ Sweeney, M.T. (2010). *It's time to re-think mental health services for children in care, and those adopted from care, Clinical Child Psychology and Psychiatry*.15(4), 613-626.

Δ.3.2. Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας

29. Η μεταχείριση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους και των εναλλακτικών μορφών φροντίδας που παρέχονται, εντάσσονται στο υφιστάμενο μοντέλο κοινωνικών υπηρεσιών των ΥΚΕ. Σχετική με το εν λόγω μοντέλο είναι Θέση του Γραφείου ³⁸ στην οποία παρουσιάζονται διαπιστώσεις για σοβαρές ανεπάρκειες, οι οποίες έχουν αντίκτυπο στη μεταχείριση και αυτής της ομάδας παιδιών, όπως για παράδειγμα η **απουσία παροχής γενικών, εξειδικευμένων και εντατικών κοινωνικών υπηρεσιών** (παράγραφοι 72-93 της Θέσης). Η απουσία των υπηρεσιών αυτών **δεν παρέχει τα κατάλληλα νομοθετικά και διαδικαστικά μέσα καθώς και ούτε τα κατάλληλα προγράμματα/εργαλεία για να εξαντληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για την προστασία του παιδιού εντός του οικογενειακού πλαισίου**. Το κράτος οφείλει να αναλογιστεί τη βαρύτητα των επιπτώσεων της απόφασης αποχωρισμού του παιδιού από την οικογένειά του και θα πρέπει να εξαντλείται η εφαρμογή άλλων λιγότερο παρεμβατικών μέτρων για την προστασία του παιδιού. Θα πρέπει να δίδεται κατάλληλη στήριξη στους γονείς για βελτίωση των γονικών τους δεξιοτήτων και να καταβάλλονται προσπάθειες αποκατάστασης της ικανότητας της οικογένειας να φροντίσει το παιδί, εκτός και αν ο αποχωρισμός είναι απαραίτητος (παράγραφος 93 της Θέσης). (11.17.08.03.293, 11.17.08.03.162, 11.17.09.02.129, 11.17.08.04.12, 11.17.05.01.78)

30. **Προβληματικά σημεία** από πλευράς των ΥΚΕ εντοπίζονται και **στη διαχείριση της τελικής και μόνιμης αποκατάστασης** των παιδιών τα οποία έχουν σοβαρές διαβίου επιπτώσεις στην υγιή ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξή τους. Σε αυτά περιλαμβάνεται **ανεπαρκής ή/και απουσία υπηρεσιών/προγραμμάτων/δομών** για την ενδυνάμωση, υποστήριξη των βιολογικών γονιών στο γονικό τους ρόλο προκειμένου το παιδί να επιστρέψει κοντά τους και για την υποστήριξη της επικοινωνίας των παιδιών με τη βιολογική οικογένεια ή την προστασία του όταν αυτή δεν αποβαίνει προς όφελος του. Επιπρόσθετα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις είναι προφανές ότι δεν υπάρχει προοπτική αποκατάστασης στη βιολογική οικογένεια, η λήψη απόφασης για να τεθεί το παιδί για υιοθεσία συναντά διάφορα κωλύματα και εμπόδια, και είτε λαμβάνεται με καθυστέρηση είτε δεν λαμβάνεται ποτέ διότι λόγω της ηλικίας και των βιωμάτων του, η υιοθεσία δεν κρίνεται προς το συμφέρον του (11.17.08.08.35, 11.17.08.08.23, 11.17.08.08.28, 11.17.08.04.29, 11.17.08.04.03).

31. Η διαχρονική **υποστελέχωση των ΥΚΕ** οδηγεί σε **μεγάλο φόρτο εργασίας στις αρμόδιες ΛΚΥ για τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα**. Χαρακτηριστικά να αναφέρω ότι, έκαστος αρμόδιος ΛΚΥ για τα παιδιά υπό φροντίδα μπορεί να είχε, ανα

³⁸ Βλέπε «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας σε παιδιά και τις οικογένειές τους στους τομείς της πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης», 23/5/2017, η οποία βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Για Ενήλικες/ Η άποψη της Επιτρόπου/ Επίσημες Θέσεις / Εκθέσεις / Πορίσματα Επιτρόπου*.

περιόδους, ευθύνη παρακολούθησης μέχρι και 40 περιπτώσεων παιδιών τα οποία φιλοξενούνταν σε διάφορα πλαίσια³⁹. Εξυπακούεται ότι, ο μεγάλος φόρτος έχει επιπτώσεις στην αμεσότητα και την ποιότητα της ανταπόκρισης του ΛΚΥ στις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε παιδιού, την πρόσβαση και επικοινωνία των παιδιών με την αρμόδια ΛΚΥ και στη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ τους. Επίσης, προβληματική θεωρώ την μέχρι σήμερα πρακτική των ΥΚΕ για **συχνή εναλλαξιμότητα των ΛΚΥ** σε καθήκοντα. Αυτό δημιουργεί προβλήματα στο χειρισμό των περιπτώσεων, στην ανάπτυξη διεπαγγελματικής ή διαπροσωπικής σχέσης μεταξύ της ΛΚΥ και των εμπλεκόμενων προσώπων (βιολογικοί γονείς, παιδιά υπο φροντίδα, ανάδοχοι γονείς, άλλοι ειδικοί /επαγγελματίες) και στην απαραίτητη πείρα και εξειδίκευση των ΛΚΥ.

Δ.3.3. Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας

32. Γενική διαπίστωσή μου, η οποία παρουσιάστηκε αναλυτικά σε πρόσφατη Θέση⁴⁰ μου, είναι η ανάγκη για προσαρμογή της παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας, με τρόπο που να προάγεται και να προστατεύεται το δικαίωμα των παιδιών να απολαμβάνουν το ψηλότερο δυνατό επίπεδο ψυχικής υγείας, ευημερίας και ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, και ενώ αρκετές αδυναμίες έχουν ήδη εντοπιστεί και καταγραφεί στην Εθνική Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Υγεία, και παρά το γεγονός της εφαρμογής του ΓεΣΥ, εντούτοις, εξακολουθούν να υφίστανται σημαντικά κενά και καταγράφεται έντονα η ανάγκη για διαφοροποιήσεις και προσθήκες που αφορούν την παροχή των υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε παιδιά.
33. Ειδικότερα, εντοπίζω **σοβαρή ανεπάρκεια των υπηρεσιών ψυχικής υγείας που παρέχονται από τις ΥΨΥΠΕ προς την ομάδα των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους** (11.17.08.08.02, 11.17.08.04.29, 11.17.08.04.38, 11.17.08.04.03). Παρόλες τις ιδιαίτερα απαιτητικές ανάγκες που παρουσιάζει η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών για παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας, εντούτοις **οι υπηρεσίες που τους παρέχονται από τις ΥΨΥΠΕ, εντάσσονται στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών προς το γενικό πληθυσμό παιδιών και εφήβων που αντιμετωπίζουν ήπιες έως και πολύ σοβαρές ψυχολογικές, ψυχοκοινωνικές και ψυχοσυναισθηματικές δυσκολίες** [στο Κέντρο Πρόληψης και Ψυχοκοινωνικής Παρέμβασης (ΚΕ.Π.ΨΥ.ΠΑ.) για τη Λευκωσία και τα εξωτερικά ιατρεία των ΥΨΥΠΕ για τις υπόλοιπες επαρχίες].

³⁹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 02/05/2018 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.002.

⁴⁰ «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Δέσπως Μιχαηλίδου, αναφορικά με τη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού στο ψηλότερο δυνατό επίπεδο ψυχικής υγείας του όπως αυτό διασφαλίζεται μέσα από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες στην Κύπρο, Δεκέμβριος 2021.»

34. Η εν λόγω διαπίστωση υποστηρίζεται και από βιβλιογραφία η οποία επισημαίνει ότι, **τα παιδιά υπό φροντίδα ή/και υιοθετημένα έχουν ιδιαίτερα σύνθετες ανάγκες ψυχικής υγείας οι οποίες δεν μπορούν να καλυφθούν ικανοποιητικά από τις παραδοσιακές υπηρεσίες ψυχικής υγείας.** Αντίθετα, υποστηρίζουν ότι, αυτά τα παιδιά εξυπηρετούνται καλύτερα από **ειδικές υπηρεσίες** που παρέχονται από επαγγελματίες με εξειδίκευση στην κάλυψη των αναγκών της συγκεκριμένης ομάδας, οι οποίες περιλαμβάνουν κοινή συνεργασία μεταξύ υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής φροντίδας και απαιτεί υποστηρικτικές πολιτικές και δομές σε όλα τα επίπεδα των οργανισμών.⁴¹
35. Οι ΥΨΥΠΕ παρόλο ότι αναγνωρίζουν την πολυπλοκότητα των αναγκών των παιδιών υπο φροντίδα και τη σημασία της πρώιμης παρέμβασης⁴² **δεν παρέχουν εξειδικευμένα θεραπευτικά προγράμματα σχεδιασμένα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες της ομάδας των παιδιών αυτών, καθώς και ούτε, υπηρεσίες ψυχοθεραπείας.** Συγκεκριμένα, μετά από ερώτημα που τέθηκε σε επιστολή διερεύνησης⁴³ προς τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, σε σχέση με το κατά πόσον, εξετάζουν το ενδεχόμενο δημιουργίας εξειδικευμένου προγράμματος/κέντρου που να παρέχει υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών υπό φροντίδα του κράτους, οι ΥΨΥΠΕ απάντησαν: *«στα πλαίσια των δυνατοτήτων μας ήδη καλύπτουμε ένα ευρύ φάσμα ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων ανηλίκων υπό την φροντίδα των ΥΚΕ, ενώ να σημειωθεί ότι στις προσφερόμενες μας υπηρεσίες δεν συμπεριλαμβάνονται η μακροχρόνια και εντατική ψυχοθεραπεία, κάτι που δε συμπεριλαμβάνονται ούτε και στο ΓΕΣΥ αλλά ούτε και στα σχέδια υπηρεσίας των λειτουργιών που εργοδοτούνται στη ΔΥΨΥ. Ως εκ τούτου δεν υπάρχει περιθώριο ανάπτυξης υπηρεσιών από μέρους της ΔΥΨΥ, όπως τις περιγράφετε στο σημείο III της σχετικής σας επιστολής.»*⁴⁴ Το συγκεκριμένο κενό προσπαθούν να καλύψουν οι ΥΚΕ, με την υλοποίηση των νέων μέτρων που τροχοδρομούνται την παρούσα περίοδο, μέσω της αγοράς υπηρεσιών (για περισσότερα βλέπε παραγράφους 11-12).
36. Συχνά, σε ιδιαίτερα σοβαρές περιπτώσεις που χρήζουν παρακολούθησης και παρεμβάσεων ψυχικής υγείας, συναντάται αντίσταση από μέρους του παιδιού να προσέλθει ή/και να συνεργαστεί στα ραντεβού που καθορίζονται με τις ΥΨΥΠΕ. Το συγκεκριμένο φαινόμενο όπως έχω διαπιστώσει μέσα από διαχρονική διερεύνηση

⁴¹ Golding, K.S. (2010). *Multi-agency and specialist working to meet the mental health needs of children in care and adopted.* *Clinical Child Psychology and Psychiatry.* 15(4):573-87.

⁴² Επιστολή Επιστημονικού Συντονιστή Τμήματος Παιδιών-Εφήβων Λεμεσού-Πάφου προς την Επίτροπο ημερ. 18/09/2020.

⁴³ Επιστολή Επιτρόπου προς Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, Αρχηγό Αστυνομίας, Διευθύντρια Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, ημερ. 27/11/2020 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.04.40.

⁴⁴ Επιστολή Διευθύντρια Διεύθυνσης ΥΨΥ προς την Επίτροπο, ημερ. 10/03/2021 και Αρ. Φακ.: Υ.Ψ.Υ.5.22.5.

του θέματος, έχει πολλαπλή αιτιολογία η οποία σχετίζεται, ανάμεσα σε άλλα, με: τα ίδια τα βιώματα και τη ψυχοσυναισθηματική κατάσταση του παιδιού, το γεγονός ότι τα ραντεβού είναι πρωινά και, ως εκ τούτου, τα παιδιά απέχουν από το σχολείο τους, οι εναλλαγές των ειδικών που τους παρακολουθούν, οι ανησυχίες τους ότι όσα θα συζητηθούν θα χρησιμοποιηθούν σε εκκρεμούσες υποθέσεις εναντίον των γονιών τους αλλά και λόγω της δομής του πλαισίου. Οι πιο πάνω λόγοι συνάδουν και με τις απόψεις νέων σε ανάδοχες οικογένειες και των φροντιστών τους, όπως προέκυψαν από συγκεκριμένη μελέτη⁴⁵. Στη μελέτη οι νέοι ανέφεραν ότι διακόπτουν λόγω: έλλειψης πληροφοριών, δυσκολιών μεταφοράς, άβολων ωρών ραντεβού, έλλειψης πολιτισμικής κατανόησης από τους θεραπευτές, μεγάλων χρόνων αναμονής και του στίγματος που συνδέεται με την παρακολούθηση υπηρεσιών ψυχικής υγείας καθώς και το να μην υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό για να φέρει το παιδί σε συνεδρίες.⁴⁶ Οι φροντιστές, στην ίδια μελέτη, ανέφεραν δυσκολίες με τους χρόνους αναμονής, τους χώρους και την έλλειψη επισκέψεων στο σπίτι και υποστήριξη προς τους ίδιους. **Συνεπώς, όπως καταλήγουν οι μελετητές, το παραδοσιακό μοντέλο Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας για Παιδιά και Εφήβους που απευθύνεται στο γενικό πληθυσμό στερείται της ευελιξίας, της ευαισθησίας και της προσβασιμότητας που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών αυτής της ομάδας παιδιών και νέων.**

37. Περαιτέρω, εντοπίζω **υποστελέχωση σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας (ιατρικών λειτουργών, ειδικών ψυχολόγων, ψυχοθεραπευτών και νοσηλευτικών λειτουργών)**. Συγκεκριμένα, όπως δηλώνει η Διευθύντρια Διεύθυνσης ΥΨΥ: «Κατανοούμε επίσης την ανάγκη ενσωμάτωσης σε διάφορες δομές και υπηρεσίες άλλων υπουργείων, επαγγελματιών ψυχικής υγείας, οι άνθρωποι μας όμως πόροι είναι περιορισμένοι και δε δύναται να παραχωρήσουμε λειτουργούς του ΟΚΥΠΥ. Συνεπώς θα αγοραστούν υπηρεσίες από την επιστημονική αγορά.»⁴⁷ Η υποστελέχωση και η μη ενσωμάτωση λειτουργών ψυχικής υγείας στις υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας έχει πολύπλευρες επιπτώσεις τόσο στην πολυθεματική συνεργασία όσο και στην ταχύτητα, την εξειδίκευση και την ποιότητα ανταπόκρισης των ΥΨΥΠΕ στις ανάγκες ψυχικής υγείας των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους.

Δ.3.4. Εκπαίδευση

⁴⁵ Golding, K.S. (2010). *Multi-agency and specialist working to meet the mental health needs of children in care and adopted*. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 15(4):573-87.

⁴⁶ Golding, K.S. (2010). *Multi-agency and specialist working to meet the mental health needs of children in care and adopted*. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*. 15(4):573-87.

⁴⁷ Επιστολή Διευθύντριας Διεύθυνσης Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας προς την Επίτροπο, ημερ. 25/11/2020 και Αρ. Φακ.: Υ.Ψ.Υ.5.22.5.

38. Τα παιδιά υπο τη νομική φροντίδα παρουσιάζουν σε πολλές περιπτώσεις μαθησιακές δυσκολίες, δυσκολίες σχολικής προσαρμογής και σχολικής αποτυχίας. Αντιλαμβάνομαι ότι στο **σχολικό πλαίσιο** παιδιά υπο τη νομική φροντίδα, **λαμβάνουν τις υπηρεσίες** (Υπηρεσίες Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση) και τα **προγράμματα** που προσφέρονται από το Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και τα οποία **παρέχονται προς το γενικό μαθητικό πληθυσμό**. Επίσης, κάποιες υπηρεσίες εκπαίδευσης και προγράμματα απασχόλησης παρέχονται από διάφορες ΜΚΟ και εθελοντές. Ως εκ τούτου, **διαπιστώνω ότι δεν υπάρχουν εξειδικευμένα προγράμματα ή υπηρεσίες στο σχολικό πλαίσιο ή στο πλαίσιο της εκπαίδευσης γενικότερα που να επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση των αναγκών της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών**, ενώ παρατηρούνται τα ίδια συστημικά προβλήματα στα οποία έγινε αναφορά προηγουμένως σε σχέση με τα προβλήματα στην πολυθεματική συνεργασία, την απουσία πρωτοκόλλων συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών και την αντιμετώπιση των παιδιών αυτών ως παιδιών των ΥΚΕ κι όχι ως παιδιών του κράτους.

Δ.3.5. Υπηρεσίες Υπουργείου Εσωτερικών και ΓεΣΥ

39. Εντοπίζονται, **ανεπαρκείς χειρισμοί και τεράστιες καθυστερήσεις σε σχέση με την έκδοση των απαραίτητων εγγράφων, όπως είναι η έκδοση Δελτίου Εγγραφής Αλλοδαπού, η διευθέτηση του καθεστώτος παραμονής και η αντίστοιχη έκδοση άδειας παραμονής**, σε περιπτώσεις παιδιών με μεταναστευτικό βιογραφικό (που δεν εμπίπτουν στην ομάδα των παιδιών αιτητών ασύλου). Έχω την άποψη ότι, οι καθυστερήσεις και οι ανεπαρκείς χειρισμοί σχετίζονται με τις **ανελαστικές μεταναστευτικές διαδικασίες και πρακτικές του Υπουργείου Εσωτερικών και ειδικά του Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης (ΤΑΠΜ)**, οι οποίες δεν είναι προσαρμοσμένες για να μεταχειρίζονται τα παιδιά υπο φροντίδα, ως παιδιά του κράτους, που χρήζουν εξειδικευμένη μεταχείριση. Επίσης, θεωρώ ότι, οι ανεπαρκείς χειρισμοί σχετίζονται απόλυτα και με την **απουσία θεσμοθετημένου πρωτοκόλλου ή διαδικασίας μεταξύ των ΥΚΕ και των σχετικών Τμημάτων του Υπουργείου Εσωτερικών** οι οποίες, να ενεργοποιούνται άμεσα με την κάθε περίπτωση όποτε προκύπτει.

40. Παραδείγματα τέτοιων παράπρονων αφορούσαν περίπτωση παιδιού υπο τη νομική φροντίδα του κράτους που παρέμεινε χωρίς καθεστώς παραμονής ακόμα και μετά την ενηλικίωσή του, ενώ άλλη περίπτωση παιδιού υπο τη νομική φροντίδα παρέμενε για 16 χρόνια χωρίς Δελτίο Εγγραφής Αλλοδαπού και χωρίς καθεστώς παραμονής. Η απουσία εγγράφων επηρεάζει καθοριστικά την πρόσβαση και απόλαυση των δικαιωμάτων τους και, ως εκ τούτου, επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στην ψυχοσυναισθηματική τους ανάπτυξη, στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και στην ομαλή ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία (11.17.09.02.129, 11.17.09.02.328, 11.17.08.04.15).

41. Να σημειωθεί ότι, στις πιο πάνω περιπτώσεις παιδιών όπου δεν έχουν εκδοθεί τα απαραίτητα έγγραφα από το ΤΑΠΜ, τα παιδιά δεν μπορούν να εγγραφούν στο ΓεΣΥ λόγω συγκεκριμένων τεχνικών περιορισμών που θέτει το σύστημα. Αντ' αυτού λαμβάνουν ιατρικές υπηρεσίες μόνο από τα δημόσια νοσηλευτήρια του ΟΚΥΠΥ, κάτι το οποίο έχει διάφορες πρακτικές δυσκολίες όπως, το γεγονός ότι τα εξωτερικά ιατρεία λειτουργούν μόνο πρωινά, η αναμονή μεγαλύτερη και η πρόσβαση σε φάρμακα πολύ περιορισμένη. Έχω την άποψη ότι **η αδυναμία εγγραφής των παιδιών αυτών στο ΓεΣΥ, παραβιάζει το δικαίωμά τους στο υψηλότερο επίπεδο υγείας και ότι το ΓεΣΥ** θα πρέπει να προβαίνει στις απαραίτητες προσαρμογές του συστήματος προκειμένου όλα τα παιδιά υπο φροντίδα του κράτους να μπορούν να εγγράφονται.

Δ.3.6. Παιδιά με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής ή/και παραβατικής συμπεριφοράς

42. Σοβαρό κενό αποτελεί η **απουσία εξειδικευμένων εντατικών προγραμμάτων και δομών για ανηλίκους (είτε μένουν εντός είτε εκτός της οικογένειάς) τους με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής ή/και παραβατικής συμπεριφοράς στις οποίες να παρέχεται φιλοξενία και θεραπευτική αντιμετώπιση (11.17.08.04.11)**. Όσον αφορά τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, οι ΥΚΕ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις επισημαίνουν ότι, «*οι δυσκολίες της.....δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν πλήρως με τις υφιστάμενες δομές, αφού κατά την άποψη μας, η έφηβη χρειάζεται φροντίδα σε κλειστού τύπου ίδρυμα το οποίο να μπορεί να της παρέχει μεγαλύτερη προστασία και παράλληλα θεραπευτική υποστήριξη.*»⁴⁸ Ως εκ τούτου, οι ΥΚΕ τονίζουν ότι «*...η απουσία ενός θεραπευτικού πλαισίου για παιδιά και εφήβους με διαταραχές διαγωγής, δημιουργεί δυσκολία στην ορθή αντιμετώπιση των συμπεριφορών αυτών. Το ΤΕΝΕ, δεν είναι σε θέση να εξυπηρετήσει τις περιπτώσεις αυτές, σύμφωνα με την Προϊστάμενη του εν λόγω Τμήματος.*»⁴⁹ Η συγκεκριμένη ομάδα παιδιών παρόλο ότι χρήζει υψηλής υποστήριξης και εξειδικευμένων υπηρεσιών ψυχικής υγείας, λόγω της δυσπροσαρμοστικότητας και της αναστάτωσης που προκαλούν στα πλαίσια όπου τοποθετούνται, αλλάζουν συχνά πλαίσια φιλοξενίας (π.χ. παιδί σε περίοδο περίπου ενάμιση χρόνου μετακινήθηκε σε 5 διαφορετικά πλαίσια). Συνήθως καταλήγουν στα «*συνηθισμένα*» ιδρύματα χωρίς την αναγκαία υποδομή και υποστήριξη για να διαχειριστούν τις δυσκολίες τους. Ως αποτέλεσμα, η προβληματική ή/και επιθετική συμπεριφορά των παιδιών αυτών διαταράσσει τη λειτουργία των ιδρυμάτων, προκαλείται σοβαρή αναστάτωση στα υπόλοιπα φιλοξενούμενα παιδιά, κάποιες φορές μπορεί να τίθεται σε κίνδυνο η σωματική και ψυχική υγεία των υπόλοιπων παιδιών καθώς και η σωματική ακεραιότητα των μελών του προσωπικού, αλλά και

⁴⁸ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 03/04/2018 και με Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.003.

⁴⁹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/09/2017 και Αρ. Φακ.: 11.11.68.07.01.

τα ίδια τα παιδιά με τα προβλήματα συμπεριφοράς δε λαμβάνουν τη φροντίδα που χρειάζονται, με περαιτέρω συνέπεια την παγίωση ή επιδείνωση των προβλημάτων τους. Παρά την πολυδιάστατη μορφή του προβλήματος το οποίο εμπίπτει στις αρμοδιότητες και του Υπουργείου Υγείας και του Υπουργείου Δικαιοσύνης (συμπεριφορές των ανηλίκων συχνά οδηγούν στην εμπλοκή τους με το σύστημα δικαιοσύνης), δεν φαίνεται να λαμβάνονται από τις συναρμόδιες υπηρεσίες επαρκή μέτρα για την αντιμετώπιση του. Συγκεκριμένα, οι ΥΨΥΠΕ, ενώ αναγνωρίζουν ότι *«τα πλαίσια στα οποία φιλοξενούνται τα παιδιά με παρόμοιες δυσκολίες δεν είναι τα ενδεικνυόμενα και πως επιβάλλεται η δημιουργία κλειστής δομής με αναμορφωτικό χαρακτήρα, όπου θα στελεχώνεται με το απαραίτητο εξειδικευμένο προσωπικό»*⁵⁰, δεν αναγνωρίζουν την τεράστια ευθύνη που τους αναλογεί στη δημιουργία τέτοιων δομών, και ως εκ τούτου, δεν προβαίνουν σε καμία ενέργεια για την υλοποίησή του. Στην πράξη, το εν λόγω κενό και τα καθημερινά προβλήματα που δημιουργούνται στη διαχείριση των περιπτώσεων των εφήβων αυτών καλούνται να διαχειριστούν και πάλι οι ΥΚΕ, από μόνες τους, χωρίς την αναγκαία συνδρομή, υποστήριξη, υποδομή και εξειδίκευση.

43. Αντιστάσεις και σοβαρές δυσκολίες στη συνεργασία των συναρμόδιων Υπηρεσιών παρατηρήθηκαν και σε σχέση με την αναγκαιότητα δημιουργίας εξειδικευμένης θεραπευτικής δομής εσωτερικής νοσηλείας για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης. Το Γραφείο της Επιτρόπου διαπίστωσε την ανυπαρξία τέτοιας δομής από το 2013 και έκτοτε προέβαινε σε παρεμβάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές ασκώντας πιέσεις για την επίλυσή του⁵¹. Τελικά, ως συντονιστικός φορέας του Ξενώνα Φιλοξενίας Ανηλίκων Χρηστών Εξαρτησιογόνων Ουσιών που θα φιλοξενεί παιδιά χρήστες, συμπεριλαμβανομένων και παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους, καθώς και του σχετικού Πρωτοκόλλου για την παραπομπή ανηλίκων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα με τις ουσίες εξάρτησης, ανέλαβε η Αρχή Αντιμετώπισης Εξαρτήσεων Κύπρου⁵². Όσον αφορά το Πρωτόκολλο για Παραπομπή, υπήρξε και πάλι διαφωνία μεταξύ των δύο Υπηρεσιών, ΥΚΕ και ΥΨΥ *«για λήψη απόφασης»* με αποτέλεσμα η υπογραφή του να εκκρεμεί για αρκετά χρόνια. Τελικά, μετά από πολλές παρεμβάσεις της Αρχής επιλύθηκαν οι δυσκολίες που είχαν εντοπιστεί, σε Διάσκεψη Τύπου που έγινε στις 08/02/2019 ανακοινώθηκε

⁵⁰ Επιστολή από Β. Διευθυντή Τμήματος/Κλινικής, Επιστημονικό Συντονιστή ΚΕ.Π.ΨΥ.ΠΑ. προς πολλαπλούς αποδέκτες, ημερ. 15/03/2022.

⁵¹ Δημόσια Παρέμβαση της Επιτρόπου για την ανάγκη δημιουργίας εξειδικευμένης θεραπευτικής δομής κλειστού τύπου για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ουσιο-εξάρτησης, 11/12/2013

«Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιού, θύματος βίας και με προβλήματα ουσιοεξάρτησης, καθώς και την προστασία, εκπαίδευση, περίθαλψη και αποκατάστασή του, Οκτώβριος 2014», (Ενότητα Ε.6.).

⁵² Επιστολή Συντονίστριας Σύνοψης προς την Επίτροπο, ημερ. 29/01/2018.

η δημιουργία Κέντρου Εσωτερικής Νοσηλείας για ανήλικους που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών και η οποία έχει ήδη τεθεί σε λειτουργία.

Δ.3.7. Παιδιά υπό φροντίδα με αυξημένη ευαλωτότητα που αφορούν θέματα φύλου και αναπηρίες

44. Εντοπίζω, απουσία εξειδικευμένων υπηρεσιών και προγραμμάτων για την αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με θέματα φύλου. Για παράδειγμα **απουσία εξειδικευμένων προγραμμάτων για ενδυνάμωση των κοριτσιών** υπο φροντίδα σε θέματα φύλου και στη **μεταχείριση των κοριτσιών υπο φροντίδα που εγκυμονούν** καθώς και την πολυεπίπεδη υποστήριξη που λαμβάνουν προγεννητικά και μεταγεννητικά. (11.17.08.08.14, 11.17.08.08.22, 11.17.08.04.29).
45. Πολλαπλά προβληματικά θέματα εντοπίζονται σε **σχέση με τη μεταχείριση των παιδιών υπο τη νομική φροντίδα του κράτους με αναπηρία**, είτε βρίσκονται σε καθεστώς αναδοχής (ατομικής ή ομαδικής), σε ιδρύματα με άλλα παιδιά τυπικής ανάπτυξης, είτε σε ιδρύματα των ΥΚΕ ειδικά για παιδιά υπο τη νομική φροντίδα που παρουσιάζουν αναπηρίες. (Για περισσότερα βλέπε στην ενότητα Δ.8).

Δ.3.8. Συμμετοχή παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μηχανισμός υποβολής παραπόνων

46. Διαπιστώνω **ελλιπή συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που τα αφορούν και απουσία αποτελεσματικού μηχανισμού υποβολής παραπόνων**. Σε έρευνα⁵³ που διενεργήθηκε με θέμα τη διερεύνηση του δικαιώματος συμμετοχής των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας στην Κύπρο, έδειξε ότι, παρόλο ότι υπάρχουν ανεπίσημα κομμάτια μιας πολιτικής που έχει ως επίκεντρο το θέμα της συμμετοχής των παιδιών στη λήψη αποφάσεων, **δεν υπάρχει, μια ξεκάθαρη πολιτική για το θεσμοθετημένο δικαίωμα των παιδιών για συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων**.
47. Περαιτέρω, στα συμπεράσματα της έρευνας προέκυψε ότι: τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά και εκφράζουν ένα αίσθημα ικανοποίησης για τη συμμετοχή τους στην καθημερινή ζωή του ιδρύματος και ότι οι αποφάσεις συνήθως δεν επιβάλλονται αλλά δεν είναι επαρκής ούτε εγγυημένη η άμεση συμμετοχή τους σε σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν το μέλλον τους. Όπως αναφέρεται στην έρευνα, η γενική ασάφεια και η έλλειψη ξεκάθαρων κατευθυντηρίων γραμμών για τη συμμετοχή παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα προστασίας, υποδεικνύει ότι, το εν λόγω δικαίωμα διασφαλίζεται μόνο εν μέρει. Να σημειωθεί ότι, η επαφή και ατομική συνεργασία του αρμόδιου Λειτουργού και των ιδρυματικών λειτουργών, ώστε να δίνεται η δυνατότητα

⁵³ Έρευνα του Γραφείου της Επιτρόπου σε συνεργασία με το Center for the Study of Childhood & Adolescence (Κέντρο Μελέτης της Παιδικής και Εφηβικής Ηλικίας), με θέμα: «*Η διασφάλιση του δικαιώματος συμμετοχής των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας*», Φεβρουάριος 2009.

στο παιδί να εκφράζει το τυχόν παράπονό του και το κουτί παραπόνων που είναι τοποθετημένο σε κάθε ίδρυμα⁵⁴ δεν αποτελούν επαρκείς μηχανισμοί υποβολής παραπόνων.

Δ.3.9. Διαδικασίες φροντίδας και αποκατάστασης των παιδιών μετά την ενηλικίωση

48. Εντοπίζω ανεπαρκείς **διαδικασίες φροντίδας και αποκατάστασης των παιδιών μετά την ενηλικίωσή τους**, καθώς και ανεπαρκής η ενημέρωση και η προετοιμασία που τους παρέχεται για το μέλλον τους (11.17.08.04.26, 11.17.08.04.38, 11.17.08.08.31). Συστάσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας για τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους υποστηρίζουν την αναγκαιότητα εφαρμογής διαδικασιών και παροχής υπηρεσιών που να αποσκοπούν στην ομαλή μετάβαση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους στην ενηλικίωση και την ανεξαρτητοποίηση. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν⁵⁵ ότι οι νέοι που επωφελούνται από σταδιακές, διευρυμένες και υποστηριζόμενες μεταβάσεις από τη νομική φροντίδα του κράτους στην ανεξαρτητοποίηση έχουν καλύτερη πρόγνωση, σε σύγκριση με τους νέους των οποίων η φροντίδα διακόπτεται απότομα, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν φτώχεια, έλλειψη στέγης, να παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά, κατάχρηση ουσιών, θέματα ψυχικής υγείας. Περαιτέρω, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών σε Ψήφισμά της σχετικά με τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Εναλλακτική Φροντίδα Παιδιών⁵⁶, υπέδειξε, μεταξύ άλλων, τη **μετά την φροντίδα υποστήριξη (Support for aftercare)**. Ειδικότερα υποστήριξε ότι:

- I. Οι οργανισμοί θα πρέπει να διαθέτουν σαφή πολιτική και διαδικασίες που να διασφαλίζουν την κατάλληλη μετά την ενηλικίωση φροντίδα ή/και παρακολούθηση. Η προετοιμασία των παιδιών στην αυτοδιαχείριση, ανεξαρτητοποίηση και ενσωμάτωση στην κοινότητα, επιτυγχάνεται κυρίως μέσα από την απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων ζωής και τη συμμετοχή στη ζωή της τοπικής κοινότητας.
- II. Η διαδικασία μετάβασης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το φύλο, την ηλικία, την ωριμότητα και τις ιδιαίτερες περιστάσεις των παιδιών και να περιλαμβάνει συμβουλευτική και υποστήριξη. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, όπως αναπηρίες, θα πρέπει να επωφελούνται από ένα κατάλληλο σύστημα υποστήριξης, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, την αποφυγή ιδρυματοποίησης.

⁵⁴ Επιστολή/εγκύκλιος ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Διευθυντές Ιδρυμάτων Παιδικής Προστασίας, ημερ. 30/12/2019 και Αρ. Φακ.: 05.13.001.002.002/11.11.006.001.001.

⁵⁵ Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland (CELCIS). *Moving Forward: Implementing the 'guidelines for the alternative care of children'*, 2012.

⁵⁶ United Nations. Resolution adopted by the General Assembly [on the report of the Third Committee (A/64/434)] 64/142. *Guidelines for the Alternative Care of Children*, A/RES/64/142, 24 February 2010, (par. 131-136).

- III. Πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε κάθε παιδί, να διαθέτει ένα εξειδικευμένο άτομο το οποίο να το στηρίζει στις προσπάθειες ανεξαρτητοποίησης.
- IV. Η προετοιμασία των παιδιών στη μετέπειτα φροντίδα πρέπει να ξεκινά όσο το δυνατό πιο νωρίς και, σε κάθε περίπτωση, πολύ πριν το παιδί εγκαταλείψει τη φροντίδα.
- V. Να παρέχονται ευκαιρίες εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ως μέρος της εκπαίδευσης των δεξιοτήτων ζωής, προκειμένου τα παιδιά να βοηθηθούν στην οικονομική ανεξαρτητοποίηση.
- VI. Να παρέχεται πρόσβαση σε κοινωνικές, νομικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας, καθώς και η κατάλληλη οικονομική στήριξη, κατά τη διάρκεια της μετέπειτα φροντίδας.

49. Ως εκ τούτου, το *Σχέδιο Οικονομικής Ενίσχυσης Πρώην Παιδιών Υπό τη Νομική Φροντίδα της Διευθύντριας Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, μετά τα 18 τους χρόνια, για σκοπούς Αποκατάστασής τους*⁵⁷, κρίνεται ανεπαρκές για να καλύψει τις πολύπλευρες ανάγκες μετάβασης των παιδιών στην ενηλικίωση.

Δ.3.10. Ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής

50. Προκύπτει **απουσία ηλεκτρονικού συστήματος συλλογής και στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων για τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**, το οποίο να περιλαμβάνει και δεδομένα που αφορούν κάθε στάδιο της ζωής τους συμπεριλαμβανομένης και της εξέλιξής τους στην ενήλικη ζωή. Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων αυτών αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη αποτελεσματικών πολιτικών για την προστασία τους και τη διασφάλιση αποτελεσματικής απόλαυσης των δικαιωμάτων τους.

51. Ως αποτέλεσμα των δύο πιο πάνω διαπιστώσεων, δυστυχώς **δεν μπορεί να υπάρξει ασφαλής και έγκυρη απεικόνιση, ποσοτική και ποιοτική της εξέλιξης των παιδιών υπό φροντίδα στην ενήλικη ζωή**. Από τη μια, παρατηρούνται περιπτώσεις όπου παιδιά καταλήγουν στην χρήση ουσιών, την ανεργία, με θέματα ψυχικής υγείας, τα δικά τους παιδιά γίνονται παιδιά υπό φροντίδα, αδυναμία να ολοκληρώσουν σπουδές και σε ακραίες περιπτώσεις να διαπράττουν αυτοκτονία. Από την άλλη, όμως, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις παιδιών που δημιουργούν μια λειτουργική επαγγελματική και οικογενειακή ζωή. Θετική εξέλιξη σε σχέση με τη

⁵⁷ «Οι ΥΚΕ, συνεχίζουν τη στήριξη των παιδιών υπο φροντίδα και μετά την ενηλικίωσή τους, με την εφαρμογή του Σχεδίου Οικονομικής Ενίσχυσης Πρώην Παιδιών Υπό τη Νομική Φροντίδα της Διευθύντριας Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, μετά τα 18 τους χρόνια, για σκοπούς Αποκατάστασής τους. Το εν λόγω Σχέδιο παρέχει στα παιδιά αυτά ευκαιρίες για επαγγελματική κατάρτιση/εκπαίδευση, σπουδές σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Κύπρο και το εξωτερικό και αποκατάσταση με αγορά επίπλωσης και εξοπλισμού. Οι αρμόδιοι Λειτουργοί, έχουν οδηγίες όπως, κατά τη συνεργασία τους με τα παιδιά υπο φροντίδα, παρέχουν την απαραίτητη ενημέρωση σε τακτική βάση για το Σχέδιο και δίνουν στα παιδιά αντίγραφο του Σχεδίου για καλύτερη ενημέρωση. Παράλληλα στα πλαίσια αποκατάστασης, υλοποιούνται ενέργειες για την οικονομική ενίσχυση του παιδιού από αρμόδιες Υπηρεσίες, τις διευθετήσεις στέγασης του και την παροχή κάθε στήριξης και καθοδήγησης.» Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο ημερ. 17/09/2017 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.003.002.

διαπίστωση αυτή είναι, η έρευνα που διεξαγάγει το Τμήμα Ψυχολογίας και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Frederic, σε συνεργασία με τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Ανάδοχης Οικογένειας «Φωλιά Αγάπης», με τη συμβολή των ΥΚΕ με θέμα «την αποκατάσταση παιδιών υπο τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ και ενηλίκων (πρώην παιδιών υπο νομική φροντίδα). Συγκεκριμένα, θα διερευνηθεί ο ρόλος της αποκατάστασης στον τομέα της εκπαίδευσης, της εργασίας, της κοινωνικής ζωής και ανεξάρτητης διαβίωσης. Σκοπός της έρευνας είναι να βελτιώσει τις υπηρεσίες στήριξης των παιδιών υπο φροντίδα (ενώ πλησιάζουν την ενηλικίωση και μετά), ώστε να έχουν μια ομαλή μετάβαση στην ενήλικη ζωή. Η εν λόγω έρευνα, έχει ήδη ξεκινήσει με συνεντεύξεις των παιδιών από την ερευνητική ομάδα.»⁵⁸

Δ.3.11. Γενικές συστάσεις

52. Τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους είναι πολλαπλά ευάλωτα (ως παιδιά, ως παιδιά που μετακινήθηκαν από τη βιολογική τους οικογένεια, που μένουν σε Στέγες, λόγω σοβαρών τραυματικών βιωμάτων ή/και συναισθηματικών ελλειμμάτων από τη βιολογική οικογένεια, λόγω φύλου, λόγω αναπηριών, λόγω μεταναστευτικού βιογραφικού κ.ά.). Λόγω ακριβώς της πολλαπλής τους ευαλωτότητας, αποτελούν ομάδα υψηλού κινδύνου: κινδυνεύουν να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης, κακοποίησης, να εμφανίσουν παραβατική ή/και αντικοινωνική συμπεριφορά, χρήση ουσιών, μαθησιακές δυσκολίες, σχολική παραίτηση, προβλήματα ψυχικής υγείας, η οποία χρήζει πολυεπίπεδης προστασίας. Επομένως, πρέπει να αντιμετωπίζονται **ως παιδιά υπο τη νομική φροντίδα του συνόλου των υπηρεσιών του κράτους** και να λαμβάνουν μεταχείριση από **διεπιστημονική** ομάδα αποτελούμενη από επαγγελματίες όλων των αρμόδιων Υπηρεσιών, σε σχέση με κάθε πτυχή της ζωής τους και με τρόπο **εξατομικευμένο και εξειδικευμένο**. Στόχος της μεταχείρισης αυτής πρέπει να είναι, μέσα από την παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων και υπηρεσιών, η **συστημική, ολιστική και διεπιστημονική υποστήριξη των αναγκών τους**.

53. Επομένως, πρέπει να απομακρυνθούμε από το να σκεφτόμαστε τα προβλήματα των παιδιών που βρίσκονται υπό τη φροντίδα του κράτους ως αν να αποτελούν ευθύνη μόνο των φορέων ή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. **Οι ΥΚΕ είναι μεν οι καθ' ύλην αρμόδιες για το συντονισμό του συστήματος αυτού, αλλά πρέπει να υιοθετηθούν, από όλες τις συναρμόδιες Υπηρεσίες, πολιτικές που να δίνουν έμφαση στην ευθύνη «του κράτους ως ενιαίο σύνολο» για τα παιδιά υπο φροντίδα**. Αυτή η αρχή ενσωματώνεται σε διάφορες πρωτοβουλίες και πολιτικές χωρών όπως στις ΗΠΑ, Σκωτία, Νέα Ζηλανδία, Αυστραλία. Μια νομοθεσία και ένα σύστημα που να αντανάκλα αυτή την προσέγγιση είναι πραγματικά το πρώτο βήμα για τη δημιουργία μιας αποτελεσματικής πολυεπαγγελματικής ανταπόκρισης στην

⁵⁸ Επιστολή Γενικού Διευθυντή Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προς την Επίτροπο, ημερ. 26/01/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.009.003.002.

ψυχική υγεία και τις ψυχοκοινωνικές ανάγκες αυτών των πληθυσμών.⁵⁹ Για την επίτευξη αυτής της προσέγγισης βασική προϋπόθεση είναι η **ενσωμάτωση, υπό συγκεκριμένη μορφή, των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας με τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας.**

54. Για την αντιμετώπιση των διαπιστώσεων σε ότι **αφορά το μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών που υιοθετούν οι ΥΚΕ** το οποίο έχει επιπτώσεις σε επίπεδο **πρόληψης** στη μεταχείριση των παιδιών υπο φροντίδα, συστήνω την υιοθέτηση των εισηγήσεων που περιλήφθηκαν στην Θέση του Γραφείου μου⁶⁰. Περαιτέρω, ειδικότερα συστήνω τη **Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού και κοινωνικές υπηρεσίες φιλικές προς τα παιδιά και τις οικογένειες**, για τη δημιουργία **Εντατικών κοινωνικών υπηρεσιών «Intensive social services»** για τη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών, οι οποίες βασίζονται σε συγκεκριμένες αρχές [π.χ. της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας, της ανάγκης για συχνή επανεξέταση της κάθε περίπτωσης παιδιού με το σκοπό την επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια και την κοινωνία, τις υπηρεσίες μετά την φροντίδα (after-care), την ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης ειδικά για τις περιπτώσεις των παιδιών με αναπηρίες]. Αναγνωρίζω ότι, στα πλαίσια της Αναδιάρθρωσης και του εκσυγχρονισμού των ΥΚΕ, ήδη υλοποιούνται κάποιες δράσεις που έχουν ως σκοπό τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τα παιδιά υπο φροντίδα (για περισσότερα βλέπε παραγράφους 11-12).

55. Όσον αφορά τις **παρεχόμενες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, θεωρώ πως οι ΥΨΥΠΕ οφείλουν να αναθεωρήσουν τη μορφή των υπηρεσιών ψυχικής υγείας που παρέχουν στην ομάδα των παιδιών υπο φροντίδα**. Σύμφωνα με τον Sweeney, M.T. (2010)⁶¹, η σύγχρονη αντίληψη για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας στα παιδιά υπο τη νομική φροντίδα του κράτους υποδεικνύει την ανάγκη για επαγγελματίες (κλινικούς παιδοψυχολόγους, ψυχοθεραπευτές και ψυχιάτρους) με εξειδικευμένη γνώση και δεξιότητες εργασίας με τη συγκεκριμένη ομάδα. Για το σχεδιασμό των υπηρεσιών ψυχικής υγείας για τα παιδιά που βρίσκονται υπό φροντίδα του κράτους αλλά και των υιοθετημένων παιδιών, στο άρθρο προτείνεται η εφαρμογή 10 αρχών, σημαντικότερες των οποίων, είναι:

I. Επαγγελματίες με εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες.

⁵⁹ Sweeney, M.T. (2010). *It's time to re-think mental health services for children in care, and those adopted from care*, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*.15(4), 613-626.

⁶⁰ Βλέπε «Θέση της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τις υπηρεσίες που παρέχουν οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας σε παιδιά και τις οικογένειές τους στους τομείς της πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης», 23/5/2017, η οποία βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Για Ενήλικες/ Η άποψη της Επιτροπής/ Επίσημες Θέσεις / Εκθέσεις / Πορίσματα Επιτροπής*.

⁶¹ Sweeney, M.T. (2010). *It's time to re-think mental health services for children in care, and those adopted from care*, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*.15(4), 613-626

- II. Στροφή από την παραδοσιακή κλινική πρακτική σε ένα κλινικό ψυχοκοινωνικό-αναπτυξιακό πεδίο πρακτικής (a clinical psychosocial-developmental scope of practice).
- III. **Στροφή από την οξεία περίθαλψη στην προληπτική, μακροχρόνια παρακολούθηση και θεραπεία.** Οι σύνθετες δυσκολίες που σχετίζονται με την προσκόλληση και το τραύμα τείνουν να ακολουθούν μια μακρά αναπτυξιακή πορεία. **Αυτές ανάγκες δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν από τις υφιστάμενες υπηρεσίες ψυχικής υγείας που παρέχονται στο γενικό πληθυσμό των παιδιών και εφήβων.** Επομένως, θα πρέπει να σχεδιαστούν εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας για αυτούς τους πληθυσμούς για προληπτική, μακροχρόνια θεραπεία και παρακολούθηση.
- IV. **Ενσωμάτωση στο περιβάλλον κοινωνικής φροντίδας ή αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος κοινωνικής φροντίδας.** Υποστηρίζεται η ένταξη των ειδικών κλινικών υπηρεσιών με τους φορείς κοινωνικής φροντίδας. Ερευνητές υποστηρίζουν μια σειρά από οφέλη από την ενσωμάτωση των δύο αυτών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων: εμπλουτισμένη κατανόηση των περιπτώσεων που αποκτώνται μέσω της πολυεπιστημονικής-πολυθεματικής επίλυσης προβλημάτων, την ευκαιρία να προωθηθούν συντονισμένες, πολύπλευρες παρεμβάσεις σε διαφορετικούς οργανισμούς που αντιμετωπίζουν μια σειρά σχετικών βλαβών (συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας), και αυξημένη κατανόηση από τους κλινικούς ιατρούς για το κοινωνικό πλαίσιο της ψυχικής υγείας των παιδιών.
- V. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να επιτευχθεί στενή σχέση μεταξύ υπηρεσιών ψυχικής υγείας και κοινωνικής φροντίδας, αλλά ο καθένας περιλαμβάνει κάποιο επίπεδο ενσωμάτωσης των κλινικών ιατρών στο περιβάλλον κοινωνικής φροντίδας, τις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες.
- VI. **Τέλος, υποστηρίζεται ότι η παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας για αυτά τα παιδιά ενισχύεται από πολιτική που προάγει την ευθύνη «ολόκληρης της κυβέρνησης».**

56. Όσον αφορά τις **Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, θεωρώ ότι θα πρέπει να μελετηθούν οι καλές πρακτικές και τα προγράμματα άλλων χωρών** σε σχέση με την μεταχείριση των παιδιών υπο τη νομική φροντίδα του κράτους στο σχολικό πλαίσιο.

57. Το **Υπουργείο Εσωτερικών και συγκεκριμένα το ΤΑΠΜ** πρέπει να ανταποκρίνεται άμεσα στη διευθέτηση και την έκδοση των σχετικών εγγράφων για τα παιδιά υπο φροντίδα του κράτους με μεταναστευτικό βιογραφικό, το οποίο δεν εμπίπτει στην ομάδα των παιδιών αιτητών ασύλου. Σχετικά με το θέμα θεωρώ ότι θα πρέπει να καθοριστεί **θεσμοθετημένο πρωτόκολλο και διαδικασία με τις ΥΚΕ το οποίο να ενεργοποιείται άμεσα.**

58. Περαιτέρω συστήνω τη δημιουργία των εξής:

- I. **Θεσμοθετημένη Διαδικασία Προσδιορισμού του Συμφέροντος Παιδιού** η οποία να λαμβάνει υπόψη όλο το φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού και η οποία να περιλαμβάνει συγκεκριμένες **διαδικαστικές εγγυήσεις**.
- II. **Θεσμοθέτηση πρωτοκόλλων συνεργασίας** από τις ΥΚΕ με άλλες Υπηρεσίες και Αρχές και της πολυθεματικής συνεργασίας (π.χ. ΥΨΥ, ΥΨΥΠΕ, ΤΑΠΜ, Ιατρικές Υπηρεσίες, Αστυνομία κ.ά.).
- III. **Εξειδικευμένων εντατικών προγραμμάτων και δομών για τις περιπτώσεις παιδιών υπό φροντίδα με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής ή/και παραβατικής συμπεριφορά που θα παρέχουν φροντίδα και θεραπεία.**
- IV. Εξειδικευμένων υπηρεσιών και προγραμμάτων για την αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με θέματα φύλου, συμπεριλαμβανομένων **προγραμμάτων για ενδυνάμωση των κοριτσιών** υπό φροντίδα σε θέματα φύλου και στη **μεταχείριση των κοριτσιών υπό φροντίδα που εγκυμονούν.**
- V. **Ξεκάθαρη πολιτική για το δικαίωμα των παιδιών για συμμετοχή** στη λήψη αποφάσεων που τα αφορούν και **αποτελεσματικού μηχανισμού υποβολής παραπόνων.**
- VI. **Διαδικασίες φροντίδας και αποκατάστασης των παιδιών μετά την ενηλικίωσή τους** στη βάση των Κατευθυντήριων Γραμμών των ΗΕ για την Εναλλακτική Φροντίδα Παιδιών⁶².
- VII. **Ενιαίου ηλεκτρονικού συστήματος συλλογής και στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων για τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους** που να περιλαμβάνει και δεδομένα που αφορούν κάθε στάδιο της ζωής τους.

Δ.4 Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για τα ιδρύματα παιδικής προστασίας

Δ.4.1. Ειδικές διαπιστώσεις

59. Η Σύμβαση και άλλα διεθνή κείμενα επισημαίνουν ότι η τοποθέτηση παιδιών σε ίδρυμα πρέπει να αποτελεί το έσχατο μέτρο, ότι αυτή πρέπει να εξυπηρετεί το συμφέρον του και να έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια. Παράλληλα να σημειωθεί ότι επίκεντρο των σύγχρονων τάσεων, αντιλήψεων και πολιτικών στον ευρωπαϊκό χώρο αποτελεί η αποϊδρυματοποίηση των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους και η ενίσχυση των άλλων μορφών εναλλακτικής φροντίδας⁶³.

⁶² United Nations. Resolution adopted by the General Assembly [on the report of the Third Committee (A/64/434)] 64/142. *Guidelines for the Alternative Care of Children*, A/RES/64/142, 24 February 2010, (par. 131-136).

⁶³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&furtherNews=yes&langId=en&newsId=9056>
https://www.openingdoors.eu/wp-content/uploads/2017/12/OD_DI_QA_07122017.pdf

60. Μέσα από τη βιβλιογραφία προκύπτει ότι, οι μορφές εναλλακτικής φροντίδας που στηρίζονται στην οικογένεια και την κοινότητα αποτελούν σαφώς καλύτερες επιλογές από τη φροντίδα σε ιδρύματα⁶⁴ διότι σύμφωνα με έρευνες⁶⁵ η ιδρυματική φροντίδα φαίνεται ότι έχει επιπτώσεις στη σωματική, τη γνωστική, τη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών (υπερκινητικότητα, εναντιωματική, επιθετική, αυτοκαταστροφική ή αντικοινωνική συμπεριφορά, συμπεριφορές απόσυρσης και αδυναμία δημιουργίας και διατήρησης συναισθηματικών δεσμών). Παρόλο ότι, οι συνθήκες διαβίωσης στα περισσότερα ιδρύματα στην Ευρώπη έχουν βελτιωθεί σημαντικά, εντούτοις ακόμη και ιδρύματα με τις καλύτερες εγκαταστάσεις δεν μπορούν να παρέχουν την απαιτούμενη εξατομικευμένη φροντίδα που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και την κατάσταση κάθε παιδιού, καθώς και ούτε τη συνεχή υποστήριξη που απαιτείται μετά την αποχώρησή τους από το ίδρυμα. Τα παιδιά χρειάζονται μακροπρόθεσμες, ασφαλείς σχέσεις με τους βασικούς φροντιστές τους καθώς και βίωμα της οικογενειακής ζωής, η οποία περιλαμβάνει, ανάμεσα σε άλλα μοίρασμα και κατανομή ευθυνών. Μαθαίνοντας μέσα από το δικό τους βίωμα είναι καλύτερα εξοπλισμένοι για να διαμορφώσουν μελλοντικά υγιείς συναισθηματικές και οικογενειακές σχέσεις.⁶⁶

61. Τα νομοθετικά και συστημικά προβλήματα που διαπιστώθηκαν στην προηγούμενη ενότητα επηρεάζουν άμεσα και τα παιδιά που διαμένουν στις Στέγες: απουσία εξειδικευμένων στις ανάγκες τους προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής και ψυχοσυναισθηματικής στήριξης, απουσία ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων, απουσία εντατικών προγραμμάτων και εξειδικευμένων θεραπευτικών παρεμβάσεων για τα παιδιά υπό φροντίδα με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής και παραβατικής συμπεριφορά, έλλειψη θεσμοθετημένων πρωτοκόλλων συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών.

62. Οι Στέγες δεν στελεχώνονται από επιστημονικό προσωπικό (ΛΚΥ ή ψυχολόγο). Ο αρμόδιος ΛΚΥ δεν είναι άμεσα και καθημερινά προσβάσιμος ή/και διαθέσιμος στα παιδιά διότι δεν είναι τοποθετημένος στο ίδρυμα αλλά στο Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας. Η συχνότητα των επισκέψεων και επαφών του με τα παιδιά στο ίδρυμα ποικίλει ανάλογα με το συνολικό αριθμό των παιδιών και τα συνολικά καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί. **Επίσης, οι Στέγες δεν στελεχώνονται από ειδικό ψυχικής υγείας** (παιδοψυχίατρο, ειδικό ψυχολόγο, ψυχοθεραπευτή, νοσηλεύτη ψυχικής υγείας). Όπως προαναφέρθηκε, όπου κρίνεται σκόπιμο παιδιά παραπέμπονται στις ΥΨΥΠΕ με όλα τα προβλήματα που αφορούν το συγκεκριμένο μοντέλο υπηρεσιών ψυχικής υγείας για τη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών. Να

⁶⁴ Eurochild Working Paper “Deinstitutionalisation and quality alternative care for children in Europe – Lessons learned and the way forward”, March 2014.

⁶⁵ R Johnson, K D Browne and C E Hamilton-Giachritsis, ‘Young children in institutional care at risk of harm’, Trauma Violence and Abuse, 7(1): 1–26, 2006

⁶⁶ https://www.openingdoors.eu/wp-content/uploads/2017/12/OD_DI_QA_07122017.pdf

σημειωθεί ότι, από το Σεπτέμβριο 2021, έχει αναπτυχθεί, μέσω της αγοράς υπηρεσιών, συνεργασία με ιδιώτες ψυχολόγους για όλα τα ιδρύματα παιδικής προστασίας, με σκοπό την ανάπτυξη παρεμβάσεων για υποστήριξη του προσωπικού και των παιδιών που διαμένουν εκεί. Η εν λόγω δράση χρήζει παρακολούθησης και αξιολόγησης σε σχέση με την αποτελεσματικότητά της.

63. Ένα από τα σοβαρά μειονεκτήματα της ιδρυματικής φροντίδας είναι η δυσκολία στη **δημιουργία σταθερής μακροχρόνιας συναισθηματικής σχέσης με τουλάχιστον ένα πρόσωπο φροντίδας**, ανάγκη η οποία είναι καθοριστική για τη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Το συγκεκριμένο πρόβλημα συναντάται και στην κυπριακή πραγματικότητα. Να σημειωθεί ότι ο θεσμός του προσωπικού ιδρυματικού λειτουργού, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζει την ανάγκη για σταθερό σημείο αναφοράς λόγω του περιορισμένου προσωπικού, του συστήματος εργασίας με βάρδια και της συχνής εναλλαξιμότητας των ιδρυματικών λειτουργών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά, είτε να έχουν πολλαπλά σημεία αναφοράς/πολλαπλά άτομα εμπιστοσύνης, είτε να αλλάζουν συχνά σημεία αναφοράς, και ως εκ τούτου, δεν εξυπηρετείται η ανάπτυξη σταθερών μακροχρόνιων συναισθηματικών δεσμών.

64. **Εντοπίζω ελλιπή στελέχωση των Στεγών.** Η διαπίστωση αυτή αποτελεί χρόνιο αίτημα των ιδρυματικών λειτουργών, οι οποίοι προέβαιναν σε διαβήματα μέσω επιστολών προς τη ΔΥΚΕ διατυπώνοντας τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν λόγω υποστελέχωσης. Το εν λόγω πρόβλημα επιβεβαιώθηκε και από τις ΥΚΕ οι οποίες αναφέρουν ότι *«κρατικές δομές εφηβικής προστασίας, παρουσιάζουν δυσκολίες ως προς την λειτουργία τους τα τελευταία χρόνια, οι οποίες προκύπτουν κυρίως λόγω υποστελέχωσης, του αυξημένου αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων, που τίθενται υπο την κηδεμονία της ΔΥΚΕ, του μειωμένου προϋπολογισμού στα θέματα εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του προσωπικού κ.ά. Λόγω αυτών των νέων δεδομένων, επηρεάστηκε η στελέχωση και η αναπροσαρμογή των παραδοσιακών δομών παιδικής προστασίας, σε μια περίοδο που κι άλλες κοινωνικές ανάγκες πληθαίνουν, εντείνονται και γίνονται πιο σύνθετες (π.χ. θέματα χρήσης παράνομων ουσιών, παραβατικότητα).»*⁶⁷ Περαιτέρω, για την αντιμετώπιση του προβλήματος αναφέρει ότι *«έχει πρόσφατα δρομολογηθεί η πρόσληψη 25 κενών θέσεων Ιδρυματικού Λειτουργού στις Υπηρεσίες μας, με σκοπό ακριβώς την ενίσχυση των κρατικών δομών. Παράλληλα, εντός του τρέχοντος έτους, αναμένεται και η πρόσληψη 27 μόνιμων ΛΚΥ.»*⁶⁸ Να σημειωθεί ότι το πρόβλημα της υποστελέχωσης των Στεγών γίνεται πιο έντονο κατά τις περιόδους των καλοκαιριών διακοπών με αποτέλεσμα σε

⁶⁷ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/02/2020 και ημερ. 11.11.014.004.001.

⁶⁸ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/02/2020 και ημερ. 11.11.014.004.001.

κάποιες περιπτώσεις να μην είναι δυνατή η μεταφορά των παιδιών στα προκαθορισμένα ραντεβού με τις ΥΨΥΠΕ.⁶⁹

65. Διαπιστώνω **προβληματικά σημεία σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών και το μεγάλο εύρος των ηλικιών που κατά καιρούς φιλοξενούνται στα ιδρύματα, ειδικότερα στις Παιδικές Στέγες και τα ιδρύματα που φιλοξενούν ασυνόδευτους ανηλίκους αιτητές.** Για παράδειγμα, συγκεκριμένη παιδική στέγη το 2016 είχε εξυπηρετήσει κατά διαστήματα από 18-27 παιδιά σε 24ωρη βάση και από 1-4 παιδιά σε διημερεύουσα φροντίδα⁷⁰. Σήμερα, στις παιδικές στέγες των τριών μεγαλύτερων Επαρχιών εξυπηρετούνται 12-16 παιδιά (αγόρια και κορίτσια) ηλικίας 6-13 ετών, στους Ξενώνες που φιλοξενούν έφηβους φιλοξενούνται 5-8 παιδιά και στα ιδρύματα για ασυνόδευτους ανηλίκους 20-40 παιδιά. Σε ότι αφορά το μεγάλο εύρος των ηλικιών που παρατηρείται ανα περιόδους στις παιδικές στέγες σύμφωνα με τις ΥΚΕ *«φιλοξενούνται κατά καιρούς και έφηβοι, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί ισχύουσα πολιτική των ΥΚΕ για τη φιλοξενία εφήβων. Οι λόγοι και τα κριτήρια στην βάση των οποίων βασίζεται η εν λόγω διεύθυνση είναι οι ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης (π.χ. να μην χωρίσουν αδέρφια, αποφυγή αποξένωσης από την οικογένεια και τα άτομα του ευρύτερου περιβάλλοντος, συνέχιση της φοίτησης στο ίδιο σχολείο κ.ά.).»*⁷¹ Η παράταση της διαμονής των παιδιών στις παιδικές στέγες μετά τα 13-14 χρόνια που είναι η μέγιστη επιτρεπόμενη ηλικία για διαμονή παιδιού σε παιδική στέγη δημιουργεί πολλαπλές δυσκολίες στη λειτουργία του ιδρύματος.

66. Διαπιστώνω **προβληματικά σημεία σε σχέση με τα κριτήρια πρόσληψης των ιδρυματικών λειτουργιών που τοποθετούνται στα ιδρύματα, την ανάγκη συνεχούς συστηματικής και ουσιαστικής επιμόρφωσης και εκπαίδευσης του προσωπικού που εργάζονται σε αυτά και την ανάγκη παροχής συστηματικής επαγγελματικής εποπτείας** για την υποστήριξη του προσωπικού στη διαχείριση προβλημάτων που εμφανίζονται σε χώρους ιδρυματικής φροντίδας. Οι εν λόγω διαπιστώσεις έχουν ήδη προωθηθεί από το Γραφείο μου με επιστολή αξιολόγησης⁷² ημερομηνίας 21/07/08 χωρίς να φαίνεται όμως να έχουν τα συγκεκριμένα θέματα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά. Να σημειωθεί ότι, παρόλο που παραχωρήθηκε, εντός του 2022 σε όλους τους λειτουργούς των ΥΚΕ, η δυνατότητα για ατομική ή ομαδική εποπτεία, ένα πολύ σημαντικό βήμα, εντούτοις επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια του εκάστοτε λειτουργού και δεν είναι δεσμευτική διαδικασία του όλου πλαισίου λειτουργίας των ιδρυμάτων.

⁶⁹ Επιστολή Ανώτερης Κλινικού Ψυχολόγου προς την Επίτροπο, ημερ. 28/01/2021.

⁷⁰ Επιστολή ΔΥΚΕ, προς Επίτροπο ημερ. 24/04/2017 και Α.Φακ.: 11.11.68.02.

⁷¹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο ημερ. 24/04/2017 και με Αρ. Φακ.: 11.11.68.02.

⁷² Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 21/07/2008 και Αρ. Φακ.: ΓΕΠ 11.17.08.04.02.

67. Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τα **κριτήρια πρόσληψης προσωπικού** που εργάζεται σε ιδρύματα παιδικής προστασίας είναι αυτά που ισχύουν για όλους τους δημόσιους υπαλλήλους και σύμφωνα με το οικείο Σχέδιο Υπηρεσίας, τα καθήκοντα και οι ευθύνες **αναφέρονται στα γενικά καθήκοντα ενός ιδρυματικού λειτουργού**. Το προσωπικό που προσλαμβάνεται δεν προορίζεται για να εργαστεί με παιδιά και συγκεκριμένα σε ιδρύματα παιδικής προστασίας αλλά όπου προκύπτουν οι ανάγκες της Υπηρεσίας, παρόλο ότι οι ανάγκες των διαφορετικών ομάδων που φιλοξενούνται σε διάφορα ιδρύματα (π.χ. παιδιά, ηλικιωμένοι) είναι πολύ διαφορετικές. Περαιτέρω, ένα από τα απαιτούμενα προσόντα επιτρέπει την πρόσληψη ατόμων μόνο με απολυτήριο αναγνωρισμένη σχολής μέσης εκπαίδευσης, κάτι το οποίο δεν είναι ικανοποιητικό για τις απαιτήσεις των συγκεκριμένων πλαισίων. Θεωρώ ότι στη βασική εκπαίδευση των εν λόγω ατόμων πρέπει να περιλαμβάνονται γνώσεις για τη φροντίδα και τις ανάγκες ευάλωτων παιδιών και σε βάθος αντίληψη των δικαιωμάτων των παιδιών. Σημαντικά επίσης για την συγκεκριμένη εργασία είναι συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητάς όπως ικανότητα επικοινωνίας με παιδιά, σεβασμό στη διαφορετικότητα, ευαισθησία, ευελιξία, ενσυναίσθηση, ικανότητα, διαχείρισης κρίσεων. Πρακτική εμπειρία επίσης θεωρείται επιπρόσθετο προσόν που θα βοηθήσει τα άτομα αυτά να ανταποκριθούν σωστά στις ανάγκες του ρόλου τους. Οι πιο πάνω δεξιότητες πρέπει να ανανεώνονται, να εκσυγχρονίζονται και να προσαρμόζονται κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής σταδιοδρομίας του προσωπικού, αποτρέποντας έτσι την παγίωση λανθασμένων χειρισμών και στάσεων, γεγονός που επηρεάζει σταδιακά την όλη δυναμική στη λειτουργία του ιδρύματος. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του προσωπικού πρέπει να είναι μέσα στις προτεραιότητες της διεύθυνσης και να γίνονται συστηματικά σε μόνιμη βάση.

68. Το κενό που αφορά την **απουσία εξειδικευμένων δομών για ανηλίκους με προβλήματα ψυχικής υγείας και προβλήματα αντικοινωνικής ή/και παραβατικής συμπεριφοράς στις οποίες να παρέχεται φιλοξενία και θεραπευτική αντιμετώπιση, επηρεάζει ιδιαίτερα τα ιδρύματα**: λόγω απουσίας διαθέσιμων ανάδοχων ή άλλων κατάλληλων δομών, τα παιδιά αυτά συνήθως τοποθετούνται στα «συνηθισμένα» ιδρύματα τα οποία δεν διαθέτουν την αναγκαία υποδομή, στελέχωση και υποστήριξη για να διαχειριστούν τις δυσκολίες τους. (Για περισσότερα βλέπε στην ενότητα Δ.3.5.)

69. Σχετικό με την παρουσίαση αντικοινωνικών και παραβατικών συμπεριφορών από τα παιδιά υπο τη νομική φροντίδα είναι οι φυγές τους από τη Στέγη όπου διαμένουν. Το συγκεκριμένο φαινόμενο απασχολεί έντονα την κοινωνία λόγω των αναρτήσεων της Αστυνομίας στα ΜΜΕ και τα ΜΚΔ των φωτογραφιών των παιδιών που φεύγουν, με σκοπό τον εντοπισμό τους. Εντός του 2020 με πρωτοβουλία της ΔΥΚΕ πραγματοποιήθηκε διυπηρεσιακή συνάντηση όπου συμφωνήθηκε η δημιουργία πρωτοκόλλου το οποίο θα ενεργοποιείται για την αντιμετώπιση των φυγών παιδιών. Σύμφωνα με την τελευταία πληροφόρηση που έλαβα *«οι ανταλλαγές απόψεων βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο και αναμένεται η συμφωνία και ενεργοποίηση του*

νέου πρωτοκόλλου.[...]. Παράλληλα, για τις περιπτώσεις επαναλαμβανόμενων φυγών από ανήλικους που διαμένουν σε Στέγες, διενεργούνται πολυθεματικές συναντήσεις, στις οποίες η Αστυνομία λαμβάνει μέρος, όπου συζητείται η κάθε περίπτωση ξεχωριστά και λαμβάνονται σχετικές αποφάσεις χειρισμού των υποθέσεων.»⁷³ Επιπρόσθετα, το Υπουργικό Συμβούλιο σε συνεδρία του στις 13/11/2020, ενέγκρινε «τη σύσταση Επιτροπής, αποτελούμενης από εκπροσώπους των Υπουργείων Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, και Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και της Διεύθυνσης Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, για τη μελέτη και εκπόνηση ενός συγκροτημένου πλαισίου λειτουργίας των Κρατικών Ιδρυμάτων Παιδικής και Εφηβικής Προστασίας για αντιμετώπιση του φαινομένου των συχνών φυγών των ενοίκων τους, λαμβάνοντας υπόψη τις καλές πρακτικές άλλων ευρωπαϊκών χωρών» (Αρ. απόφασης ΕΜ90.300). Η εν λόγω απόφαση λήφθηκε μετά από εισήγηση του Υπουργού Υγείας και της Υπουργού Εργασίας, ως αποτέλεσμα συνάντησης που είχε ο Υπουργός Υγείας μαζί μου με σκοπό τη συζήτηση του θέματος των συχνών φυγών παιδιών από τα κρατικά ιδρύματα.

70. Μετά από διερεύνηση παραπόνου που υπέβαλαν ομάδα 4 παιδιών που διέμεναν σε ίδρυμα και αφορούσε σοβαρό περιστατικό βίας (προς τα παιδιά και το προσωπικό), από ομάδα τριών κοριτσιών με προβλήματα συμπεριφοράς, **αναδείχθηκε κενό στις διαδικασίες διαχείρισης κρίσεων και η ανάγκη για τη δημιουργία πρωτοκόλλου διαχείρισης κρίσεων**. Για το συγκεκριμένο περιστατικό μετά από παρεμβάσεις του Γραφείου μου μετέβηκαν από τις ΥΨΥΠΕ δύο κλινικοί ψυχολόγοι που διενήργησαν ομαδική ψυχολογική παρέμβαση στις έφηβες που ήταν μάρτυρες ή/και θύματα στα συγκεκριμένα βίαια επεισόδια. Στη συνέχεια, οι ΥΨΥΠΕ σε απάντησή⁷⁴ τους, για ακόμα μια φορά, εμμέσως πλην σαφώς, διευκρίνισαν ότι, η διευθέτηση συστηματικής ομαδικής παρέμβασης στις ενοίκους της Στέγης για τη διαχείριση ζητημάτων που αφορούν τα δυναμικά της ομάδας και της σχέσης των εφήβων με τους φροντιστές είναι μια αναγκαιότητα την οποία θα πρέπει να αναλαμβάνει ψυχολόγος από τις ΥΚΕ.

71. Δεν υπάρχει πρωτόκολλο ή θεσμοθετημένη διαδικασία για τον τρόπο προετοιμασίας, μετακίνησης και ένταξης παιδιών στο ίδρυμα, ώστε να υποβοηθείται η ομαλή προσαρμογή τους στο νέο πλαίσιο.

Δ.4.2. Ειδικές συστάσεις

⁷³ Επιστολή Αρχηγού Αστυνομίας προς την Επίτροπο, ημερ. 08/12/2020 και Αρ. Φακ.: 11.01.003.

⁷⁴ Επιστολή Βοηθού Διευθύντριας Τμήματος/Κλινικής προς την Επίτροπο, ημερ. 23/02/2018.

72. Στόχος της Πολιτείας πρέπει να είναι η **μείωση της ιδρυματικής φροντίδας** και η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών φροντίδας. Στις περιπτώσεις όπου αυτό δεν είναι εφικτό, στόχος πρέπει να είναι η μικρότερη δυνατή διάρκεια και η διασφάλιση των προδιαγραφών ποιότητας που έχουν περιληφθεί στη **Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών με τίτλο «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας»**. Περαιτέρω, όσον αφορά τα ιδρύματα συστήνω τα εξής:

- I. Στελέχωση με **εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό** από διάφορες Υπηρεσίες με ξεκάθαρους ρόλους και αρμοδιότητες (π.χ. ΛΚΥ, ψυχοθεραπευτή, ψυχολόγο).
- II. Δημιουργία των συνθηκών (στην οργάνωση, τη λειτουργία και τη στελέχωση) που να επιτρέπει τη **δημιουργία σταθερής μακροχρόνιας συναισθηματικής σχέσης με τουλάχιστο ένα πρόσωπο φροντίδας**.
- III. **Αύξηση των ιδρυματικών ανα βάρδια και κατ' αναλογία παιδιών** ώστε να καλύπτονται με επάρκεια οι ανάγκες της ομάδας των παιδιών που φιλοξενούνται.
- IV. Μείωση του **αριθμού των παιδιών και το μεγάλο εύρος των ηλικιών που κατά καιρούς φιλοξενούνται στα ιδρύματα και ειδικότερα στις παιδικές στέγες**. Ο συνολικός αριθμός δεν πρέπει να ξεπερνά τα 8-10 παιδιά.
- V. **Δημιουργία εξειδικευμένων κριτηρίων πρόσληψης των ιδρυματικών λειτουργιών**, συνεχής συστηματική και ουσιαστική επιμόρφωση του προσωπικού που εργάζονται στα ιδρύματα παιδικής προστασίας και **θεσμοθετημένη παροχή εξωτερικής εξειδικευμένης επαγγελματικής εποπτείας**.
- VI. Εκπαίδευση των ΛΚΥ και των ιδρυματικών λειτουργιών σε **προγράμματα για την αντιμετώπιση της δύσκολης, της εναντιωματικής συμπεριφοράς, της επιθετικότητας και παραβατικότητας**.
- VII. Υποστήριξη των ΛΚΥ και του ιδρυματικού προσωπικού για αντιμετώπιση της επαγγελματικής εξουθένωσης.
- VIII. Χρηματοδότηση ή/και ανάπτυξη συνεργασιών με ΜΚΟ και ακαδημαϊκά ιδρύματα για την υλοποίηση προγραμμάτων προς τα παιδιά που διαμένουν στα ιδρύματα όπως προγράμματα ψυχοκοινωνικής παρέμβασης και ανάπτυξης ψυχικής ανθεκτικότητας.

Δ.5. Ειδικές Διαπιστώσεις και Συστάσεις για το θεσμό της αναδοχής

Δ.5.1. Ειδικές διαπιστώσεις

73. Με βάση τη Σύμβαση, τα Διεθνή Πρότυπα, τις Κατευθυντήριες Γραμμές και τη διεθνή βιβλιογραφία, η **τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια ή σε περιβάλλον οικογενειακού τύπου, αναγνωρίζεται ως η καταλληλότερη και προτιμητέα επιλογή για τη φροντίδα παιδιών** που χρειάζεται να απομακρυνθούν από τη φυσική τους οικογένεια. Επομένως, θεωρώ πολύ σημαντική την τοποθέτηση των ΥΚΕ ότι **«η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια αποτελεί κύρια**

επιδίωξη έναντι της Ιδρυματικής τοποθέτησης. Για το σκοπό αυτό εξαντλούνται οι προσπάθειες για εξεύρεση συγγενικής ή φιλικής στο παιδί, οικογένειας πριν την όποια τοποθέτησή του.»⁷⁵ Δυστυχώς όμως, διαπιστώνω σοβαρά προβλήματα στην εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής στην Κύπρο.

74. Διαπιστώνω ότι απουσιάζει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που να καθορίζει και να ρυθμίζει τις ελάχιστες προδιαγραφές/πρότυπα ποιότητας για τη λειτουργία των διάφορων μορφών του θεσμού της αναδοχής και που να αντικαταστήσει τη μέχρι σήμερα ρύθμιση λειτουργίας τους στη βάση Υπουργικής Απόφασης. Περαιτέρω, εντοπίζω απουσία εθνικών πρωτοκόλλων διαδικασιών που να περιλαμβάνουν, ανάμεσα σε άλλα, τις υποχρεώσεις επάρκειας των οργανισμών/φορέων που αναλαμβάνουν να εφαρμόσουν το θεσμό, τις διαδικασίες αξιολόγησης, εκπαίδευσης, πιστοποίησης και παρακολούθησης των αναδόχων οικογενειών από τους αρμόδιους φορείς, τις διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης των εν λόγω φορέων και γενικότερα όλες τις απαραίτητες διαδικαστικές εγγυήσεις για την εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής⁷⁶. Σχετική, πρόσφατη εξέλιξη είναι η ετοιμασία από τις ΥΚΕ, σε συνεργασία με την Επίτροπο Νομοθεσίας, του Νομοσχεδίου για τον περι Φροντίδας και Αναδοχής Παιδιών Νόμο του 2022, ο οποίος στάλθηκε για δημόσια διαβούλευση τον Ιανουάριο 2022⁷⁷. Οι απόψεις του Γραφείου μου για το εν λόγω Νομοσχέδιο έχουν δοθεί στην επιστολή ημερ. 31/01/2022.

75. Τα συστημικά προβλήματα που προαναφέρθηκαν προκύπτουν και στο πλαίσιο του θεσμού της αναδοχής (απουσία εξειδικευμένων προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής και ψυχοσυναισθηματικής στήριξης και ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων, απουσία εντατικών προγραμμάτων και εξατομικευμένες παρεμβάσεις για τα παιδιά υπό φροντίδα με αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά, έλλειψη θεσμοθετημένων πρωτοκόλλων συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών).

76. Η λειτουργία του θεσμού της αναδοχής εφαρμοζόταν για πολλά χρόνια στη βάση των διαδικασιών που περιλαμβάνονταν στο *Εγχειρίδιο Οργάνωσης και Λειτουργίας των ΥΚΕ* καθώς και στη βάση εσωτερικών οδηγιών και εγκυκλίων. Μέσα από τη διαχρονική διερεύνηση παραπόνων, το Γραφείο μου διαπίστωνε ανεπάρκειες στις διαδικασίες προετοιμασίας, έγκρισης και παρακολούθησης των ανάδοχων οικογενειών που περιλαμβάνονταν στο *Εγχειρίδιο*, ειδικά σε

⁷⁵ Επιστολή Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προς την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, ημερομηνίας 2/9/2009, αρ.φακ.:11.9.06.1

⁷⁶ https://www.minimumstandards.org/fost_introduction.html

⁷⁷ Το Νομοσχέδιο στάλθηκε με επιστολή της ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο και άλλους αποδέκτες, ημερ. 17/01/2022 και Αρ. Φακ.: 11.11.001.002.

ότι αφορά τη μεθοδολογία, την τεκμηρίωση και τη πολυθεματικότητα, τις οποίες προωθούσε με επιστολές αξιολόγησης προς τις αρμόδιες Αρχές⁷⁸.

77. Συγκεκριμένα, με βάση τις Διαδικασίες Έγκρισης Ανάδοξης Οικογένειας του Εγχειριδίου, η αξιολόγηση καταλληλότητας μιας οικογένειας ως ανάδοχη, επαφιόταν στην αποκλειστική κρίση των ΛΚΥ. Η διαδικασία περιλάμβανε, σύμφωνα και με το Διάγραμμα Κοινωνικής Έκθεσης για Υποψήφιες Ανάδοχες Οικογένειες, επισκέψεις στο σπίτι χωρίς τη χρήση οποιωνδήποτε εξειδικευμένων εργαλείων και χωρίς να λαμβάνονται επιπρόσθετες πληροφορίες για τα άτομα αυτά από άλλους φορείς ή ειδικούς οι οποίοι να δίνουν αντικειμενικότερη εικόνα σε ότι αφορά «τη φυσική, ψυχική, συναισθηματική υγεία» και τις γονικές ικανότητες των υποψηφίων. Περαιτέρω, στο Εγχειρίδιο δεν περιλαμβάνονταν ειδικές διαδικασίες για την προετοιμασία των ανάδοχων γονιών, με εξαίρεση τη μέθοδο Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες υποψηφίων αναδόχων, η οποία σύμφωνα με το Εγχειρίδιο χαρακτηρίζεται ως δυναμική. Σε ότι αφορά την παρακολούθηση των ανάδοχων καθοριζόταν η συχνότητα με την οποία έπρεπε η αρμόδια ΛΚΥ να παρακολουθεί την οικογένεια, αλλά όχι, η φύση και το περιεχόμενο των εν λόγω συναντήσεων.

78. Περαιτέρω, σε κάποιες περιπτώσεις εντόπισα προβληματικούς χειρισμούς σε σχέση με τη μη τήρηση των διαδικασιών του θεσμού της αναδοχής όπως προβλέπονται στο Εγχειρίδιο. Τέτοιοι προβληματικοί χειρισμοί αφορούσαν τη μη τήρηση των διαδικασιών σε σχέση με: καθυστέρηση στην έκδοση και υπογραφή του συμβολαίου τοποθέτησης παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια, ασάφεια στους ρόλους και τις υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων πλευρών (ανάδοχοι γονείς, ΛΚΥ, βιολογικοί γονείς), καθυστερήσεις στην έναρξη καταβολής των προβλεπόμενων τροφείων, ανεπαρκή παρακολούθηση και στήριξη του παιδιού και της ανάδοχης οικογένειας από την αρμόδια ΛΚΥ. Οι πιο πάνω ανεπαρκείς χειρισμοί θεωρώ ότι υπονομεύουν τις προϋποθέσεις και αρχές που καθορίζουν μια υγιή αναδοχή, και έχουν επομένως, αλυσιδωτές επιπτώσεις στη διασφάλιση του συμφέροντος και των δικαιωμάτων του επηρεαζόμενου παιδιού.

79. Οι ΥΚΕ προκειμένου να εκσυγχρονίσουν το θεσμό της αναδοχής ανέπτυξαν τα τελευταία χρόνια συνέργειες με τρεις ΜΚΟ, το Σύνδεσμο Ανάδοξης Οικογένειες «Φωλιά Αγάπης», το Hope for Children (HFC) και το Πανεπιστήμιο Frederic με τις οποίες έχουν υπογραφεί πρωτόκολλα συνεργασίας. Το **Πρωτόκολλο συνεργασίας**

⁷⁸ Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 10/05/2012 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.03.176.

Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 23/02/2018 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.03.632.

Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 29/05/2020 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.08.22.

Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 15/06/2020 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.08.28.

μεταξύ των ΥΚΕ και του HFC, υπογράφηκε τον Ιούλιο 2018 και περιλαμβάνει όλα τα στάδια της αναδοχής, (προσέλκυση, αξιολόγηση, απόφαση έγκρισης/απόρριψης των υποψήφιων ανάδοχων γονέων, συνταιρίασμα ανάδοχων γονέων με τα υπο φροντίδα παιδιά, εκπαίδευση και παρακολούθηση εγκεκριμένων ανάδοχων γονέων). Υφιστάμενοι εγκεκριμένοι ανάδοχοι γονείς εντάχθηκαν επίσης στο πρόγραμμα για σκοπούς εκπαίδευσης, παρακολούθησης και επανέγκρισης.⁷⁹ Περαιτέρω, στο Πρωτόκολλο, για την **αξιολόγηση των υποψήφιων ανάδοχων γονέων** περιλήφθηκε η υποχρέωση για α) κοινωνικο-οικονομική αξιολόγηση του ανάδοχου γονέα (τουλάχιστο 4 συναντήσεις εκ των οποίων η μία τουλάχιστο είναι κατ' οίκον επίσκεψη) και β) ψυχολογική αξιολόγηση του ανάδοχου γονέα, η οποία πραγματοποιείται από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό.⁸⁰ Στα πλαίσια του εν λόγω πρωτοκόλλου συνεργασίας, οι ΥΚΕ διοργάνωσαν Εκπαιδευτικά προγράμματα Πρώτων Βοηθειών για παιδιά/βρέφη σε ανάδοχους γονείς⁸¹. **Εκτιμώ ότι οι νέες διαδικασίες που περιλήφθηκαν στο Πρωτόκολλο είναι επαρκείς για την ολιστική προετοιμασία, αξιολόγηση και παρακολούθηση των ανάδοχων γονιών.** Να διευκρινιστεί ότι, το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο καλύπτει όλα τα θέματα που αφορούν τους ανάδοχους γονείς, ενώ το παιδί υπο τη νομική φροντίδα που τοποθετείται σε ανάδοχη οικογένεια, παραμένει στην αρμοδιότητα της ΛΚΥ των ΥΚΕ.

80. Διαχρονικό και σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ΥΚΕ είναι ο **περιορισμένος αριθμός εγκεκριμένων ανάδοχων οικογενειών** ο οποίος δεν είναι ικανοποιητικός για να καλύψει όλες τις περιπτώσεις παιδιών υπο φροντίδα. Επίσης, εντοπίζεται έλλειψη ανάδοχων οικογενειών πρόθυμων ή/και κατάλληλων για να αναλάβουν συγκεκριμένες ομάδες παιδιών που παρουσιάζουν επιπρόσθετες ιδιαιτερότητες και δυσκολίες, όπως παιδιά με χρόνιες παθήσεις ή/και αναπηρίες, παιδιά με παραβατική συμπεριφορά, μεγαλύτερα παιδιά, παιδιά μετανάστες. Αυτό, αντιλαμβάνομαι έχει ως αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός παιδιών, ειδικά μεγαλύτερων, να τοποθετούνται σε ιδρύματα ενώ στις περιπτώσεις πολύ μικρών παιδιών (κάτω των 5-6 ετών), όπου επιβάλλεται η τοποθέτηση σε οικογένεια, η τοποθέτηση σε κάποιες περιπτώσεις να γίνεται πριν ολοκληρωθεί η τελική αξιολόγηση των ανάδοχων γονιών ή/και χωρίς να πραγματοποιηθεί διαδικασία συνταιριάσματος με το παιδί (11.17.08.08.25). Για την αύξηση των ανάδοχων οικογενειών οι ΥΚΕ υπέγραψαν Πρωτόκολλο συνεργασίας με τη ΜΚΟ Σύνδεσμος Ανάδοχης Οικογένειας «Φωλιά Αγάπης» και το Πανεπιστήμιο Frederic. Το πρωτόκολλο αφορά την ευαισθητοποίηση/ενημέρωση του κοινού για το θεσμό της

⁷⁹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, ημερ. 11/07/2018 και με Αρ. Φακ.: 11.11.006.005.001.

⁸⁰ Πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ ΥΚΕ και "Hope for Children CRC Policy Center για την εφαρμογή του Προγράμματος Αναδοχής Παιδιών, Άρθρο 6.5.

⁸¹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, ημερ. 10/06/2019 και με Αρ. φακ.: 11.11.006.005.001/11.011.006.005.001.

αναδοχής, με απώτερο σκοπό τον εντοπισμό ατόμων που επιθυμούν να αξιολογηθούν ως ανάδοχοι γονείς⁸².

81. Σε ότι αφορά τις δύο υποθέσεις παιδιών υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ, τα οποία απεβίωσαν λόγω πνιγμού, ενόσω φροντίζονταν από ανάδοχη οικογένεια, με βάση την πληροφόρηση που λήφθηκε από την Αστυνομία και τις ΥΚΕ, να διευκρινίσω ότι **δεν εντοπίστηκαν στοιχεία για κακομεταχείριση, ούτε ποινικά αδικήματα σε ότι αφορά τα αίτια και τις συνθήκες του θανάτου τους.**

82. Ένα από τα δύο πιο πάνω παιδιά που απεβίωσαν λόγω πνιγμού ήταν ενταγμένο σε **ομαδική αναδοχή μαζί με άλλα 5 παιδιά. Να υπενθυμίσω ότι δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες προδιαγραφές ποιότητας και κριτήρια σε ότι αφορά την εφαρμογή της ομαδικής αναδοχής.** Μέσα από τη διερεύνησή μου εκτιμώ ότι, οι ΥΚΕ παραχώρησαν **ικανοποιητική υλική/οικονομική/πρακτική στήριξη** προς την ανάδοχη οικογένεια για την εξυπηρέτηση των αναγκών της ομαδικής αναδοχής. Την ίδια όμως στιγμή προέκυψαν **προβληματισμοί σε ότι αφορά την παρακολούθηση της ανάδοξης οικογένειας από τις ΥΚΕ** και για το γεγονός ότι οι ανάδοχοι γονείς δεν φαίνεται να συμμετείχαν σε οποιοδήποτε **πρόγραμμα εκπαίδευσης/ενδυνάμωσης γονικών δεξιοτήτων.** Ειδικότερα, προέκυψαν **προβληματισμοί σε ότι αφορά την απόφαση και τα κριτήρια στη βάση των οποίων αποφασίστηκε το προφίλ των παιδιών που εντάχθηκαν στην ομαδική αναδοχή:** το πολύ μικρό της ηλικίας τους, τα σύνθετα προβλήματα υγείας και οι ειδικές ανάγκες που αντιμετώπιζαν σε συνδυασμό με τον αριθμό τους, τα καθιστούσε μια ομάδα με εξαιρετικά υψηλές απαιτήσεις εγρήγορσης και φροντίδας. Στο σημείο αυτό να επισημάνω ότι, δεν διαφεύγει της προσοχής μου το γεγονός ότι, κάποια από τα θέματα υγείας και των ειδικών αναγκών που αντιμετώπιζαν τα συγκεκριμένα παιδιά ενδεχομένως να μην είχαν εντοπιστεί/ διαγνωστεί από την αρχή. Για αυτό όμως ακριβώς το λόγο κρίνεται ως επιβεβλημένη η συστηματική, πολυθεματική παρακολούθηση και επαναξιολόγηση των ομαδικών αναδοχών και των αναγκών των παιδιών που τοποθετούνται σε αυτές.⁸³

83. Στο πλαίσιο διερεύνησης συγκεκριμένου παραπόνου διαπιστώθηκε από το Γραφείο μου **κενό⁸⁴ σε σχέση με τη μη καταβολή τροφείων σε ανάδοχες οικογένειες για περιπτώσεις παιδιών που δεν είχαν ακόμη εκδοθεί δικαστικά διατάγματα** για ανάληψη της γονικής μέριμνας. Σε κάποιες περιπτώσεις η τελική έκδοση διατάγματος μπορεί να πάρει αρκετούς μήνες, διάστημα όπου όμως τα παιδιά ήδη φιλοξενούνται

⁸² Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, Προϊστάμενους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών Λευκωσίας, Λεμεσού και Λάρνακας, ημερ. 25/08/2017 και Αρ. Φακ.: 18.04.007.07.

⁸³ Επιστολή αξιολόγησης Επιτρόπου προς την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 15/06/2020 και Αρ. Φακ.: 11.17.08.08.28.

⁸⁴ Επιστολή της Επιτρόπου προς το Γενικό Διευθυντή Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 28/12/2016 και με Αρ. Φακ.: 11.17.08.08.21.

σε ανάδοχες οικογένειες. Η μη καταβολή τροφείων στις περιπτώσεις αυτές δημιουργούσε σοβαρή οικονομική επιβάρυνση και ψυχολογική πίεση τόσο στην οικογένεια όσο και στο ίδιο το παιδί. Μετά από την πιο πάνω παρέμβασή μου η ΔΥΚΕ προέβηκε σε ενέργειες⁸⁵ και με επιστολή της⁸⁶ ενημερώθηκα για την Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Αρ. απόφασης 84.312), ημερ. 8/02/2018 σύμφωνα με την οποία, εγκρίθηκε η δυνατότητα καταβολής τροφείων σε ανάδοχους γονείς που ήδη παρέχουν φροντίδα σε παιδί που έχει μετακινηθεί από τη φυσική του οικογένεια, αλλά δεν έχει ακόμη εκδοθεί δικαστικό διάταγμα για ανάληψη της γονικής μέριμνας. Παρόλη την πιο πάνω θετική εξέλιξη, εξακολουθούν να υποβάλλονται παράπονα στο Γραφείο, είτε για καθυστερημένη έναρξη τροφείων, είτε για μη εφαρμογή της πιο πάνω Απόφασης (παράδειγμα: περίπτωση όπου η έναρξη καταβολής τροφείων ξεκίνησε 8-9 περίπου μήνες μετά από την έναρξη φροντίδας του παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια και μάλιστα μετά από 5 μήνες από την έκδοση δικαστικού διατάγματος).

84. Τέλος, έχω την άποψη ότι ο πίνακας των τροφείων και των χορηγημάτων δεν καλύπτει ικανοποιητικά και στη βάση των σύγχρονων κοινωνικοοικονομικών δεδομένων τις ανάγκες των παιδιών. Σύμφωνα με τις ΥΚΕ *«Το όλο ζήτημα θα τύχει περαιτέρω μελέτης, κατά την αναθεώρηση όλων των χορηγημάτων προς τα παιδιά υπό φροντίδα, με απώτερο στόχο το ύψος των χορηγημάτων να συνάδει με τα σημερινά δεδομένα και να διερευνηθεί η δυνατότητα κάλυψης όλων των ειδικών και έκτακτων αναγκών των παιδιών.»*⁸⁷

Δ.5.2. Ειδικές συστάσεις

85. Όσον αφορά το θεσμό της αναδοχής, θα πρέπει να υιοθετηθεί η βασική Αρχή που περιλήφθηκε στη Σύσταση (87) 6 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη περί Αναδόχων Οικογενειών, για τη **θέσπιση εξειδικευμένων για την αναδοχή νομοθετικών ρυθμίσεων και κανόνων** προκειμένου ο θεσμός να υλοποιείται βάσει αρχών οι οποίες να διασφαλίζουν πλήρως τα δικαιώματα των ενδιαφερόμενων παιδιών. Ως προς τούτο ειδικότερα εισηγούμαι τα εξής:

- I. Τη θέσπιση προδιαγραφών ποιότητας και κριτηρίων σε ότι αφορά την εφαρμογή της αναδοχής ομάδας παιδιών.
- II. Τη διεύρυνση του αριθμού των ανάδοχων οικογενειών. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να προωθούνται συστηματικά εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Παράλληλα, για την προσέλκυση υποψήφιων ανάδοχων οικογενειών είναι σημαντικό να αντιμετωπιστούν οι διάφορες ανεπάρκειες του

⁸⁵ Επιστολή της ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 31/03/2017 και με Αρ. Φακ.: 11.11.68.03.02

⁸⁶ Επιστολή Αν. Διευθύντριας Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας προς Επίτροπο, ημερ. 13/05/2019 με Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

⁸⁷ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 26/09/2019 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.002.

συστήματος που εμπλέκεται με τη μεταχείριση των παιδιών υπο φροντίδα του κράτους, οι οποίες σε διάφορες περιπτώσεις αποθαρρύνουν τις οικογένειες να εμπλακούν, ειδικά όταν πρόκειται για περιπτώσεις παιδιών με σύνθετα προβλήματα.

- III. Την αναθεώρηση του πίνακα των τροφείων και των έκτακτων χορηγημάτων με βάση τις σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Δ.6. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για την ιδιωτική τοποθέτηση παιδιών

86. Από τη διερεύνηση αριθμού παραπόνων το Γραφείο διαπίστωσε **νομοθετικό κενό και προβληματικά σημεία σε σχέση με το θεσμό της ιδιωτικής τοποθέτησης παιδιών**. Σχετικά με το θέμα, το Γραφείο προχώρησε σε συγκεκριμένες συστάσεις στα πλαίσια του Νομοσχεδίου με τίτλο «*Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018*»⁸⁸ και σε επιστολές αξιολόγησης⁸⁹. Σε συνέχεια των παρεμβάσεων, η ΔΥΚΕ σε επιστολή⁹⁰ της συμφωνεί ότι εγείρονται προβληματισμοί για τη χρησιμότητα του θεσμού της ιδιωτικής τοποθέτησης διότι στις πλείστες των περιπτώσεων αφορούν γονείς που αδυνατούν να ασκήσουν ικανοποιητικά το γονικό τους ρόλο. Ως εκ τούτου, υπέβαλε *εισήγηση για κατάργηση του θεσμού μέσω των θέσεων της για τροποποίηση του περι Παίδων Νόμου και του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου*. Επίσης, μέχρι την τροποποίηση της Νομοθεσίας η ΔΥΚΕ προώθησε Εγκύκλιο⁹¹ με τις εξής οδηγίες και κατευθύνσεις: α) όπως καταβάλλονται προσπάθειες στήριξης ώστε οι γονείς να αναλάβουν οι ίδιοι τη φροντίδα του παιδιού, β) όπως καθοδηγούνται οι γονείς να προβαίνουν σε ενέργειες έκδοσης διατάγματος μέσω Δικαστηρίου για ανάθεση της γονικής μέριμνας του παιδιού σε τρίτο άτομο, γ) τη λήψη νομικών μέτρων προστασίας του παιδιού.

87. Δυστυχώς, ακόμα και μετά την πιο πάνω ενημέρωση από τη ΔΥΚΕ και την προώθηση της πιο πάνω Εγκύκλιου, εξακολουθούν να μου υποβάλλονται παράπονα για τέτοιες περιπτώσεις παιδιών, τα οποία μεγαλώνουν από άτομα εκτός της οικογένειάς τους για πολλά χρόνια εκτός οιοδήποτε ρυθμιστικού πλαισίου, και σε κάποιες περιπτώσεις χωρίς και την κατάλληλη εποπτεία και παρακολούθηση από τις ΥΚΕ. Συχνό φαινόμενο στις περιπτώσεις που διερεύνησα ήταν, στην απουσία νομικού προστατευτικού πλαισίου, το παιδί να εξαναγκάζεται από τη βιολογική

⁸⁸ Οι Θέσεις της Επιτροπής αναφορικά με το Νομοσχέδιο με τίτλο «*Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018*» έχουν σταλεί με συνοδευτική επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ημερ. 15/05/2018 και Αρ. Φακελ.: ΓΕΠ 11.11.01.11.

⁸⁹ Επιστολή αξιολόγησης της Επιτροπής προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ημερ. 28/02/2019 και Αρ. Φακ.: ΓΕΠ 11.11.78, ΓΕΠ 11.17.08.08.24.
Επιστολή αξιολόγησης της Επιτροπής προς τον Γενικό Διευθυντή Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερ. 18/04/2018 και Αρ. Φακ.: Γ.Ε.Π 11.17.08.03.720.

⁹⁰ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 13/04/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.003.001.

⁹¹ Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, ημερ. 12/05/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.005.001.

οικογένεια μετά από χρόνια να επιστρέψει, μετακίνηση η οποία ενδεχομένως να μην εξυπηρετεί το συμφέρον του. Παράλληλα, προβληματικό αποτελεί το γεγονός ότι «το παρόν μηχανογραφικό σύστημα των ΥΚΕ δεν έχει τη δυνατότητα τήρησης στοιχείων για τον αριθμό των παιδιών που διαβιούν με διευθετήσεις ιδιωτικής τοποθέτησης. Σύμφωνα με την υφισταμένη πρακτική οι περιπτώσεις αυτές παρακολουθούνται στο πλαίσιο «Προληπτικής Εργασίας με Οικογένειες με Ανήλικα»⁹².

88. Όσον αφορά τα κενά που εντοπίστηκαν στο θεσμό της ιδιωτικής τοποθέτησης συστήνω την νομοθετική ρύθμιση του θέματος στη βάση των εισηγήσεων μου που περιλήφθηκαν στα πλαίσια του Νομοσχεδίου με τίτλο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018»⁹³ καθώς και την αυστηρή παρακολούθηση των περιπτώσεων αυτών στη βάση της σχετικής εγκυκλίου της ΔΥΚΕ.

Δ.7. Ειδικές διαπιστώσεις και σε συστάσεις για το θεσμό της ημιανεξάρτητης διαβίωσης

Δ.7.1. Ειδικές διαπιστώσεις

89. Ο συγκεκριμένος θεσμός τέθηκε ουσιαστικά σε εφαρμογή τα τελευταία 3 χρόνια στη βάση Υπουργικής Απόφασης. Όπως αναφέρει και η ΔΥΚΕ «βρίσκεται σε συνεχή παρακολούθηση από τις ΥΚΕ σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους ώστε να γίνονται οι αναγκαίες παρεμβάσεις για επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν.»⁹⁴ Δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση που να καθορίζει τις προδιαγραφές ποιότητας της εφαρμογής του αλλά μόνο οδηγίες στη βάση Εγκυκλίου που εκδόθηκαν από τις ΥΚΕ. Έχω την άποψη ότι το περιεχόμενο της συγκεκριμένης Εγκυκλίου παρουσιάζει τις εξής **προβληματικές πτυχές**:

- I. Δεν περιλαμβάνει τη διαδικασία και τα εξατομικευμένα κριτήρια στη βάση της οποίας θα λαμβάνεται απόφαση ότι η τοποθέτηση ανήλικου στο συγκεκριμένο πλαίσιο εξυπηρετεί το συμφέρον του. Ειδικότερα, δεν προβλέπεται διαδικασία εκτίμησης της ευαλωτότητας του παιδιού, δεν προβλέπεται πολυθεματική συνεργασία με άλλους ειδικούς, ούτε εργαλεία τα οποία θα μπορούσαν να υποβοηθήσουν το έργο των αρμόδιων ΛΚΥ.
- II. **Ασαφής και αόριστη περιγραφή των υποχρεώσεων του προσώπου αναφοράς** σε σχέση με τον τρόπο -σε πρακτικό επίπεδο- με τον οποίο

⁹² Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 13/04/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.003.001.

⁹³ Οι Θέσεις της Επιτροπής αναφορικά με το Νομοσχέδιο με τίτλο «Ο περί Σχέσεων Γονέων και τέκνων (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018» έχουν σταλεί με συνοδευτική επιστολή προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ημερ. 15/05/2018 και Αρ. Φακελ.: ΓΕΠ 11.11.01.11.

⁹⁴ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

αναμένεται να παρέχει υποστήριξη, πρακτική βοήθεια και προστασία στον ανήλικο. Αντ' αυτού προβλέπεται ότι «θα παρέχει υποστήριξη, και πρακτική βοήθεια στον ανήλικο. Θα πρέπει να είναι δυνατή η ανάπτυξη μιας στοιχειώδους θετικής σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του προσώπου αναφοράς και του ανήλικου.»⁹⁵ Παράλληλα, στα πλαίσια των υποχρεώσεων του προσώπου αναφοράς, αναμένεται ότι θα τηρείται τακτική συνεργασία με τους ανήλικους περιλαμβανομένων προσωπικών συναντήσεων, τουλάχιστο μια φορά εβδομαδιαίως.⁹⁶

90. Περαιτέρω, από διερεύνηση των παραπόνων που μου υποβάλλονται αντιλαμβάνομαι ότι ο συγκεκριμένος θεσμός χρησιμοποιείται ως λύση ανάγκης και για περιπτώσεις: παιδιών με επιθετική, αντικοινωνική και παραβατική συμπεριφορά, τα οποία, παρουσιάζουν πολλαπλές δυσκολίες προσαρμογής σε άλλα πλαίσια (ιδρύματα ή ανάδοχες οικογένειες), περιπτώσεις ανήλικων που εγκυμονούν και για ασυνόδευτους ανήλικους αιτητές ασύλου. Έχω την άποψη ότι, η τοποθέτηση παιδιών με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στον εν λόγω θεσμό, όπου υπάρχει χαλαρός έλεγχος, περιορισμένη παρακολούθηση, λιγότερη προστασία και φροντίδα, δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους και δεν εξυπηρετεί το συμφέρον τους, καθότι αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες με αυξημένες και πολλαπλές ανάγκες προστασίας και παρακολούθησης. Στη βάση των πιο πάνω, θεωρώ ότι **ο θεσμός της ημιανεξάρτητης διαβίωσης με τον τρόπο που περιγράφεται στην πιο πάνω Εγκύκλιο καθώς και με τον τρόπο που εφαρμόστηκε στις περιπτώσεις τις οποίες διερεύνησα, δεν είναι κατάλληλος για ανήλικους με υψηλή ή/και πολλαπλή ευαλωτότητα.**

91. Να σημειωθεί ότι η Επίτροπος για τα Παιδιά της Αγγλίας διερεύνησε το θεσμό της ημιανεξάρτητης διαβίωσης και ως αποτέλεσμα των συμπερασμάτων της κατέληξε σε αυστηρές εισηγήσεις, ζητώντας την **κατάργησή του για όλα τα παιδιά**. Όπως διαπίστωσε, το κύριο χαρακτηριστικό στοιχείο του συγκεκριμένου πλαισίου είναι η

προσφορά «υποστήριξης» και όχι «φροντίδας» με αποτέλεσμα παιδιά να εκτίθενται, είτε σε επικίνδυνες καταστάσεις, είτε σε καταστάσεις που είναι ανέτοιμα να διαχειριστούν. Όπως αναφέρει μπορεί κάποια 16χρονα και 17χρονα παιδιά να είναι έτοιμα να αρχίσουν να κάνουν βήματα προς την ανεξαρτησία, ωστόσο, όπως υποδήλωσε η έρευνά της, είναι ασφαλέστερο να υποθέτουμε ότι τα περισσότερα - συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με σύνθετα προβλήματα, ανάγκες και πολλαπλή ευαλωτότητα- δεν είναι, και επομένως η επιλογή της ημι-ανεξάρτητης

⁹⁵ Εγκύκλιος ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 04/07/2017, Αρ. Φακ.: 11.11.81.01 με θέμα: Θεσμός Ημιανεξάρτητης διαβίωσης.

⁹⁶ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

διαβίωσης, απλώς και μόνο επειδή δεν υπάρχει άλλη, δεν είναι προς το συμφέρον τους. «*Furthermore, even the very few 16 and 17 year olds who feel that they are ready to start becoming more independent are likely to need a level of assistance that meets the threshold for care, rather than support – as the current coronavirus crisis demonstrates. Every child and young person has different needs, and an individual child’s needs may fluctuate over time – a child may feel that they are able to live semi-independently some of the time, but is likely to need a level of high level of care at other times [...]. No child under the age of 18 should be placed in an unregulated setting. All children aged under 18 should receive care, rather than support.*»⁹⁷ Επιπλέον εισηγήθηκε τη λήψη επείγοντων ενεργειών για την αύξηση της αριθμητικής ικανότητας του συστήματος και να διευκρινιστεί η έννοια της «φροντίδας» που πρέπει να προσφέρεται στα παιδιά ανάλογα με την ηλικία τους, συμπεριλαμβανομένων και των μεγαλύτερων εφήβων, όπου η φροντίδα μπορεί να συνδυάζεται με διαφορές μορφές αυτονομίας και ανεξαρτησίας. Τέλος, η Επίτροπος εισηγήθηκε τη νομοθετική ρύθμιση και την εισαγωγή νέων εθνικών προτύπων για το θεσμό ο οποίος **να εφαρμόζεται για τα παιδιά ηλικίας 18-25 ετών** που εξέρχονται από το σύστημα λόγω ενηλικίωσης.⁹⁸

Δ.7.2. Ειδικές συστάσεις:

92. Συστήνω την εκ νέου μελέτη του θεσμού της ημιανεξάρτητης διαβίωσης, στη βάση της διεθνούς βιβλιογραφίας και των καλών πρακτικών άλλων χωρών ώστε να καθοριστούν ξεκάθαρα κριτήρια και προδιαγραφές ποιότητας. Στα πλαίσια αυτά θεωρώ ότι ο θεσμός πρέπει να εφαρμόζεται, ανάμεσα σε άλλες προϋποθέσεις, αφότου διενεργηθεί μελέτη ευαλωτότητας, καθότι δεν φαίνεται να είναι κατάλληλος για παιδιά υπο φροντίδα με υψηλή και πολλαπλή ευαλωτότητα.

Δ.8. Ειδικές διαπιστώσεις για τα παιδιά υπο φροντίδα με αναπηρία

Δ.8.1. Ειδικές διαπιστώσεις:

93. Τα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα με αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις αποτελούν μια πολλαπλά ευάλωτη ομάδα με εξαιρετικά σύνθετες, πολυδιάστατες και εξειδικευμένες ανάγκες. Ακριβώς λόγω των αναγκών τους, παρατηρούνται μεγάλες δυσκολίες στον εντοπισμό ανάδοχης οικογένειας πρόθυμης να τα αναλάβει ή να

⁹⁷ Unregulated. Children in care living in semi-independent accommodation. Children’s Commissioner for England (2020), page 24.

⁹⁸ Unregulated. Children in care living in semi-independent accommodation. Children’s Commissioner for England (2020).

εντοπιστεί πλαίσιο που να ικανοποιεί επαρκώς τις ανάγκες τους. Ως εκ τούτου, είναι πιο ευάλωτα σε ιδρυματοποίηση, ενώ παράλληλα, σε κάποιες περιπτώσεις, μέχρι να διαμορφωθεί εκείνο το πλαίσιο ή να γίνουν εκείνες οι προσαρμογές που να ικανοποιεί σε κάποιο βαθμό τις ανάγκες των παιδιών, παρατηρείται το φαινόμενο να μετακινούνται σε διάφορα πλαίσια και οικογένειες. Οι Συμβάσεις και οι σύγχρονες τάσεις επισημαίνουν την ανάγκη για υποστήριξη (π.χ. οικονομική, τεχνική, σε υπηρεσίες) της βιολογικής οικογένειας προκειμένου να μην χρειαστεί το παιδί να μετακινηθεί, την ανάγκη για αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρίες και την τοποθέτησή τους σε άλλες εναλλακτικές μορφές φροντίδας.

94. Σε σχέση με την πιο πάνω πτυχή, θεωρώ ότι, το κλείσιμο από τις ΥΚΕ του Σπιτιού Αγλαντζιάς το οποίο φιλοξενούσε έφηβους οι οποίοι παρουσίαζαν ελαφριά νοητική ή περιβαλλοντική αναπηρία, ότι είναι ένα σημαντικό βήμα στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών υπό φροντίδα με αναπηρίες. Παράλληλα, να σημειωθεί ότι τη δεδομένη στιγμή, παιδιά υπό φροντίδα με αναπηρίες είναι τοποθετημένα σε όλα σχεδόν τα πλαίσια εναλλακτικής φροντίδας (ανάδοχες οικογένειες, ανάδοχη οικογένεια με ομάδα παιδιών, ιδρύματα καθώς και πλαίσια που δημιουργήθηκαν ειδικά για τις ανάγκες τους). Αντιλαμβάνομαι το δύσκολο έργο των ΥΚΕ και οφείλω να αναγνωρίσω τις προσπάθειες που καταβάλλουν προκειμένου οι τοποθετήσεις των παιδιών αυτών να εξυπηρετούν στο μέγιστο βαθμό τις ανάγκες τους. Την ίδια στιγμή όμως οφείλω να επισημάνω για ακόμα μια φορά ότι **αρμοδιότητες για την εξυπηρέτηση των αναγκών αυτής της ομάδας παιδιών έχουν και άλλες Υπηρεσίες του κράτους** με κατά κύριο λόγο τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας (Ιατρικές Υπηρεσίες, Νοσηλευτικές Υπηρεσίες, ΥΨΥΠΕ). Οι διαπιστώσεις που ακολουθούν δεν είναι δυνατό να καλύψουν όλο το φάσμα των προβλημάτων που υπάρχουν στο σύστημα εναλλακτικής φροντίδας για τα παιδιά με αναπηρίες αλλά επικεντρώνονται κυρίως στα θέματα που προκύψαν μέσα από τις περιπτώσεις τις οποίες διερεύνησα.

95. Στο σημείο αυτό δεν είναι δυνατό να μην γίνει αναφορά σε συγκεκριμένη περίπτωση παιδιού με σπάνιο Σύνδρομο το οποίο πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του στους θαλάμους του Μακάρειου Νοσοκομείου και ως εκ τούτου, αποτελεί περίπτωση κατάφορης παραβίασης των δικαιωμάτων του. Συγκεκριμένα, από την αρχή της γέννησης του παιδιού οι γονείς του αποτείνονταν στις αρμόδιες Υπηρεσίες (Νοσηλευτικές Υπηρεσίες και ΥΚΕ) με βασικό αίτημα, ανάμεσα σε άλλα, την **παροχή 3 νοσηλευτών για κατ' οίκον νοσηλεία του βρέφους, δεδομένης της**

ανάγκης του για 24ωρη υποστήριξη με αναπνευστήρα. Το εν λόγω αίτημα δεν ικανοποιήθηκε και η Επίτροπος Διοικήσεως διαπίστωσε *«ανυπαρξία ενός ικανοποιητικού θεσμικού πλαισίου που θα επιτρέπει την δυνατότητα παροχής επαρκούς κατ' οίκον φροντίδας στο παιδί, η οποία θα συμπεριλαμβάνει τη νοσηλευτική επίβλεψη όχι μόνο του τεχνικού μηχανισμού υποστήριξης του παιδιού, αλλά και του ιδίου του παιδιού, άλλες ειδικές μορφές θεραπείας, όπως φυσιοθεραπεία*

και λογοθεραπεία, καθώς και την ψυχολογική ενδυνάμωση των γονέων ώστε να φέρουν εις πέρας το δύσκολο έργο τους.»⁹⁹ Παρά τις αντιδράσεις των γονιών και τις έντονες ανησυχίες τους, το παιδί, μετά από 9 μήνες παραμονής στο Μακάρειο Νοσοκομείο, μετακινήθηκε, με κάποιες διευθετήσεις, στο σπίτι των γονιών. Μερικούς μήνες αργότερα, λόγω σοβαρών υπογλυκαιμικών και επιληπτικών επεισοδίων, οι γονείς απαίτησαν την παραμονή του παιδιού στο Μακάρειο Νοσοκομείο και στη συνέχεια αποποιήθηκαν των γονικών τους δικαιωμάτων. Τον Ιούνιο 2016 το παιδί τέθηκε υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ και έκτοτε καταβάλλονταν προσπάθειες, τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό, για την εξεύρεση ανάδοχης/θετής οικογένειας, χωρίς όμως επιτυχία. Η τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια έγινε για περίοδο ενός έτους, η οποία όμως διακόπηκε λόγω μεγάλων δυσκολιών των αναδόχων να ανταπεξέλθουν στη φροντίδα του παιδιού. Με τον τερματισμό της αναδοχής το παιδί συνέχισε να διαμένει και να φροντίζεται στο Μακάρειο¹⁰⁰.

96. Το θέμα του εν λόγω παιδιού απασχολούσε ανά φάσεις έντονα τα ΜΜΕ. Τελικά μετά από πολλές παρεμβάσεις, τον Οκτώβριο 2018 το παιδί τοποθετήθηκε σε παιδική στέγη **με 24ωρη υποστήριξη από ομάδα νοσηλευτών-φροντιστών (4 νοσηλευτές και ένας φροντιστής) που παρέχει η Οργάνωση Παραπληγικών Κύπρου**. Η εν λόγω **διευθέτηση έγινε κατόπιν συμφωνίας του Υπουργείου Εργασίας με την Οργάνωση**¹⁰¹ και φαίνεται ότι είναι κατάλληλη για την εξυπηρέτηση των αναγκών του καθότι μειώθηκαν αισθητά οι αναγκαίες νοσηλείες του στο Μακάρειο Νοσοκομείο.

97. Το συγκεκριμένο παιδί, λόγω της **ανυπαρξίας ενός ικανοποιητικού θεσμικού πλαισίου που να επιτρέπει την δυνατότητα παροχής επαρκούς κατ' οίκον φροντίδας**, πέρασε τα 3 από τα 5 πρώτα χρόνια της ζωής του στο νοσοκομείο. Παρόλο ότι η αρμοδιότητα για τη ρύθμιση του συγκεκριμένου θέματος εμπίπτει στο Υπουργείο Υγείας και τις αρμόδιες Υπηρεσίες του, εντούτοις, η ευθύνη για την κάλυψη του συγκεκριμένου κενού μετακλήστηκε αποκλειστικά στις ΥΚΕ, και το κενό καλύφθηκε με την παρέμβαση της **Υπουργού Εργασίας και τη συμφωνία που σύναψε με την Οργάνωση Παραπληγικών Κύπρου, ώστε τελικά το παιδί να λαμβάνει 24ωρη υποστήριξη από ομάδα νοσηλευτών-φροντιστών**. Δεν μπορώ να μην επισημάνω την τραγική ειρωνεία στο γεγονός ότι: η 24ωρη υποστήριξη από ομάδα νοσηλευτών-φροντιστών ήταν αυτή που ζητούσαν οι γονείς από τους πρώτους μήνες της ζωής του και είναι αυτή, η οποία εκ των πραγμάτων, φαίνεται ότι εξυπηρετεί περισσότερο τις ανάγκες του. Δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί κατά πόσο το παιδί θα παρέμενε στη φυσική του οικογένεια εάν η συγκεκριμένη διευθέτηση παραχωρείτο έγκαιρα,

⁹⁹ Έκθεση Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την παροχή κατ' οίκον υπηρεσιών ιατρικής και κοινωνικής φροντίδας σε βρέφος με μηχανική υποστήριξη αναπνοής, ημερ. 30/09/2014 και Αρ. Φακ.: ΑΠ 1495/2014.

¹⁰⁰ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο ημερ. 12/09/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.001.

¹⁰¹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 27/03/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.001.

αλλά έχω την άποψη ότι οι αρμόδιες Υπηρεσίες και ειδικότερα του Υπουργείου Υγείας απέτυχαν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του συγκεκριμένου παιδιού για την παροχή επαρκούς κατοίκον νοσηλευτικής φροντίδας. Σχετικά με την ίδια περίπτωση παιδιού υποβλήθηκαν εντός του 2022 στο Γραφείο μου δύο νέες αναφορές για προβληματική μεταχείριση του παιδιού για τις οποίες προωθήθηκε διερευνητική επιστολή¹⁰².

98. **Εντοπίζω απουσία διαδικασιών μετάβασης και προσαρμογής των παιδιών υπό φροντίδα με αναπηρίες, οι όποιες να λαμβάνουν υπόψη τις εξατομικευμένες ανάγκες τους.** Μέσα από τη διερεύνηση περίπτωσης παιδιού με αναπηρίες το οποίο μετακινήθηκε από τη φυσική του οικογένεια σε παιδική στέγη αντιλήφθηκα ότι δεν προωθήθηκαν οι αναγκαίες ενέργειες για την ιατροφαρμακευτική υποστήριξη της ανήλικης, την εξυπηρέτηση των αναγκών της και την υποβοήθησή της για να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον. Αυτό είχε ως επακόλουθο το παιδί να παρουσιάσει έντονες αντιδραστικές, επιθετικές συμπεριφορές και κρίσεις και δυσκολίες προσαρμογής. Επίσης, ανεπαρκής προετοιμασία εντοπίστηκε και σε μια άλλη περίπτωση παιδιού με αναπηρίες που μετακινήθηκε από το Σπίτι Αγλαντζιάς σε άλλο ίδρυμα. Όπως προκύπτει η προετοιμασία του παιδιού για μετακίνηση ξεκίνησε με τεράστια καθυστέρηση, και αφότου έφυγαν όλοι οι υπόλοιποι ένοικοι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το παιδί -για περίοδο 6 μηνών- να διαμένει μόνο, χωρίς άλλους ένοικους κάτι που είχε σοβαρές επιπτώσεις στη ψυχική του υγεία (παρουσίασε χειριστικές, αντιδραστικές και επιθετικές συμπεριφορές προς το προσωπικό του ιδρύματος¹⁰³).
99. Όπως προαναφέρθηκε υπάρχει μεγάλη δυσκολία στο να εντοπιστούν ανάδοχες οικογένειες που να είναι πρόθυμες να αναλάβουν τη φροντίδα παιδιών με αναπηρίες. Η απροθυμία αυτή ενδεχομένως σχετίζεται και με τη δυσκολία του συστήματος να ανταποκριθεί με ευελιξία και εξατομικευμένα στις σύνθετες ανάγκες των παιδιών αυτών, επομένως συχνά παρατηρείται, υπό το βάρος των ευθυνών και την ανεπαρκή υποστήριξη, ανάδοχες οικογένειες να αποσύρουν το ενδιαφέρον τους και να ζητούν τη μετακίνηση του παιδιού από κοντά τους.
100. Παρόλα αυτά, αντιλαμβάνομαι την προσπάθεια από μέρους των ΥΚΕ για την τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες εξ' ού και η δημιουργία ομάδας παιδιών με αναπηρίες σε ομαδική αναδοχή. Μια τέτοια ομαδική αναδοχή, παρόλες τις καλύτερες προθέσεις, έχω την άποψη ότι δεν στέφθηκε με επιτυχία, λόγω του ότι η τελική ομάδα των παιδιών που επιλέγηκε παρουσίασε χαρακτηριστικά που την καθιστούσαν εξαιρετικά δύσκολη στη διαχείριση (για περισσότερα βλέπε στην παράγραφο 80). Ως αποτέλεσμα, τρία αδέλφια με αναπηρίες που αρχικά είχαν

¹⁰² Επιστολή Επιτρόπου προς την Υφυπουργό Κοινωνικής Πρόνοιας, Υπουργό Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και Υπουργό Υγείας, ημερ. 10/03/2022 και Αρ.Φακ.: 11.17.08.04.48.

¹⁰³ Επιστολή Επαρχιακής Λειτουργού Ευημερίας προς την Επίτροπο ημερ. 08/08/2019 και Αρ. Φακ.: 1029676.

τοποθετηθεί στην πιο πάνω ομαδική αναδοχή μετακινήθηκαν σε πλαίσιο που δημιουργήθηκε από τις ΥΚΕ ειδικά για τις ανάγκες τους. Στο εν λόγω πλαίσιο υπάρχει 24ωρη κάλυψη των ειδικών αναγκών των τριών παιδιών από τον Οργανισμό Παραπληγικών Κύπρου, ενώ παράλληλα τοποθετήθηκαν ιδρυματικοί λειτουργοί, διευθυντικό και βοηθητικό προσωπικό.¹⁰⁴ Ο μικρός αριθμός των παιδιών που διαμένουν στο συγκεκριμένο Πλαίσιο, καθώς και το γεγονός ότι είναι αδέρφια, φαίνεται να διασφαλίζει ότι η τοποθέτηση προσομοιάζει με οικογένεια και ότι υπάρχει η δυνατότητα για την ανάπτυξη σταθερών προσώπων αναφοράς. Δεν έχει ληφθεί άλλη πληροφόρηση που να αφορά το εν λόγω Πλαίσιο, επομένως δεν είναι δυνατό να τοποθετηθώ περαιτέρω σχετικά με την επάρκειά του.

101. Θεωρώ προβληματικό το γεγονός ότι τα παιδιά υπο φροντίδα με αναπηρίες δεν δικαιούνται ΕΕΕ καθότι, **σε κάποιες περιπτώσεις το συνολικό ποσό των μηνιαίων τροφείων σε συνδυασμό με τα έκτακτα χορηγήματα που παραχωρούνται, όχι μόνο δεν ξεπερνά το προβλεπόμενο πόσο του ΕΕΕ, αλλά δεν είναι ούτε επαρκή για να καλύψουν τις ανάγκες τους.** Επίσης, σε ότι αφορά την έγκριση των έκτακτων χορηγημάτων ενόψει του ότι αυτά καταβάλλονται μετά από έγκριση του Υπουργείου Οικονομικών, οι πληρωμές αναγκαστικά πρέπει να καταβάλλονται από τους ανάδοχους και η επιστροφή των χρημάτων γίνεται μεταγενέστερα. *«Τα ανάδοχα παιδιά δεν λαμβάνουν ΕΕΕ, εφόσον τα έξοδα τους καλύπτονται με την παροχή μηνιαίων τροφείων. Τα επιπλέον έξοδα τους, όσον αφορά παιδιά με αναπηρίες ή όταν πρόκειται για έκτακτες ανάγκες, καλύπτονται με έκτακτα χορηγήματα. Το όλο ζήτημα θα τύχει περαιτέρω μελέτης, κατά την αναθεώρηση όλων των χορηγημάτων προς τα παιδιά υπο φροντίδα, με απώτερο στόχο το ύψος των χορηγημάτων να συνάδει με τα σημερινά δεδομένα και να διερευνηθεί η δυνατότητα κάλυψης όλων των ειδικών και έκτακτων αναγκών των παιδιών.»*¹⁰⁵

Δ.8.2. Ειδικές συστάσεις

102. Συστήνω την αποφυγή ιδρυματοποίησης των παιδιών υπο φροντίδα με αναπηρίες και όσο το δυνατό την ανάπτυξη των διάφορων μορφών αναδοχής, όπως είναι της αναδοχής ομάδας παιδιών. Για το σκοπό αυτό επιβάλλονται, ανάμεσα σε άλλα, τα εξής: η εφαρμογή πολυεπαγγελματικής αντιμετώπισης από τις συναρμόδιες Υπηρεσίες, η αποτελεσματική αντιμετώπιση των κενών του θεσμικού πλαισίου που αφορούν το Υπουργείο Υγείας σε σχέση με την κατοίκον φροντίδα παιδιών καθώς και των άλλων υποστηρικτικών υπηρεσιών που θα μπορούσαν να προσφερθούν στα

¹⁰⁴ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 07/10/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.002

¹⁰⁵ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 26/09/2019 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.002.

παιδιά αυτά και ανήκουν στις αρμοδιότητές του, η αναθεώρηση των χορηγημάτων για την κάλυψη των αναγκών της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.

Δ.9. Ειδικές διαπιστώσεις και συστάσεις για τους ασυνόδευτους αιτητές ασύλου

103. Η ομάδα των παιδιών που τίθενται υπό τη νομική φροντίδα υπο το καθεστώς του ασυνόδευτου ανήλικου αιτητή ασύλου, αποτελεί ομάδα με επιπρόσθετες προϋποθέσεις κηδεμονίας οι οποίες καθορίζονται αναλυτικά από σωρεία διεθνών νομικών κειμένων και κατευθυντήριων γραμμών. Όπως προαναφέρθηκε σχετικές με το εν λόγω θέμα είναι μια σειρά από τέσσερις Εκθέσεις¹⁰⁶ οι οποίες αφορούν τη μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου και οι οποίεςπραγματεύονται, ανάμεσα σε άλλα, διάφορες πτυχές της κηδεμονίας τους.
104. Τα ασυνόδευτα παιδιά αιτητές ασύλου είναι τοποθετημένα σε διάφορα πλαίσια εναλλακτικής φροντίδας που περιλαμβάνουν δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα παιδικής προστασίας, ανάδοχες οικογένειες και το θεσμό της ημιανεξάρτητης διαβίωσης. Ως εκ τούτου, τα πιο πάνω **συστημικά προβλήματα καθώς και τα ειδικά προβλήματα των μορφών εναλλακτικής φροντίδας στα οποία τοποθετούνται** που παρουσιάστηκαν πιο πάνω επηρεάζουν άμεσα και την εν λόγω ομάδα. Υπενθυμίζω ότι κάποια από τα προβλήματα αφορούν: απουσία εξειδικευμένων στις ανάγκες τους προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής και ψυχοσυναισθηματικής στήριξης, απουσία ψυχοθεραπευτικών παρεμβάσεων, απουσία προγραμμάτων ενσωμάτωσης, υποστελέχωση των ΥΚΕ, των ΥΨΥΠΕ και των ιδρυμάτων όπου φιλοξενούνται, μεγάλοι αριθμοί παιδιών ανά ίδρυμα, απουσία διαδικασιών μετάβασης στην ενηλικίωση, θέματα που αφορούν το θεσμό της αναδοχής και της ημιανεξάρτητης διαβίωσης. Να διευκρινιστεί όμως ότι, τα ιδιωτικά ιδρύματα που αναλαμβάνουν τη φιλοξενία ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών παρέχουν ολιστικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης και συνδρομή από ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς και νομικούς συμβούλους. Επιπρόσθετα προβλήματα που αφορούν ειδικά την εν λόγω ομάδα αφορά την απουσία κατάλληλων διερμηνέων, ελλιπής εκπαίδευση των σχετικών επαγγελματιών σε θέματα κηδεμονίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, θέματα ρατσιστικής μεταχείρισης και απουσία πολιτισμικών διαμεσολαβητών.
105. Συστήνω όπως η άσκηση κηδεμονίας για τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτητές ασύλου μελετηθεί στην βάση των διεθνών προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών

¹⁰⁶ «Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών, Νοέμβριος 2014».

«Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την εκτίμηση της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018».

Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018».

«Έκθεση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τη μετάβαση στην ενηλικίωση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου, Δεκέμβριος 2018»

καθώς και στη βάση των εισηγήσεων των τεσσάρων Εκθέσεων του Γραφείου μου που αφορούν τη σχετική πτυχή.

Ε. ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

106. Η παρούσα Θέση επικεντρώνεται στο **σύστημα εναλλακτικής φροντίδας που παρέχεται στα παιδιά υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**. Σκοπός της είναι να εντοπίσει τα κενά και τις ανεπάρκειες του εν λόγω συστήματος, σε επίπεδο νομοθεσίας, διαδικασιών και διοικητικών πρακτικών, καθώς και να υποβάλει εισηγήσεις για την αντιμετώπισή τους ώστε να διασφαλίζονται τα δικαιώματα της συγκεκριμένης ομάδας παιδιών.
107. Για το λόγο αυτό, η παρούσα Θέση¹⁰⁷, διαβιβάζεται στην Υφυπουργό Κοινωνικής Πρόνοιας, την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, τον Υπουργό Υγείας, τον Υπουργό Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, τον Υπουργό Εσωτερικών, τον Αρχηγό Αστυνομίας, τον Αν. Γενικό Διευθυντή Οργανισμού Ασφάλισης Υγείας, τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, την Αν. Διευθύντρια Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων, το Διευθυντή Ιατρικών Υπηρεσιών και Υπηρεσιών Δημόσιας Υγείας για δικές τους ενέργειες στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους.
108. Παράλληλα, κοινοποιείται στην Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, στον Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στον Πρόεδρο και Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών για σκοπούς κοινοβουλευτικού ελέγχου και στην Επίτροπο Διοικήσεως ως Ανεξάρτητη Εθνική Αρχή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων για σκοπούς ενημέρωσης. Επίσης, κοινοποιείται στο Hope for Children, το Παγκύπριο Σύνδεσμο Ανάδοχης Οικογένειας Φωλιά Αγάπης, την Επιτροπή Προστασίας Ατόμων με Νοητική Αναπηρία, την Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων (ΚΥΣΟΑ), την Υπάτη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην Κύπρο (UNHCR), Κυπριακό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη, Αντιρατσισμό (ΚΙΣΑ) και τους παραπονούμενους, που μου έχουν διαβιβάσει περιπτώσεις οι οποίες έχουν αξιοποιηθεί στην κατάρτιση της παρούσας Θέσης, για σκοπούς ενημέρωσης.

¹⁰⁷ Η παρούσα Θέση βρίσκεται αναρτημένη στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο *Επίσημες Θέσεις/Εκθέσεις/Πορίσματα της Επιτροπής*.

Δέσπω Μιχαηλίδου
Επίτροπος Προστασίας των
Δικαιωμάτων του Παιδιού

Λευκωσία, Απρίλιος 2022

Αρ. Φακ.: ΓΕΠ 11.11.32
ΓΕΠ 11.11.78
ΓΕΠ 11.21.02
ΓΕΠ 11.21.06
ΓΕΠ 11.11.44.04

11.17.08.04.02	11.17.08.04.22	11.17.08.08.11	11.17.08.08.21	11.17.08.08.35	11.17.09.06.65
11.17.08.04.03	11.17.08.04.23	11.17.08.08.12	11.17.08.03.795	11.17.08.08.36	
11.17.08.04.05	11.17.08.04.24	11.17.08.08.10	11.17.08.08.16	11.17.08.03.844	
11.17.08.04.15	11.17.08.04.25	11.17.08.03.496	11.17.08.03.162	11.17.08.08.37	
11.17.08.04.16	11.17.08.04.28	11.17.08.08.18	11.17.08.08.22	11.17.08.03.877	
11.17.08.04.26	11.17.08.04.29	11.17.08.08.20	11.17.08.08.23	11.17.08.08.38 ?	
11.17.08.04.27	11.17.08.03.293	11.17.09.02.328	11.17.08.08.25	11.17.08.08.39	
11.17.06.05.46	11.17.08.04.30	11.17.08.08.14	11.17.08.08.28	11.17.09.02.471	
11.17.08.04.31	11.17.09.02.129	11.17.08.08.15	11.17.08.08.27	11.17.08.04.08	
11.17.08.04.07	11.17.08.04.36	11.17.08.08.26	11.17.08.11.74	11.17.08.08.30	
11.17.08.04.33	11.17.08.03.816	11.17.08.03.632	11.17.08.08.31	11.17.05.01.78	
11.17.08.04.05	11.17.08.03.810	11.17.08.08.19	11.17.08.03.815	11.17.08.04.32	
11.17.08.04.09	11.17.08.04.40	11.17.08.08.17	11.17.08.08.32	11.17.08.04.34	
11.17.08.04.12	11.17.08.04.42	11.17.08.15.04	11.17.08.04.38	11.17.08.04.35	
11.17.08.04.17	11.17.08.03.806	11.17.08.08.29	11.17.08.08.33	11.17.08.04.46	
11.17.08.04.19	11.17.08.04.44	11.17.08.08.24	11.17.08.06.141	11.17.08.04.47	
11.17.08.06.17	11.17.08.08.02	11.17.08.03.429	11.17.08.08.34	11.17.08.04.48	

ΧΠ/ΜΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ/ΔΟΜΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ

109. Η νομοθεσία καθορίζει ότι, η γονική μέριμνα για ανήλικο παιδί είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων το οποίο όμως πρέπει να ασκείται με τρόπο ώστε να

διασφαλίζει το συμφέρον του. Στις περιπτώσεις επομένως όπου η άσκηση της γονικής μέριμνας δε διασφαλίζει το συμφέρον του (όπως σε περιπτώσεις παραμέλησης, κακομεταχείρισης, εγκατάλειψης ή κακής άσκησης του γονικού ρόλου), το Δικαστήριο έχει εκ του Νόμου τη διακριτική ευχέρεια, να αφαιρέσει τη γονική μέριμνα από τον ένα ή και τους δύο γονείς. Η νομοθεσία επίσης ρυθμίζει την κηδεμονία των ασυνόδευτων παιδιών αιτητών ασύλου, θυμάτων εμπορίας και εκμετάλλευσης ή/και κάθε ασυνόδευτου παιδιού από γονέα ή κηδεμόνα του. Την ανάληψη της προστασίας και φροντίδας όλων των παιδιών που χρειάζονται εξωοικογενειακή φροντίδα αναλαμβάνει, σύμφωνα με τη νομοθεσία ή/και στη βάση διατάγματος Δικαστηρίου, η ΔΥΚΕ και τα παιδιά τοποθετούνται σε εναλλακτικές μορφές φροντίδας έξω από την οικογένειά τους.

110. Οι εναλλακτικές μορφές φροντίδας που εφαρμόζονται αυτή τη στιγμή στην Κύπρο είναι οι εξής:

- I. **Ανάδοχες οικογένειες.** Ανάδοχες οικογένειες είναι αυτές που, μετά από διερεύνηση, έχουν εγκριθεί από τις ΥΚΕ, ως κατάλληλες, για να προσφέρουν για ένα χρονικό διάστημα υποκατάστατη οικογενειακή φροντίδα σε παιδιά που μετακινούνται ή έχουν χάσει το οικογενειακό τους περιβάλλον. Η συγκεκριμένη μορφή προσφέρει στο παιδί οικογενειακό περιβάλλον, κάτι που είναι θεμελιώδες για την ανάπτυξη, στο μέγιστο, των δυνατοτήτων του. Για τα έξοδα των παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες, καταβάλλονται μηνιαία τροφεία, καθώς και έκτακτα χορηγήματα για την κάλυψη ιδιαίτερων αναγκών των παιδιών.¹⁰⁸
- II. **Διημερεύουσα εξυπηρέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες.** Το πρόγραμμα εξυπηρετεί παιδιά, που προέρχονται από οικογένειες με πολλαπλά προβλήματα, με στόχο να προληφθεί η ολοκληρωτική απομάκρυνση τους από τη φυσική οικογένειά τους. Το πρόγραμμα επίσης, εφαρμόζεται για παιδιά υπό τη φροντίδα της ΔΥΚΕ, που διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας και φιλοξενούνται σε οικογένειες το Σαββατοκύριακο, τις αργίες ή τις περιόδους των διακοπών (διαστήματα που δεν υπερβαίνουν τις 15 μέρες).¹⁰⁹

¹⁰⁸ Πληροφόρηση

από: <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/B49CC18C15CDA19EC2256E5C0034D6A1?OpenDocument> και από Εγκύκλιο/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 12/10/2016 και Αρ. Φακ.: 11.11.19.

¹⁰⁹ Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 12/10/2016 και Αρ. Φακ.: 11.11.19.

- III. **Ανάδοχες οικογένειες για ομάδα παιδιών.** Στην ανάδοχη οικογένεια για ομάδα παιδιών, εξυπηρετούνται 4-6 παιδιά, υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ, περιλαμβανομένων και των φυσικών παιδιών της ανάδοχης οικογένειας (τα οποία είναι κάτω των 18 χρονών και διαμένουν με την οικογένεια). Το πρόγραμμα εξυπηρετεί: (α) αδέλφια που μετακινούνται ώστε να παραμείνουν μαζί στην ίδια ανάδοχη οικογένεια ή (β) παιδιά με ιδιαίτερα προβλήματα (π.χ. αναπηρίες, χρόνιες παθήσεις, σοβαρές δυσκολίες προσαρμογής), που χρειάζονται εξειδικευμένη βοήθεια. Ο ένας από τους δύο γονείς αναμένεται ότι δεν θα εργάζεται προκειμένου να αφιερωθεί εξολοκλήρου στις ανάγκες των ανάδοχων παιδιών και ως εκ τούτου, επιπρόσθετα των μηναίων τροφείων, καταβάλλονται ποσά που αφορούν αντιμισθία ανάδοχου γονιού, υπηρεσίες οικιακής βοήθου, έξοδα σε είδη καθαριότητας, ενοίκιο ή τοκοχρεολύσιο, ρεύμα, θέρμανση, τέλη ύδατος, τηλέφωνο, διάφορα έκτακτα, αγορά επίπλων και οικιακού εξοπλισμού.¹¹⁰
- IV. **Παιδιά ιδιωτικά τοποθετημένα σε ανάδοχες οικογένειες.** Οι ΥΚΕ έχουν την αρμοδιότητα επίβλεψης της φροντίδας παιδιών που τοποθετούνται σε οικογένειες από τους γονείς τους με ιδιωτική διευθέτηση, ώστε να διασφαλίζεται το συμφέρον του παιδιού.¹¹¹
- V. **Παιδιά τοποθετημένα σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.** Τα παιδιά που μετακινούνται από τις οικογένειες τους, μπορεί να τοποθετηθούν για κάποιο χρονικό διάστημα σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Κατά την περίοδο Οκτωβρίου 2021 όπου λήφθηκε η τελευταία επικαιροποιημένη πληροφόρηση¹¹², λειτουργούσαν τα εξής:
- 4 Παιδικές Στέγες, για παιδιά ηλικιών 5-13 ετών περίπου, μια σε κάθε επαρχία (αριθμός ενοίκων κυμαίνεται μεταξύ 6-16 παιδιά αναλόγως της επαρχίας).
 - 3 Ιδρύματα, για παιδιά ηλικιών 13-18 ετών, που βρίσκονται στη Λευκωσία: Εφηβικός Ξενώνας (αγόρια), Στέγη Νεανίδων (κορίτσια), το 6^ο Σπίτι Πλατύ (κορίτσια) (αριθμός ενοίκων κυμαίνεται μεταξύ 5-8 παιδιά).
 - 5 Ιδρύματα για τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτητές ασύλου, ηλικιών 15-18 ετών και αφορούν τις 3 ιδιωτικές Στέγες που λειτουργεί το Hope For Children και 2 Πλαίσια που λειτουργούν οι ΥΚΕ.¹¹³

¹¹⁰ Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 12/10/2016 και Αρ. Φακ.: 11.11.19.

¹¹¹ <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/B49CC18C15CDA19EC2256E5C0034D6A1?OpenDocument>

¹¹² Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

¹¹³ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

- Πλαίσιο φροντίδας για παιδιά με αναπηρία. Το συγκεκριμένο Πλαίσιο δημιουργήθηκε από τις ΥΚΕ για τις ανάγκες τριών αδελφών που αντιμετωπίζουν διάφορες αναπηρίες. Για την 24ωρη κάλυψη των ειδικών αναγκών των τριών παιδιών σε συνεργασία με τον Οργανισμό Παραπληγικών Κύπρου, εργοδοτούνται 12 συνοδοί. Επιπλέον τοποθετήθηκαν δύο ιδρυματικοί λειτουργοί, διευθυντικό και βοηθητικό προσωπικό.¹¹⁴
- Ιδιωτική Παιδική Στέγη για παιδιά με αναπηρία, Απ. Παύλου. Είναι σε εξέλιξη και τη δεδομένη στιγμή φιλοξενείται 1 παιδί ενώ υπάρχει σχεδιασμός για να τη φιλοξενία μέχρι και 5 παιδιών. (Δεν δόθηκε άλλη σχετική πληροφόρηση).

VI. **Ιδιωτικές Παιδικές Στέγες.** Οι ΥΚΕ έχουν την αρμοδιότητα εγγραφής και επιθεώρησης ιδιωτικών Παιδικών Στεγών, όπου δυνατόν να τοποθετούνται παιδιά υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ.¹¹⁵ Το Hope For Children CRC Policy Center, με την έγκριση των ΥΚΕ έχει αναλάβει τη λειτουργία τριών ιδιωτικών παιδικών στεγών για τη φιλοξενία και στήριξη ασυνόδευτων παιδιών αιτητών ασύλου που βρίσκονται υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ.¹¹⁶

VII. **Θεσμός ημιανεξάρτητης διαβίωσης.** Ο θεσμός της ημιανεξάρτητης διαβίωσης αποτελεί εναλλακτική μορφή φροντίδας και προστασίας των ανηλίκων, οι οποίοι είτε πλησιάζουν την ενηλικίωση τους ή μόλις έχουν ενηλικιωθεί και έχουν ανάγκη προστασίας, φροντίδας και στήριξης, με σκοπό την αυτονόμησή τους, την ομαλή ένταξη τους στην ευρύτερη κοινωνία και διασφάλιση του συμφέροντός τους.¹¹⁷ Βασική επιδίωξη του θεσμού είναι η αποκατάσταση παιδιών που είναι σε ιδρύματα (συμπεριλαμβανομένων και ασυνόδευτων ανηλίκων) αλλά και η απευθείας ένταξη παιδιών, που για διάφορους λόγους, δεν μπορούν να αποκατασταθούν σε ανάδοχη οικογένεια ή σε ίδρυμα παιδικής προστασίας. Το πρόγραμμα εξυπηρετεί τις ανάγκες των ακόλουθων ομάδων:

- Ανήλικα άτομα ηλικίας, 16-18 ετών, υπό τη νομική φροντίδα των ΥΚΕ (συμπεριλαμβανομένων ασυνόδευτων ανηλίκων), για τα οποία κρίνεται ότι η ημιανεξάρτητη διαβίωση θα συμβάλει στην προετοιμασία για αυτονόμησή τους κατά την ενηλικίωση. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις

¹¹⁴ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο, ημερ. 07/10/2020 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.006.002

¹¹⁵ <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/All/B49CC18C15CDA19EC2256E5C0034D6A1?OpenDocument>

¹¹⁶ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

¹¹⁷ Επιστολή ΔΥΚΕ προς Επίτροπο ημερ. 17/09/2017 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.003.002.

μπορούν να εντάσσονται ανήλικοι κάτω των 16 ετών, μετά από ειδική έγκριση της ΔΥΚΕ.¹¹⁸

- Ανήλικα άτομα που έχουν ανάγκη προστασίας, αλλά λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών ή απουσίας άλλου οργανωμένου πλαισίου δεν κρίνεται σκόπιμο να τεθούν υπό τη νομική φροντίδα της ΔΥΚΕ.¹¹⁹
- Περίπτωση ανήλικης που εγκυμονεί και διαμένει σε ίδρυμα εφηβικής προστασίας, και έχουν εξαντληθεί άλλα μέτρα προστασίας της, όπως π.χ. η εξεύρεσης ανάδοχης οικογένειας.¹²⁰

Το πρόγραμμα λειτουργεί σε συνεργασία των ΥΚΕ με τις ΜΚΟ «Παγκύπριος Σύνδεσμος Ανάδοχης Οικογένειας Φωλιά Αγάπης», Hope for Children καθώς και τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης στην Κύπρο. Τα πρόσωπα αναφοράς που εργοδοτούνται από τις ΜΚΟ είναι ειδικά εκπαιδευμένοι επαγγελματίες.¹²¹

B. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΥΠΟ ΦΡΟΝΤΪΔΑ

B.1. Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, τα Δικαιώματα της Σύμβασης και της Νομολογίας της

111. Η **Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού** (Άρθρο 3), είναι μια από τις τέσσερις βασικές Αρχές της **Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (στο εξής «η Σύμβαση»)** η οποία είναι θεμελιώδους σημασίας, και πρώτιστης προτεραιότητας που, σύμφωνα και με την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών (στο εξής «η Επιτροπή»), πρέπει να λειτουργεί καθοδηγητικά στο πλαίσιο εφαρμογής των άλλων δικαιωμάτων. Η εν λόγω Αρχή καθορίζει ότι, σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής ευημερίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές Αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να **λαμβάνεται, πρωτίστως, υπόψη το συμφέρον του παιδιού**. Επιπλέον, το κράτος οφείλει να **εξασφαλίζει στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα**, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, ή των προσώπων που είναι νομικά υπεύθυνοι γι' αυτό και να λαμβάνουν για τον σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

112. Δεδομένου ότι, σε κάθε απόφαση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη «πρωτίστως το συμφέρον του παιδιού» εξυπακούεται ότι, το συμφέρον του παιδιού έχει

¹¹⁸ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

¹¹⁹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

¹²⁰ Εγκύκλιος ΔΥΚΕ προς Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας, Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 04/07/2017, Αρ. Φακ.: 11.11.81.01 με θέμα: Θεσμός Ημιανεξάρτητης διαβίωσης.

¹²¹ Επιστολή ΔΥΚΕ προς την Επίτροπο, ημερ. 05/10/2021 και Αρ. Φακ.: 11.11.014.002.001.

προτεραιότητα έναντι άλλων πτυχών/παραγόντων που πιθανόν να εμπλέκονται/επηρεάζονται από μια απόφαση/ενέργεια. Η έμφαση που δίνει η Σύμβαση στο συμφέρον του παιδιού στηρίζεται στην ιδιαίτερα ευάλωτη κατάστασή του, η οποία οφείλεται στην εξάρτησή του από τους ενήλικες, το βαθμό ωριμότητας και το επίπεδο ανάπτυξης των δεξιοτήτων του και στο ότι, πολύ συχνά, δεν δίνεται «φωνή» στην άποψή του. Με την αποτελεσματική εφαρμογή της Αρχής του Συμφέροντος ενός παιδιού, ουσιαστικά, στόχος είναι το παιδί να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα που του αναγνωρίζει η Σύμβαση και να έχει υγιή και σφαιρική ανάπτυξη.

113. Σχετικά με την εφαρμογή της Αρχής της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η Επιτροπή¹²² επισημαίνει ότι, επιβάλλεται με τη συμμετοχή όλων των φορέων, η ανάπτυξη **προσέγγισης βασισμένης στα δικαιώματα** ώστε να εξασφαλιστεί η ολιστική σωματική, ψυχολογική, ηθική και πνευματική ακεραιότητα των παιδιών και η προώθηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειάς τους. Ως εκ τούτου, κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης που είναι δυνατό να επηρεάσει ένα παιδί ή ομάδα παιδιών, θα πρέπει να γίνεται **αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων (θετικών ή αρνητικών) της απόφασης**, στο εν λόγω παιδί/παιδιά και για τον καθορισμό του συμφέροντος του παιδιού πρέπει να διασφαλίζονται όλες οι απαραίτητες **διαδικαστικές εγγυήσεις** όπως ο **ξεκάθαρος καθορισμός κριτηρίων, ο ενιαίος χειρισμός καθώς και ο διυπηρεσιακός συντονισμός και συνεργασία μεταξύ συναρμόδιων Υπηρεσιών**. Οι διαδικαστικές εγγυήσεις, αποτελούν τα εχέγγυα για την εγκυρότητα και αξιοπιστία της διαδικασίας αξιολόγησης και προσδιορισμού του συμφέροντος του παιδιού και ότι στη βάση αυτής, λήφθηκε η καλύτερη δυνατή απόφαση για το παιδί. Σημαντική, επιπρόσθετα, υποχρέωση κάθε ιδιωτικού ή δημόσιου οργανισμού, είναι να είναι σε θέση να **δικαιολογήσει και να τεκμηριώσει επαρκώς** το πώς σε μια απόφαση που αφορά/επηρεάζει παιδί, λήφθηκε πρωτίστως, υπόψη το συμφέρον του παιδιού.
114. Η εκτίμηση ή ο προσδιορισμός του Συμφέροντος του Παιδιού σπάνια καθορίζεται από ένα ενιαίο, επιτακτικό παράγοντα, αλλά απαιτεί, κυρίως λόγω του αδιαίρετου χαρακτήρα της Σύμβασης και της αλληλεξάρτησης των προνοιών της, όπως λαμβάνεται υπόψη όλο το φάσμα των δικαιωμάτων.¹²³ Στην προκειμένη ομάδα παιδιών, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:
- I. **Η Αρχή της Μη Διάκρισης** όπου τα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν τα δικαιώματα κάθε παιδιού χωρίς διακρίσεις, ανεξάρτητα από την κατάσταση και το καθεστώς του ίδιου ή/και των γονέων του (άρθρο 2).
 - II. **Ότι και οι δύο γονείς είναι, από κοινού, υπεύθυνοι για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού** τους [Άρθρο 18 (1)], ότι το παιδί δεν πρέπει

¹²²General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration, CRC/C/GC/14, (art. 3, para. 1).

¹²³ UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child, Provisional release, May 2006, (page 31).

αποχωρίζεται από αυτούς, εκτός εάν ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του (άρθρο 9) και το δικαίωμα ότι κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο **αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή και στην οικογένειά του** (άρθρο 16).

- III. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό, **δικαιούται ειδικής κρατικής προστασίας και βοήθειας**. Συγκεκριμένα, το Κράτος οφείλει, να διασφαλίζει **εναλλακτική μορφή φροντίδας** για τέτοια παιδιά η οποία μπορεί να έχει τη μορφή τοποθέτησης σε μια οικογένεια, της Kafala του Ισλαμικού Δικαίου, της υιοθεσίας ή, όπου είναι αναγκαίο, τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σ' αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην ανατροφή του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του. (άρθρο 20)
- IV. Η **Αρχή της Συμμετοχής**, η οποία καθορίζει το δικαίωμα, στο παιδί που είναι ικανό να σχηματίσει τις δικές του απόψεις, της ελεύθερης έκφρασης των απόψεών του, σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, δίνοντας στις απόψεις του το απαιτούμενο βάρος, σύμφωνα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του, (άρθρο 12). Σχετικό, επίσης, είναι το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία της έκφρασης (άρθρο 13), στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας (άρθρο 14) και στην πληροφόρηση (άρθρο 17).
- V. Η **Αρχή του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη** το οποίο αναγνωρίζει πέρα από το θεμελιώδες δικαίωμα στη ζωή, την υποχρέωση του κράτους για προώθηση της επιβίωσης και ανάπτυξης στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η έννοια της «ανάπτυξης» δεν αφορά μόνο την προετοιμασία του παιδιού για την ενήλικη ζωή αλλά την παροχή βέλτιστων συνθηκών για την παιδική ηλικία, (Άρθρο 6).
- VI. Το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο **υγείας** και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων (Άρθρο 24).
- VII. Όσον αφορά την **προστασία του παιδιού**, σχετικά δικαιώματα είναι το δικαίωμα του παιδιού για προστασία **από κάθε μορφή σωματικής ή πνευματικής βίας, τραυματισμού ή κακομεταχείρισης** (άρθρο 19), το δικαίωμα για προστασία από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας (άρθρο 34), καθώς και το δικαίωμα του παιδιού για προστασία από **κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του** (άρθρο 36).

B.2. Διεθνή Πρότυπα και Κατευθυντήριες Γραμμές

115. Η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη, με θέμα «Δικαιώματα των παιδιών και κοινωνικές υπηρεσίες

φιλικές προς τα παιδιά και τις οικογένειες»¹²⁴ εισηγείται, ειδικά για τη συγκεκριμένη ομάδα παιδιών, τη δημιουργία **Εντατικών Κοινωνικών Υπηρεσιών «Intensive social services»** οι οποίες να βασίζονται σε συγκεκριμένες αρχές, όπως της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας, της ανάγκης για συχνή επανεξέταση της κάθε περίπτωσης παιδιού με σκοπό την επανένταξη του παιδιού στην οικογένεια και την κοινωνία, τις υπηρεσίες μετά την φροντίδα (after-care), την ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης ειδικά για τις περιπτώσεις των παιδιών με αναπηρίες.

116. Η Σύσταση (2005)5 της Επιτροπής Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς τα κράτη μέλη «**Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας**»¹²⁵ καθιερώνει τις γενικές κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται όταν ένα παιδί τοποθετείται έξω από την οικογένειά του και ειδικότερα σε ίδρυμα παιδικής προστασίας.
117. Η Σύσταση (87)6 της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη μέλη περί **Αναδόχων Οικογενειών**, συστήνει τη θέσπιση εξειδικευμένων για την αναδοχή νομοθετικών ρυθμίσεων και κανόνων προκειμένου ο θεσμός της αναδοχής να υλοποιείται βάσει αρχών οι οποίες να διασφαλίζουν πλήρως τα δικαιώματα των παιδιών.
118. Οι Κατευθύνσεις των Ηνωμένων Εθνών για την Εναλλακτική Φροντίδα των Παιδιών (UN Guidelines for the Alternative Care of Children, 2010)¹²⁶ αποσκοπούν στην ενίσχυση της εφαρμογής της Σύμβασης και των σχετικών διατάξεων άλλων διεθνών κειμένων, σχετικά με την προστασία και ευημερία των παιδιών που στερούνται της γονικής μέριμνας ή βρίσκονται σε κίνδυνο να τη χάσουν. Παράλληλα για την καλύτερη κατανόηση, ερμηνεία και την υλοποίηση σε πρακτικό επίπεδο των εν λόγω Κατευθύνσεων δημιουργήθηκε, από το Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland (CELCIS) με τη συνεργασία των International Social Service (ISS), Oak Foundation, SOS Children's Villages International και UNICEF, το εγχειρίδιο **Moving Forward: Implementing the "Guidelines for the Alternative Care of Children"**¹²⁷. Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει νομοθετικές, πολιτικές, διαδικασίες και διοικητικές πρακτικές για το πεδίο της παιδικής προστασίας και των εναλλακτικών μορφών φροντίδας.

¹²⁴ Committee of Ministers, *Recommendation CM/Rec(2001)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families*, 2011.

¹²⁵ <https://rm.coe.int/168046ce2a>

¹²⁶ https://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf

¹²⁷ Cantwell, N.; Davidson, J.; Elsley, S.; Milligan, I.; Quinn, N. (2012). *Moving Forward: Implementing the 'Guidelines for the Alternative Care of Children'*. UK: Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland. www.alternativecareguidelines.org

119. Τα **“Quality4Children Standards”**¹²⁸ που ανέπτυξαν από κοινού οι διεθνείς οργανισμοί «Παιδικά Χωριά SOS», FICE (Federation Internationale des Communautés Educatives) και IFCO (International Foster Care Organisation), έχουν στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας στα παιδιά που διαβιούν σε μονάδες παιδικής προστασίας. Τα 18 *Standards* αποτελούν απόρροια έρευνας και εκτείνονται σε 3 βασικά πεδία τα οποία, αντιστοιχούν στις 3 φάσεις ή πεδία της διαδικασίας της εξω-οικογενειακής φροντίδας: α) Λήψη αποφάσεων και διαδικασία εισόδου, β) Διαδικασία φροντίδας και γ) Διαδικασία αποχώρησης από τη φροντίδα (ανεξαρτητοποίησης). Τα “Quality4Children Standards” διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο της Σύμβασης και αντανakλούν τις βασικές αρχές της μη διάκρισης, του συμφέροντος του παιδιού, του δικαιώματος στην ζωή, επιβίωση και πρόοδο, και του σεβασμού στις απόψεις των παιδιών. Σε κάθε φάση, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη διαφάνεια, την εξατομικευμένη αντιμετώπιση, τη διατήρηση δεσμών με το οικογενειακό περιβάλλον, στο σεβασμό των απόψεων και της προσωπικότητας του παιδιού, και στην ενθάρρυνση της ενεργούς συμμετοχής του σε αποφάσεις που το αφορούν.
120. Τα **Guidelines for Foster Care (1995) του International Foster Care Organisation (IFCO)**, περιλαμβάνουν κατευθυντήριες γραμμές για τις βασικές πτυχές του θεσμού της αναδοχής και καλύπτει τις πτυχές των Foster Care Authorities and Agencies, του ανάδοχου παιδιού, των ανάδοχων γονιών και των βιολογικών γονιών.

B.3. Εθνική Νομοθεσία

121. Ο **περί Παίδων Νόμος του 1956 (Κεφ. 352)** δίδει το δικαίωμα στη ΔΥΚΕ να αναλαμβάνει τη νομική φροντίδα παιδιών που έχουν ανάγκη φροντίδας και προστασίας, είτε με τη συγκατάθεση των γονιών, είτε ύστερα από απόφαση του Δικαστηρίου (άρθρα 3 και 4 αντίστοιχα). Περαιτέρω, στον εν λόγω Νόμο περιλαμβάνονται γενικές διατάξεις για τη μεταχείριση των παιδιών υπό τη φροντίδα της ΔΥΚΕ (Part III, Part IV, Part IX), γενικές διατάξεις για την ίδρυση και λειτουργία ιδρυμάτων παιδικής προστασίας (Part III, Part V) και στο θεσμό της αναδοχής (Part VIII), ως πλαίσια για την τοποθέτηση και φιλοξενία των παιδιών που μετακινούνται από την οικογένειά τους. Ο συγκεκριμένος Νομός παραμένει στα Αγγλικά, είναι απηρχαιωμένος και αποτελεί προϊόν άλλων εποχών και αντιλήψεων σε σχέση με τα δικαιώματα του παιδιού όπως αυτά κατοχυρώνονται και διασφαλίζονται από τη Σύμβαση.
122. Ο **περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος (Ν.216/90 όπως έχει τροποποιηθεί)**, καθορίζει ότι, η γονική μέριμνα για ανήλικο παιδί είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων το οποίο ασκείται και από τους δύο. Επιπρόσθετα, στη βάση των διατάξεων του άρθρου 18 του ίδιου Νόμου επιτρέπεται στο Δικαστήριο, σε

¹²⁸ <https://sos-villages.gr/wp-content/uploads/2020/07/Quality4children.pdf>

περιπτώσεις όπου κρίνεται ότι η γονική μέριμνα δεν ασκείται προς το συμφέρον του παιδιού, να αφαιρεθεί, εν όλω ή εν μέρει, είτε από τον ένα είτε και από τους δύο γονείς και να ανατεθεί αποκλειστικά στον άλλο γονιό ή εν όλω ή εν μέρει σε Επίτροπο. Στα πλαίσια του ίδιου άρθρου προνοείται ότι, η αφαίρεση εν όλω ή εν μέρει της επιμέλειας του προσώπου του τέκνου και από τους δυο γονείς και η ανάθεση της σε Επίτροπο διατάσσονται από το Δικαστήριο μόνο όταν άλλα μέτρα δεν έφεραν αποτέλεσμα ή όταν κρίνεται ότι δεν επαρκούν για να αποτρέψουν κίνδυνο της σωματικής, πνευματικής ή ψυχικής υγείας του ανήλικου.

123. Σύμφωνα με τον **περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία) Νόμο του 2000 και του 2014 [119(I) του 2000 όπως τροποποιήθηκε]** το Δικαστήριο δύναται, κατά ή μετά την εκδίκαση υπόθεσης βίας με θύμα ανήλικο πρόσωπο, να διατάξει, για οποιαδήποτε χρονική περίοδο ήθελε κρίνει αναγκαία, την απομάκρυνση του εν λόγω θύματος και την τοποθέτησή του σε ασφαλές μέρος ή την ανάθεση της φροντίδας του στο ΔΥΚΕ (άρθρο 21). Επίσης στα πλαίσια του ίδιου Νόμου το Δικαστήριο δύναται να εκδώσει προσωρινό διάταγμα απομάκρυνσης ανήλικου θύματος (άρθρου 22).
124. Σύμφωνα με τον **περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 (91(I)/2014)** το δικαστήριο δύναται, κατά ή μετά την εκδίκαση υπόθεσης για τα αδικήματα που προνοούνται στον εν λόγω Νόμο, να διατάξει για οποιαδήποτε χρονική περίοδο ήθελε κρίνει αναγκαία την απομάκρυνση του θύματος και την τοποθέτησή του σε ασφαλές μέρος ή την ανάθεση της φροντίδας του στο ΔΥΚΕ, εφόσον κρίνει ότι αυτό είναι απαραίτητο προς το συμφέρον του παιδιού, και νοουμένου ότι οποιαδήποτε άλλα μέτρα εναντίον του θύτη δεν εξασφαλίζουν το συμφέρον και την προστασία του παιδιού. (άρθρο 21) Επίσης στα πλαίσια του ίδιου Νόμου το Δικαστήριο δύναται να εκδώσει προσωρινό διάταγμα απομάκρυνσης ανήλικου θύματος (άρθρο 33).
125. Ο **περί Προσφύγων Νόμος [N. 6(I)/2000, όπως τροποποιήθηκε]**, προβλέπει την εφαρμογή της Αρχής του Συμφέροντος του παιδιού κατά την εφαρμογή του Νόμου γενικά και από όλες τις Αρχές και καθορίζει το ΔΥΚΕ ως κηδεμόνα και εκπρόσωπο για τα ασυνόδευτα παιδιά κατά τη διαδικασία εξέτασης της αίτησης ασύλου τους. Το ίδιο εφαρμόζεται και σε σχέση με ασυνόδευτα παιδιά θύματα ή εν δυνάμει θύματα εμπορίας και εκμετάλλευσης δυνάμει του **περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμου του 2014 (N. 60(I)/2014).**
126. Σε ότι αφορά τη **λειτουργία των θεσμών/πλαισίων/δομών για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών υπό τη νομική φροντίδα του κράτους**, και γενικά για τη μεταχείριση της συγκεκριμένης ομάδας των παιδιών, οι ΥΚΕ ακολουθούν επί του συγκεκριμένου διοικητική πρακτική, σύμφωνα με το **Εγχειρίδιο Οργάνωσης και Λειτουργίας των ΥΚΕ**, καθώς και στη βάση επικαιροποιημένων **εσωτερικών**

οδηγιών και εγκυκλίων που ετοιμάζει η ΔΥΚΕ. Το ίδιο ισχύει και για τους **Κανονισμούς Λειτουργίας των Ιδρυμάτων Παιδικής και Εφηβικής Προστασίας**¹²⁹.

127. Περαιτέρω, η **θεσμοθέτηση** των τριών προγραμμάτων ανάδοχης φροντίδας (ανάδοχη οικογένεια, διημερεύουσα εξυπηρέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες και ανάδοχες οικογένειες για ομάδα παιδιών) και ο θεσμός της ημιανεξάρτητης διαβίωσης παιδιών υπό φροντίδα, που πλησιάζουν την ενηλικίωση λειτουργούν στη **βάση απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου** η οποία εγκρίθηκε σε συνεδρία του ημερ. 28/09/2016¹³⁰ και όχι στη βάση νομοθεσίας ή σχετικών Κανονισμών με νομική ισχύ.

¹²⁹ Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 07/07/2010 και Αρ. Φακ.: 11.11.043.02.

¹³⁰ Εγκύκλιος/επιστολή ΔΥΚΕ προς τους Επαρχιακούς Λειτουργούς Ευημερίας και Προϊσταμένους Γραφείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, ημερ. 12/10/2016 και Αρ. Φακ.: 11.11.19.